

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГОСПОДАРСЬКА АКАДЕМІЯ «ДІМІТР ЦЕНОВ» (м. СВІШТОВ, БОЛГАРІЯ)
ВИЩА ШКОЛА ЕКОНОМІКИ (м. ПРАГА, ЧЕХІЯ)

**ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ
ГОСПОДАРСТВОМ: СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

МАТЕРІАЛИ
II МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
28-29 травня 2015 р.

УДК 338.2

ББК 65.054.11

Е 45

Організаційний комітет:

Зверяков М.І. – доктор екон. наук, професор, член-кореспондент НАН України, ректор ОНЕУ

Ковальов А.І. – доктор екон. наук, професор, проректор з наукової роботи ОНЕУ

Величко Адамов – ректор Господарської академії ім. Д.А. Ценова (м. Свіштов, Болгарія).

Давід Прохазка – зав. кафедри фінансового обліку Вищої школи економіки (м. Прага, Чехія)

Балджи М.Д. – доктор екон. наук, професор, зав. кафедри економіки та управління національним господарством ОНЕУ, головний редактор збірника «Науковий вісник ОНЕУ»

Ляліков С.В. – канд. екон. наук, доцент, декан факультету економіки та управління виробництвом ОНЕУ

Карпов В.А. – канд. екон. наук, начальник НДЧ ОНЕУ, професор кафедри економіки та управління національним господарством

Уманець Т.В. – доктор екон. наук, професор кафедри економіки та управління національним господарством

Колодинський С.Б. - канд. екон. наук, доцент кафедри економіки та управління національним господарством ОНЕУ

Сментина Н.В. – канд. екон. наук, доцент кафедри економіки та управління національним господарством ОНЕУ

Сілічева Н.Є. – канд. екон. наук, доцент кафедри економіки та управління національним господарством ОНЕУ

Економіка та управління національним господарством: стан, тенденції та перспективи: матеріали II міжнародної науково-практичної конференції (28-29 травня 2015 р., м. Одеса). – Одеса, ОНЕУ, 2015. – 132 с.

Викладено матеріали учасників II міжнародної науково-практичної конференції «Економіка та управління національним господарством: стан, тенденції та перспективи», яка відбулася у м. Одеса 28-29 травня 2015 року.

Матеріали подаються в авторській редакції

© Одеський національний економічний університет, 2015

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА: СТАН ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

Альшанова О.О. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРАРНОГО СТРАХУВАННЯ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОГО ЕТАПУ	8
Балджи М.Д. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ОПТИМАЛЬНОГО ВОДОКОРИСТУВАННЯ	10
Varabas Dmytro, Savchuk Tetyana THE PLACE OF UKRAINE IN THE GLOBAL PROCESSES OF VIRTUALIZATION	12
Дибя Л.М. УКРАЇНСЬКИЙ РИНОК КОНСАЛТИНГОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	14
Dimitrova-Moneva Ivelina ASPECTS OF THE IMPACT OF THE DEMOGRAPHIC CRISIS ON THE EMPLOYMENT AND THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF BULGARIA	16
Kendiukhov I.O. THE DEMAND AND THE SUPPLY OF LABOR IN THE LABOR MARKET IN UKRAINE	18
Козарезенко Л.В. ВПЛИВ ЗРОСТАННЯ РІВНЯ БОРГОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УКРАЇНІ	20
Корганашвили Л. Д. ТОРГОВІ СВЯЗИ ГРУЗІЇ І УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ	22
Крутякова В.І., Харічков С.К. ПАРАДИГМА ПРИРОДОГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК СЕГМЕНТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	24
Кулішова В.І. КОНВЕРГЕНЦІЯ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА ОЗНАКА ГЛОБАЛЬНОГО АГРАРНОГО РИНКУ	27
Кучеренко С.Ю. ГАЛУЗЕВА СТРУКТУРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	29
Леваєва Л. Ю. МОДЕРНІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	31

Мартієнко А.І. СТАН ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	33
Нічітайлова М.С. СТАН ІНСТИТУЦІЙНОЇ БАЗИ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ ТА НАПРЯМИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ	36
Носкова О.С. ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА В СФЕРЕ СОДЕЙСТВИЯ ЗАНЯТОСТИ НАСЕЛЕНИЯ В СЕЛЬСКОЙ МЕСТНОСТИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И НАПРАВЛЕНИЯ МОДЕРНИЗАЦИИ	37
Паулик А.Я. ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ	39
Попадинець Н. М. РОЗВИТОК ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ЛІСОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ: КЛАСТЕРНА СТРАТЕГІЯ	41
Рассадникова С. І. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДО- КОРИСТУВАННЯМ НА ОСНОВІ ПАРТНЕРСТВА ДЕРЖАВИ І БІЗНЕСУ ...	43
Сидорчук І.П. ІНВЕСТИЦІОННИЙ КЛІМАТ В БЕЛАРУСИ: ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ	46
Стовба Т.А., Лошкарев А.Г. РАСЧЕТ СТОИМОСТИ ЛОЦМАНСКОЙ ПРОВОДКИ КАК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ МОРСКИХ ПОРТОВ УКРАИНЫ	48
Сурай Д.В. ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	50
Хумаров О.А. ЗНИЖЕННЯ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТІВ СПІЛЬНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ	52
Хумарова Н.І. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	54
СЕКЦІЯ ІІ. СТРАТЕГІЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	
Андерсон Н.В. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	57

Андрєєва Н. М, Нездоймінов С. Г. ПРОБЛЕМИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕКРЕАЦІЙНО- ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ	59
Гамма Т.М. АЛГОРИТМ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА МІКРОРІВНІ	62
Мащенко С.О. СТАН ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ	64
Медвідь В. Ю. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	66
Попик О.В. ІНФОРМАЦІЙНО-ЕКОЛОГІЧНА СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ	68
Sadchenko Olena, Nosachov Ivan PUBLIC ENVIRONMENTAL MANAGEMENT UKRAINE'S REGIONAL POLICY	69
Сілічева Н.Є. РОЛЬ РЕГІОНАЛЬНИХ КЛАСТЕРНИХ СТРУКТУР В ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ	72
Тибінка І.Я. ЗАХОДИ ЩОДО ЗНИЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОРЕГІОНАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ	75
Тяжкороб І.В. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ	77
Чердниченко В.А. ІНФОРМАЦІЙНІ АСПЕКТИ РИЗИКІВ РЕГІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ	78
СЕКЦІЯ ІІІ. МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАВДАННЯ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	
Акопян Х.С. РОЗВИТОК МАРКЕТИНГОВОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ У СЕРЕДОВИЩІ ІНТЕРНЕТ	82
Бабіченко В.В. ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОЗБУДОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ	84
Бобров С.Г. ЕМІСІЙНА СТРАТЕГІЯ ВІТЧИЗНЯНИХ КОРПОРАЦІЙ НА РИНКУ АКЦІЙ ...	86

Босько О.В. ПЕРСПЕКТИВИ РАЗВИТИЯ ЧАСТНОГО БИЗНЕСА И ФОРМЫ ПОДДЕРЖКИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ	88
Вострякова В.Ю. ІННОВАЦІЙНА БІЗНЕС-МОДЕЛЬ ЯК ЧИННИК РЕЗУЛЬТАТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....	90
Гудзь Т.П. МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ РІВНОВАГИ ПІДПРИЄМСТВА ..	92
Дідківська Л.В. РОЛЬ КООПЕРАЦІЇ У РОЗВИТКУ СЕЛЯНСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	95
Залізняк В.П. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	96
Клевцєвич Н.А. ПРОЕКТИ РОЗВИТКУ КОМУНАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ, ЩО РЕАЛІЗУЮТЬСЯ НА ОСНОВІ ДПП	99
Лігоненко Л.О., Драпак І.З. УПРАВЛІННЯ ТОВАРНИМ АСОРТИМЕНТОМ І НОМЕНКЛАТУРОЮ ПРОДУКЦІЇ	102
Логвінюк Ю.Е., Вода І.С. ПОЛІТИКА ФІНАНСУВАННЯ АКТИВІВ, ЯК ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	104
Максименко І.О. ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ	106
Мамалига О.О. ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН	108
Небрат В.В. ІСТОРИЧНА ТРАЄКТОРІЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	110
Нікітченко О.О. РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ФАКТОР ПОДОЛАННЯ ДЕПРЕСИВНОСТІ ТЕРИТОРІЙ РЕГІОНУ	112
Петрова Йоана Пламенова КОМАНДИ И СОВМЕСТНЫЙ БИЗНЕС	114

Приндюк К.С., Грановська Л.М. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РИНКУ	116
Садченко Е.В., Никола С.О. РЕИНЖИНИРИНГ ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ СТИМУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ ЭКОЛОГООРИЕНТИРОВАННОГО БИЗНЕСА	119
Свинчук А.А. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ СОЦІАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ	121
Sirashki Hristo MANAGERIAL STRUCTURE – A CONDITION FOR THE DEVELOPMENT OF PROJECT ACTIVITY IN ENTREPRENEURSHIP	123
Ткач К.І. СОЦІАЛЬНА (АБО НЕФІНАНСОВА) ЗВІТНІСТЬ ЯК ОДИН ІЗ ЕТАПІВ ОЦІНКИ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ	125
Fialkovska Anastasiia PRACTICE OF CRISIS MANAGEMENT OF ENTERPRISES IN EUROPEAN UNION: LESSONS FOR UKRAINE	127
Черпак А.Є. СОЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК ОДИН З НАПРЯМКІВ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	129

СЕКЦІЯ І. НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА: СТАН ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

Альшанова О.О.

здобувач кафедри страхування,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,

м. Київ, Україна

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРАРНОГО СТРАХУВАННЯ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОГО ЕТАПУ

Питання необхідності та форм державної підтримки аграрного страхування є надзвичайно складним та неоднозначним. З одного боку, на основі оцінки зарубіжного досвіду можна навести багато позитивних прикладів, коли саме державна політика була одним із основних чинників швидкого розвитку страхування в аграрному секторі; разом з тим, існують і інші прецеденти – коли в розвитку аграрного страхування провідну роль відіграли фактори, що не пов'язані з державним стимулюванням.

В Україні на цей час на законодавчому рівні затверджено механізм державної підтримки аграрного страхування. Зазначеним нормативно-правовим актом визначено, що державна підтримка здійснюється через надання сільськогосподарському товаровиробнику з державного бюджету в визначеному порядку, грошових коштів у вигляді субсидій для оплати частини страхового платежу (страхової премії), нарахованого за договором страхування.

Предметом договору страхування є майнові інтереси страхувальника, пов'язані з його страховими ризиками щодо: урожаю сільськогосподарських культур; урожаю багаторічних насаджень; сільськогосподарських тварин, птиці, кролів, хутрових звірів, бджолосімей, риби та інших водних живих ресурсів і тваринницької продукції.

При цьому, не підлягають страхуванню з державною підтримкою хворі сільськогосподарські тварини, птиця, кролі, хутрові звірі, бджолосім'ї, риба та інші водні живі ресурси і тваринницька продукція, а також ті, що перебувають у зоні карантину або в зоні виникнення надзвичайних епізоотичних обставин.

Перелік сільськогосподарських виробників, які можуть розраховувати на державну підтримку обмежений наступним:

- здійснюють виробництво сільськогосподарської рослинницької продукції на території України;

- уклали із страховиком стандартний договір страхування сільськогосподарської рослинницької продукції з державною підтримкою від сільськогосподарських виробничих ризиків;
- сплатили страховику страховий платіж за договором страхування у розмірах, розрахованих виходячи із стандартних страхових продуктів;
- не перебувають на стадії ліквідації та стосовно яких не порушено справу про банкрутство;
- не мають прострочену більш як на шість місяців заборгованість перед державним (місцевим бюджетом) та Пенсійним фондом України.

Зауважимо, що право страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою мають страховики, що відповідають вимогам Закону України «Про страхування», отримали ліцензію на здійснення відповідного виду страхування та є членами Аграрного страхового пулу (АСП).

З початку заснування (2012 рік) членами АПС в Україні було тільки 4 страхові компанії, проте можна виділити і позитивну тенденцію – якщо у 2012-2014 рр. не було страховиків, що бажали вступити до цього об'єднання, то у 2015 році надійшло 5 таких заяв. В той же час, визнаємо, що кількість страховиків, що бажають працювати в аграрному страхуванні є мізерною – станом на кінець III кварталу 2014 року в Україні функціонувало 331 страхова компанія ризикового страхування.

Проведене серед представників тваринницької галузі опитування показало - тільки 31 % підприємств зазначили, що у них наявна інформація про діяльність АСП. В то же час, таке співвідношення в значно дисонує з оцінкою власної діяльності безпосередньо представниками АСП. Зокрема, на основі аналізу річної звітності цього об'єднання можна зробити висновок, що саме просвітницька робота щодо аграрного страхування розглядається в якості пріоритетної.

Абсолютна більшість підприємств-респондентів (85,5 % від усієї кількості) на сучасному етапі визнає необхідність використання різноманітних форм державної підтримки та стимулювання систем управління ризиками у тваринництві (в тому числі – страхування).

Проте існуючі механізми державної підтримки сільського господарства в Україні (в тому числі – аграрного страхування) значною мірою залежать від стану державних фінансів та здатності держави виділити необхідні ресурси для фінансування певних програм. Фактично, фінансова підтримка (за основними якісними та кількісними показниками) аграрного сектору детермінується виключно станом публічних фінансів, що є неприпустимим та потребує коригування.

Балджи М.Д.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки та управління національним господарством,
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна*

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ОПТИМАЛЬНОГО ВОДОКОРИСТУВАННЯ

В умовах ринкової економіки в Україні казати про оптимальність у природокористуванні досить складно. Незахищеність навколишнього природного середовища і його ресурсної складової обумовлені безконтрольним використанням потрібних на сьогоднішній момент ресурсів в тому обсязі, який дозволяє отримати миттєвий результат, тому державна підтримка в сфері природокористування конче необхідна. Вона може бути проявлена завдяки комплексу заходів держави, спрямованих на скерування поведінки ресурсоздобувача в напрямі, необхідному для досягнення поставлених органами державної влади цілей, тобто за допомогою державного регулювання.

В основі державного регулювання природокористування лежать принципи екологічної політики: пріоритетність вимог екологічної безпеки про здійснення господарської, управлінської та іншої діяльності; гарантування державою екологічно безпечного середовища життєдіяльності населення; забезпечення виробництва із застосуванням інноваційних технологій, відтворення природних ресурсів, вирішення питань охорони довкілля; підвищення відповідності за негативний вплив на природне середовище; обґрунтоване узгодження соціальних, екологічних та економічних інтересів суспільства.

До областей державного регулювання можна віднести:

- прямий державний контроль над монопольними ринками та ресурсами;
- побічні ефекти ринкових процесів;
- розробка стандартів та контроль за їх дотриманням;
- визначення й підтримка мінімально припустимих параметрів життя населення;
- захист національних інтересів у системі міжнародних зв'язків.

Головною задачею державного регулювання з використання водних ресурсів виступає вдосконалення застосування системи заходів з екологічного законодавства та економічного стимулювання діяльності господарських об'єктів, побудованих на основі системи сталого розвитку та досвіду розвинутих країн.

Основні завдання регулювання водокористування полягають у:

- вдосконаленні системи державного регулювання використання водних ресурсів;
- поліпшенні економічних та розробці соціально-екологічних важелів регулювання;
- доборі методів регулювання оптимальним водокористуванням.

Вітчизняне регулювання природокористування на рівні держави реалізується комплексом заходів нормативно-правового, адміністративно-організаційного та економічного характеру, що у поєднанні становить екологічну політику країни.

Облік економічної цінності природних ресурсів вимагає визначення вартісної оцінки трьох функцій: забезпечення ресурсами, асиміляція та утилізація відходів і забезпечення послугами. Таким чином, виникає потреба у комплексній оцінці залучених природних ресурсів, що можливо тільки при регулюванні природокористування.

Гальмівним фактором використання водних ресурсів є їх мінливість у часі: в природних умовах на частку весняного стоку припадає 60-70 % на півночі та північному сході і до 80-90 % на півдні країни. Нерівномірний розподіл атмосферних опадів, гідрографічної мережі, значна диференціація водності річок обумовлюють нерівний територіальний розподіл водних ресурсів. Гідрографічна мережа найбільш густа в районах, де випадає значна кількість атмосферних опадів, — у Карпатах (1,5 км/км²) та Поліссі (0,6-0,8 км/км²); середня — в Лісостепу (0,6-0,4 км/км²); найменша в східному Лісостепу (0,2 - 0,4 км/км²) і південному Степу (0,2-0,3 км/км²). До Азовського і Чорного морів прилягають великі безстічні території. Середня густина річкової мережі становить 0,34 км/км²; найбільша густина у Карпатах і досягає 2,0 км/км². Високим цей показник є також у Кримських горах, насамперед, на Південному березі Криму.

Тема взаємодії суспільства і природи виходить за межі однієї області практичної діяльності. Тенденції сучасного етапу розвитку суспільства призвели до необхідності впровадження інноваційних підходів у природокористуванні, які зорієнтовані об'єднувати екологічні, соціальні, економічні, управлінські та інші напрямки. Одним з них виступає стратегія сталого розвитку, як засіб інтеграції загальнолюдських цілей розвитку держав з позицій національних і міжнародних інтересів. Основними напрямками поліпшення існуючого стану виступають: впровадження ресурсозберігаючих, екологічно безпечних технологій, створення умов для підвищення стабілізації соціо-еколого-економічних цілей. В межах даного дослідження питання раціоналізації природокористування можуть бути вирішені шляхом розробки конкретних заходів: впровадження систематичного збору, діагностики та моніторингу інформації особливостей природокористування та структуру природного фонду; оцінку ризиків антропогенного перетворення земель і виявлення ступеня навантаження на конкретні території. Обґрунтування напрямів впровадження природокористування доцільно шляхом посилення ресурсної компоненти в стратегіях,

проектах та програмах соціально-економічного розвитку та створення спеціальних інституцій, які беруть на себе функцію удосконалення організаційно-економічного механізму соціально-економічного спрямування.

Отже, в процесі дослідження встановлено, що забезпечити своєчасну суспільноговагому реакцію на негативні прояви чинників існуючого водокористування дає можливість процес державного регулювання.

Barabas Dmytro

PhD of economic, docent of management department,

Savchuk Tetyana,

student,

State Higher Educational Institution «KNEU behalf of the Vadim Hetman»,

Kiev, Ukraine

THE PLACE OF UKRAINE IN THE GLOBAL PROCESSES OF VIRTUALIZATION

Virtualization is a process of development of global computer networks, a process of transferring of human activity into cyberspace and, as a result, substitution of social reality by virtual one. Virtualization creates a unified communicative space; thereby we can assume that virtualization is one of the main components of the ongoing process of globalization.

Nowadays as a result of global virtualization it is possible to speak about setting up of such a new system as “virtual” or “digital” economy. This is an organized network structure of economic agents’ relationships on the Internet that includes the industry of creation of new information technologies and information products, telecommunication and provider services, electronic business, electronic markets, electronic stock-markets, telephone banking, telecommuting and other components (Apatova, Malkov, 2012).

The transformational processes of economic system, caused by virtualization of global economy, include virtualization of cross-border financial flows, the correlation between virtualization of economy and country's integration into the global economy, formation of a single virtual labor market, reduction of transaction costs of information search, employment structures change, education system adjustment, rising of competition, new products appearance (Tashakova, 2012).

Sidorova and Maksiyanova examined the impact of the Internet on the economy by assessing the direct contribution of the virtual economy to gross domestic product (GDP). Although Russia

has a high rate of ICT development, its level of informatization of the economy and society cannot be compared to that one of industrialized countries. In support of the assertion the authors give BCG research data of the contribution of e-economy to 2009 GDP of Russia (1.6% of GDP), Great Britain (7.2%), Sweden (6.6%), Hong Kong (5.9%) and Denmark (5.8%) (Maksiyanova, 2012; Sidorova, 2012).

Apatova and Malkov point out that the Internet allows people to regulate supply, demand and price forming in virtual platform. The network is also a corporate-owned enterprise of global scale that produces information – a product with new exceptional properties. The inability of government regulation is a distinctive feature of the virtual economy, because laws apply to a definite territory while the Internet has not geographical or jurisdictional boundaries.

According to the authors there are four consequences of digital economy: it affects revenue structure by reducing manufacturing costs, reduces asymmetric information risk and uncertainty, leads to production specialization decrease and creates a new communication system between market participants (Apatova, Malkov, 2012).

Robert Atkinson and Luke Stewart give us statistics showing the benefits that information and communications technology is providing. For example, it creates high-paying jobs (between 2001 and 2011 IT jobs grew more than 95 times faster than employment as a whole), comprises a significant share of GDP (in the U.K. the Internet's contribution to GDP is more than that of construction and education), helps build high-growth companies, creates new sectors and ways of doing business (Atkinson, Stewart, 2013). So the aforementioned authors agree on the fact that the virtual economy brings a significant contribution to the development of a country.

The reports of the Boston Consulting Group provides a comprehensive analysis of how the scale and speed of Internet-driven economic growth is changing countries and companies. According to 2013 BCG's e-Intensity Index, South Korea, Denmark, Sweden, Iceland and U.K. are among nations with the largest Internet contribution to GDP, while the indicators of Ukraine quadrupled modest. And this despite the fact that during 2009-2013 Ukraine has doubled its e-performance.

According to the 2015 BCG's e-Friction Index, which ranks 65 economies by factors that inhibit Internet access and use, Ukraine has 39's rank. It was identified numerous barriers to virtualization of the Ukrainian economy, especially infrastructure-related frictions that limit basic access; industry and individual frictions, which inhibit the ability of companies and consumers to engage in online transactions (Zwillenberg, Dean, 2015).

In European countries the development of new information and communication technologies leads to total transition of business activity to virtual one. As for Ukraine, it takes a significant step forward in informational systems development. Ukraine is a leader among the CIS, but despite the

progress in the development of virtual systems, our level cannot be compared to developed countries.

References

1. Апатова Н. В., Малков С. В. Интернет-экономика: функции и результаты // Вісник КНУТД. – 2012. - № 5. – С. 117-122.
2. Ташакова Л. Х. Роль и место России в глобальной виртуальной экономике // Социально-экономические явления и процессы. – 2012. - № 9. – С. 165-170.
3. Максисянова Т. В. Влияние интернет - экономики на ВВП России // Вопросы современной науки и практики. – 2012. - № 2. – С. 177-187.
4. Сидорова О. В. Определение вклада электронной экономики в ВВП страны // Вестник Волжского университета им. В. Н. Татищева. – 2012. – № 1 (25). – С. 30-38.
5. Atkinson R., Stewart L. The economic benefits of information and communications technology / The Information Technology & Innovation Foundation. - 2013, available at: www2.itif.org/2013-tech-economy-memo.pdf.
6. Zwillenberg, P., Dean, D. Which Wheels to Grease? Reducing Friction in the Internet Economy / Paul Zwillenberg, David Dean. – 16.04.2015, available at: <https://www.bcgperspectives.com/content/articles/telecommunications-public-sector-which-wheels-to-grease>.
7. Dean D., DiGrande S., Field D., Lundmark A., O’Day J., Pineda J., Zwillenberg P. The Internet economy in the G-20 // The Boston Consulting Group. – 2012, available at: <https://www.bcg.com/documents/file100409.pdf>.

Дибя Л.М.

*старший викладач кафедри політичної економії,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ ім. Г.Сковороди»,
м. Переяслав-Хмельницький, Україна*

УКРАЇНСЬКИЙ РИНОК КОНСАЛТИНГОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В умовах глобалізації світової економіки сфера інформаційно-консалтингових послуг стає одним із впливових чинників, від яких залежить зростання економіки, підвищення конкурентоспроможності країни на світових ринках, покращення добробуту населення. Становлення економіки України як цілісної системи відбувається за умов розвитку ринку консалтингових послуг. Трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні, об’єктивно вимагають узгодження національної економічної політики, ринкових перетворень і у сфері

послуг. В Україні, безперечно, є потенціал для розвитку сфери консалтингових послуг, але існує достатня кількість перешкод. Розвиток науки, технологій і висококваліфікована робоча сила є необхідними передумовами для динамічного розвитку консалтингової діяльності, що стимулюватиме, в свою чергу, розвиток всієї національної економіки і забезпечить їй міцні конкурентні переваги на світовому ринку.

На сучасному етапі в консультуванні визначальний вплив визначають тенденції глобалізації господарського життя. Практично в усіх країнах поряд з вітчизняними консультаційними фірмами працюють глобальні консалтингові компанії. Доходи світового ринку консалтингових послуг у 2013 році склали близько 492 млрд дол., що у порівнянні з 2011 роком означає приріст майже на 7%. Основними тенденціями сучасної світової консалтингової індустрії можна визначити такі:

- зміни у медичному страхуванні збільшують попит на консалтингові проекти у медичній сфері;
- зростає попит на консалтингові фірми, що мають досвід у реструктуризації боргів і фінансових тренувань, особливо в галузі нерухомості;
- попит на консультантів та консалтингові фірми, які допомагають фірмам у зниженні витрат на персонал;
- активно розвиваються консалтингові фірми в галузі охорони навколишнього середовища;
- зростає попит на консалтингові фірми, які працюють над такими питаннями, як корпоративна експансія на ринки, що розвиваються, інформаційні технології, злиття та поглинання.

Найбільшим у Європі ринком консалтингових послуг є Німеччина, слідом за нею – Великобританія, Іспанія та Франція. Бурхливо починають розвиватися ринки консалтингу у таких країнах як Індія, країнах Латинської Америки, зокрема Перу.

Основними характеристиками вітчизняного ринку консалтингу є те, що за 20 років ринок України все ще не встиг наздогнати як якісно, так і кількісно показники країн Західної Європи, де консалтингова галузь вже пережила свій етап становлення. Відношення доходів від консалтингової галузі до ВВП в Україні складає лише 0,3% і знаходиться на рівні таких країн, як Чехія, Болгарія, Румунія, Кіпр. Щодо ємності ринку консультаційних послуг в Україні, то протягом 2009-2011 років скорочувався (з 500млн дол. в 2007 р. до 340 млн дол. в 2010 р.). Деяке відновлення та пожвавлення ринку почалося у 2012 році, адже багато компаній сьогодні зацікавлені у зменшенні ризиків, пов'язаних з веденням власного бізнесу, що і сприятиме зростанню консалтингових фірм. Найбільш популярними стають консалтингові послуги у сфері ІТ, що зайняв найбільшу частину ринку, дослідження ринків,

фінансового консалтингу та аудиту, в той час як екологічний консалтинг тільки набирає обертів. Місткість ринку консультаційних послуг в Україні за сегментами розподіляється наступним чином: консалтинг в сфері інформаційних технологій – 27%, дослідження ринків – 13%, фінансовий консалтинг та аудит – 11%, консультаційні послуги з реорганізації та реструктуризації – 9%, екологічний консалтинг – 0,3%. Понад 50% доходів, які генерують вітчизняні консалтингові компанії, отримуються від реалізації послуг з управлінського консультування та ІТ-консалтингу.

У довгостроковій перспективі розвиватимуться послуги, що базуються на інноваційних управлінських концепціях і інструментах, які забезпечать стратегічну конкурентоспроможність клієнтів. Споживачами інформаційних послуг в Україні є металургійна, енергетична, будівельна, телекомунікаційна, хімічна галузі, харчова промисловість, торгівля, медичний та фінансовий сектор. Найменший досвід консалтингові компанії мають у невиробничій сфері у консультуванні установ охорони здоров'я, закладів освіти підприємств, що надають комунальні та індивідуальні послуги. Порівняно зі світовою практикою, яка демонструє активну співпрацю консультантів у соціальній сфері українська культура управління освітніми, медичними і комунальними організаціями практично не залучає інтелектуальний інсорсинг для поліпшення своєї діяльності.

Отже, консалтинговій галузі в Україні є куди рухатись і є резерви для зайняття вітчизняними консалтинговими компаніями більших часток на світовому ринку консалтингових послуг.

Dimitrova-Moneva Ivelina

PhD student,

Tsenov Academy of Economics,

Svishtov, Bulgaria

ASPECTS OF THE IMPACT OF THE DEMOGRAPHIC CRISIS ON THE EMPLOYMENT AND THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF BULGARIA

The demographic problem is one of the biggest problems facing the Bulgarian nation. The consequences of this problem are the aging population, birth rate reduction, increased urbanization, higher death rates and increased emigration which affect the labor force, the nature of consumption and increase of the resources for medical care and social services. As a result, Bulgaria has reached the so-called demographic crisis, having long-term nature. For more than 20 years our country has difficulties in demographic development. To maintain demographic policy towards encouraging

birth, keeping young people in Bulgaria and attracting immigrants in the country we need financial resources and jobs. This is a reason for considering the importance of the demographic factor in the current development and the growing role of the human capital. They are a sufficient reason for the provided risk assessment of the current and forthcoming demographic challenges which are about to hinder the development and the progress in many other areas of social and socio-economic life.

Bulgaria is characterized by increasing population aging where the absolute and relative share of the population under age 15 is declining as the share of population aged 65 and older is going up. According to the National Statistical Institute, the proportion of the population aged over 65 years increased from 16.8% in 2001 to 18.5% in 2011. At the end of 2012 the people aged 65 and older are 1,395,078, or 19.2% of the population. In comparison with 2011 the share of the population in this age group has increased by 0.4 percentage points and compared to 2005 by 2.0 percentage points [1]. In the second quarter of 2014 the coefficient is about 60 i.e. 100 people coming out of working age and only 60 able-bodied people entering it. For comparison, at the beginning of 2001 to 100 people coming out of the labor market equal 124 people entering it. There is a double deterioration of this demographic factor. Another risk factor for the demography and employment is the increased emigration in recent years. In terms of internal migration in the period 2001 - 2011 there was an evident trend in decreasing the number of people migrating from and to towns and villages and in 2006 compared to 2001 there were fewer than 59,922 people settled in cities. The migrants' number was respectively with 59,659 people less. In 2006 compared to 2001 the people settled in the villages were fewer with 36,706 while the number of the people migrating from them decreased with 36,969 [2]. We can conclude that the trend continued in 2011 and the number of the migrants to and from cities/villages is nearly two times less compared to the same in 2001. This has been due to low birth rates, high unemployment and the demand of a better life in other countries. In terms of the number of Bulgarians abroad, for the entire period from 2001 to 2011 due to external migration the resident population of the country has decreased by 175,244 people altogether [3]. Considering the illegal emigration actually the people who have left Bulgaria are much more. The restriction of the number of workers outlines problems with increasing their middle age. The share of people with higher education is insufficient in comparison with the objectives of the European Union and the number of illiterate people with elementary or secondary education is alarmingly high. As a result, this temporary disability leads to loss of people in working-age. According to the National statistics there is about 15 million man-days' lost in Bulgaria in a year due to illness, which equates to nearly 2 million Gross domestic product – respectively that's the gross value added which is not produced. Many people are involved in the informal economy therefore not only do they not bring any income to the national budget but also some of them are beneficiaries by receiving different types of aid without giving any money to the

national budget .The National Statistical Institute’s data shows that in 2008 the unemployment rate was 5.6% and in 2013 - 12.9%.

Conclusions: As a result of the reduction in total employment there could be a negative contribution to economic growth, because it is a total result of the increase in employment and productivity. The negative impact on the economic growth in terms of employment may be offset by productivity growth. The problems of demographic development and employment mentioned above outline deep structural imbalances in the economic development.

The growing influence of socioeconomic factors on the values of the active population in terms of their mobility, the foundation of a family, children and unfavorable demographic trends require reorientation from demographic policy to a comprehensive policy of population. Besides direct impact on the reproductive attitudes and behavior this type of policy includes approaches and measures to influence employment, income, standard of living, socialization of adolescents, maintaining an adequate social and natural environment.

References

1. National Strategy of Employment in Republic of Bulgaria 2013-2020. www.mlsp.government.bg/bg/docs/Stratzaetost.doc - up to 05.05.2015.
2. Migration. [online] National Statistical Institute of Bulgaria. www.nsi.bg/bg/content/3058/миграция - up to 05.05.2015.
3. Actualized National Strategy for Demographical Development of the Population in Republic of Bulgaria (2012-2030). [www.mlsp.government.bg/bg/docs/ DEMOGRAPHIC%20STRATEGY_Update.pdf](http://www.mlsp.government.bg/bg/docs/DEMOGRAPHIC%20STRATEGY_Update.pdf).

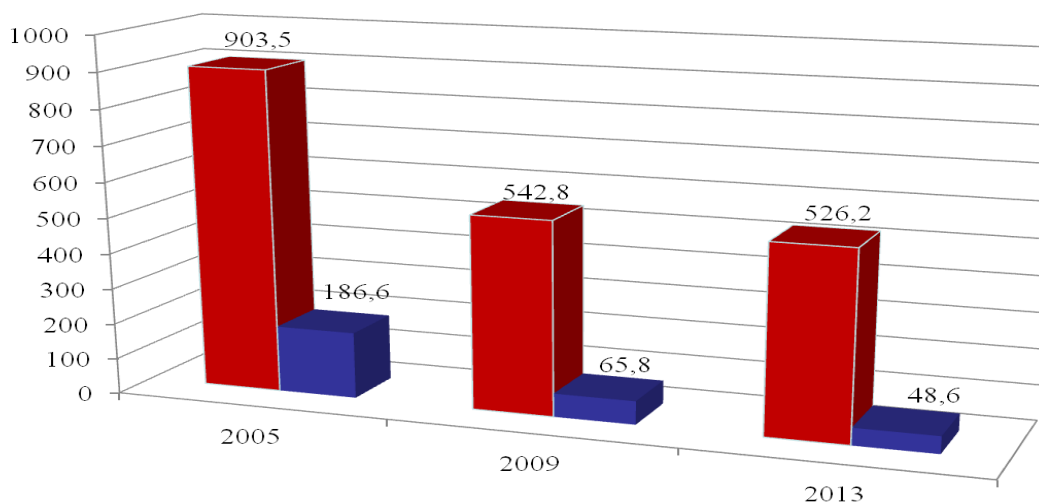
Kendiukhov I.O.

*member of Kyiv Territorial Branch of Ukrainian Minor Academy of Sciences,
Kyiv, Ukraine*

THE DEMAND AND THE SUPPLY OF LABOR IN THE LABOR MARKET IN UKRAINE

Over the past 10 years, according to official statistics, we see the gradual reduction in the unemployment rate in Ukraine. Unfortunately, the objectivity of this data is questionable. With the reduction of the number of official unemployed from 2005 to 2013 1.7 times [1], the need for businesses in the labor force decreased by almost four times (Fig. 1), which is ironic because the worldwide process of reducing unemployment is characterized by the fact that demand is growing

faster proposals. On describing data, among other things, that the companies have used in hiring labor official resources and, moreover, their share is declining.

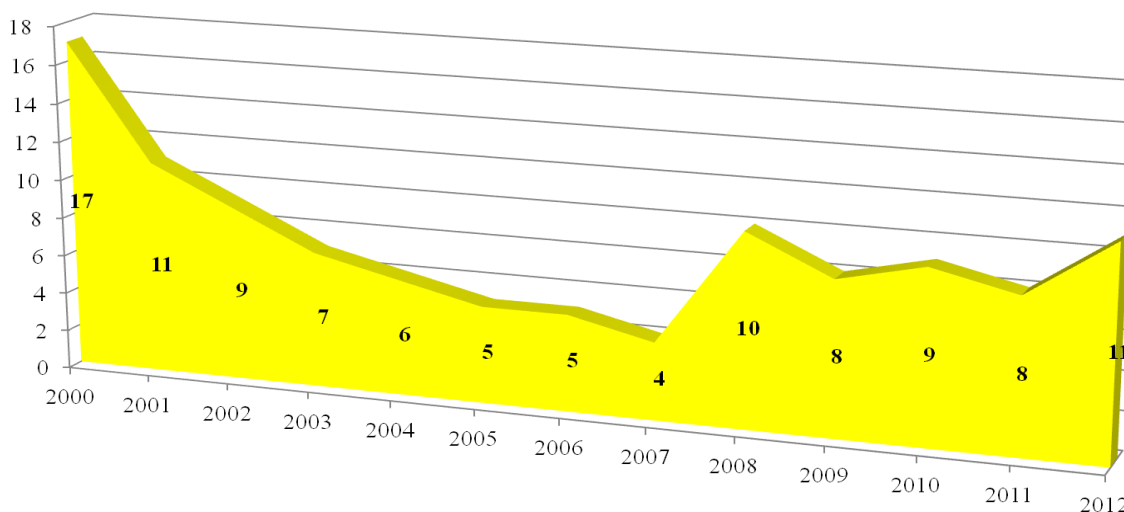

--The number of registered citizens who are not engaged in labor activity (thousand).

--The entrepreneurship need for workers to fill vacancies (thousand).

Fig 1. The demand and the supply of labor in the labor market

The load on workstations that was shortening during the period of the economic growth, had increased sharply by the end of 2008 (Fig. 2), and then stabilized at a high level, which indirectly confirms that the economy failed to recover after the 2008 crisis. The situation in this regard reflects the presence of unresolved economic issues, including reducing the existing and the lack of new industrial plants. At the same time, we know that, for example, the creation of one job in engineering, in turn, creates at least four jobs in related industries. The economic recession in Ukraine leads to regular growth per one vacancy, and promoting social tensions.

Fig. 2 Load for one vacant position, the vacancy, persons

In the aspect investigation of the relationship dynamics of unemployment and economic growth research interest is the comparison of the rate of growth (decline) GDP growth rate (reduced) unemployment. It is logical to increase the growth rate of unemployment (2.4%) in the most crisis period (2008-2009), when the rate of decline in GDP reached almost 15%. On the contrary, the world practice, the economic growth naturally leads to lower unemployment, because it always occurs not only through intense (increasing productivity), but due to extensive (increasing the number of employees) factors. The ratio of these different factors in different periods and reduced rate determines how the growing economy. In Ukraine there is a surprising decline in unemployment in 2011-2012 during the economic stagnation. In fact, it means the lower productivity in social production and, indirectly, the administrative impact on the labor market. Perhaps the paradox of the situation related to the problem of objectivity state statistics.

References

1. State Statistics Service of Ukraine [electronic resource]. - mode of access: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

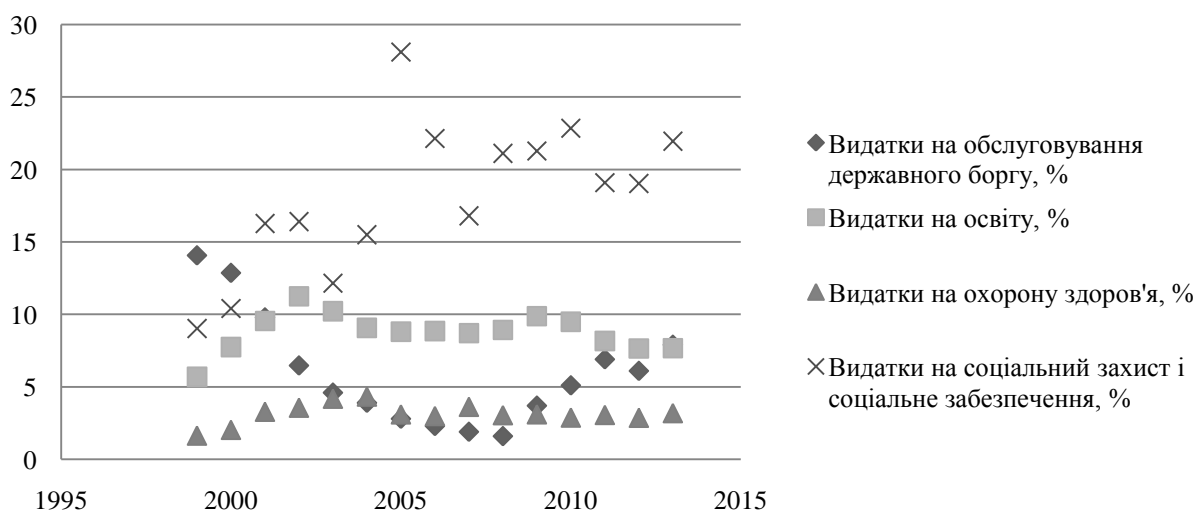
Козарезенко Л.В.

*кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри політичної економії,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»,
м. Переяслав-Хмельницький, Україна*

ВПЛИВ ЗРОСТАННЯ РІВНЯ БОРГОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УКРАЇНІ

Боргова політика держави має неоднозначний вплив на соціальну сферу. Відомо, що за допомогою запозиченого капіталу держава в особі Уряду має змогу фінансувати соціальні статті видатків Державного бюджету, які не можуть бути повністю профінансовані за рахунок власних джерел. Але залучення позикового капіталу призводить у майбутньому до відволікання значної частини бюджетних коштів на обслуговування боргових зобов'язань та вилучення їх від фінансування соціально спрямованих статей бюджету. Динаміка зміни частки видатків, які спрямовані з Державного бюджету України на соціальні заходи та обслуговування державного боргу наведено на рис. 1.

Як свідчать дані рис. 1, починаючи з 2009 року частка видатків на обслуговування державного боргу почала суттєво перевищувати частку видатків на охорону здоров'я, а починаючи з 2013 року – видатки на освіту.

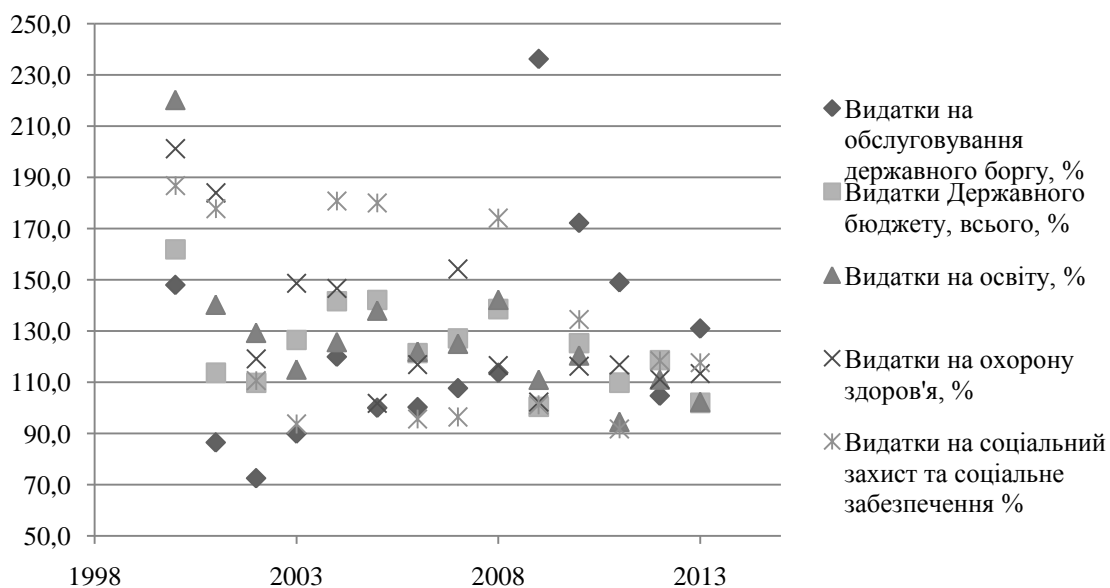

Рис. 1. Динаміка частки видатків Державного бюджету за функціональною класифікацією, % до загальної суми видатків

Складено автором за даними Міністерства фінансів України

Для держави негативні наслідки боргового фінансування в основному виявляються на стадії обслуговування і погашення державного боргу. Україна витрачає дуже великі суми на обслуговування державного боргу, збільшуючи при цьому дефіцит державного бюджету. Це є і основною причиною перевищення видатків на обслуговування державного боргу над видатками на освіту і охорону здоров'я [1].

На рисунку 2 наведено динаміку зміни частки видатків Державного бюджету на обслуговування державного боргу за 2000-2013 роки.

Рис. 2. Динаміка зміни видатків Державного бюджету за функціональною класифікацією, % до попереднього року

Складено автором за даними Міністерства фінансів України

Наслідки державного боргу призводять до істотного скорочення можливостей зростання споживання для населення даної країни, а також збільшенню податків для оплати зростаючого боргу та пов'язаних з ними відсотків. При наявності значного боргу відбувається перерозподіл доходів різних верств населення, а також витік національного капіталу за кордон. Зростання державного боргу викликає негативні наслідки для національної економіки. По-перше, пошуки джерел його погашення призводять до необхідності підвищення податків, що є антистимулом господарської активності (скорочення попиту, заощаджень). По-друге, відволікання грошових ресурсів обмежує можливості приватного підприємництва і зростання економіки. По-третє, виникає проблема погіршення матеріального благополуччя населення внаслідок необхідності обслуговування зовнішнього боргу. По-четверте, відбувається перерозподіл доходів на користь власників державних цінних паперів. По-п'яте, в кінцевому рахунку, відбувається підрип фінансово-кредитної системи, що загрожує негативними наслідками для економіки в цілому [2].

Література

1. Тропіна В. Б. Бюджетно–податкове регулювання економіки України в кризових умовах / В. Б. Тропіна // Чернігівський науковий часопис Чернігівського державного інституту економіки і управління. Сер. 1: Економіка і управління . - 2013. - № 1. - С. 82-89. С. 86.
2. Полінкевич О. М. Вплив державного боргу на розвиток економіки України / О. М. Полінкевич, М. М. Линь // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси . - 2014. - Вип. 11(1). - С. 184-191. С. 189-190.

Корганашвили Л.Д.

доктор економічних наук, професор,

Тбилиський державний університет імені І. Джавахішвілі,

г. Тбілісі, Грузія

ТОРГОВЫЕ СВЯЗИ ГРУЗИИ И УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИИ

В постсоветский период в Грузии и Украине осуществлены радикальные преобразования, ликвидированы старые политические и экономические структуры, преодолен существующий экономический кризис и обеспечен экономический рост. По данным Мирового банка В 2013 году ВВП Грузии в текущих ценах составил \$16,140 млн, Украины – \$177,431 млн, реальный рост ВВП Грузии – 3.3 %, Украины – 1.9 %. В Грузии на душу населения приходится \$3596.9, в Украине – \$3900.5. По классификации Мирового банка Грузия и Украина относятся к группе стран с доходом ниже среднего. В обеих странах

произошла социально-экономическая дифференциация населения. В 2013 коэффициент Джини по общему доходу в Грузии составил 0.42, в Украине – 25.6.

В результате постсоветской трансформации существенно изменилась структура ВВП Грузии и Украины. В 1990 году доля сельского хозяйства в ВВП Грузии составляла 31.7 %, промышленности – 33.1 % и услуг – 35.2 %, в 2013 году – соответственно 66.6 %, 24.0 % и 9.4 %. В Украине на эти показатели в 1990 году приходилось 25.5, 44.6 и 29.9 %, в 2013 году - 10.5, 26.9 и 62.6 %. Результаты трансформационных процессов в Грузии и Украине можно оценить по индексу трансформации Фонда Бертельсмана, который включает в себя два элемента: индекс состояния и индекс управления. По индексу состояния Грузия находится на 48-ом месте (6.16 балла) и по индекс управления – 41-ом (5.78 балла), Украина – соответственно на 57-ом (5.89 балла) и 87-ом (4.25 балла) местах. В рейтинге глобальной конкурентоспособности Мирового экономического форума (2014-2015 гг.) Грузия занимает 69-ое место, а Украина – 76-ое.

После восстановления суверенитета Грузия активно сотрудничает с разными странами в рамках двухсторонних и многосторонних соглашений. География ее торговли охватывает 145 стран. Среди них находится Украина, с которой имеются тесные торговые связи и подписано соглашение о свободной торговле. Торговля между Грузией и Украиной растет быстрыми темпами. В 2014 году Украина заняла пятую позицию среди основных торговых партнеров Грузии. На ее долю приходится 6.0 % (\$686350.6 тыс.) внешнеторгового оборота, 4.9 % (\$140212.6 тыс.) экспорта и 6.4 % (\$546138.0 тыс.) импорта страны. По сравнению с 1995 годом объем товарооборота между Грузией и Украиной вырос в 50 раз, экспорт – в 24 раза и импорт – в 68 раз, хотя по сравнению с 2013 годом товарооборот уменьшился на 15.9 %, экспорт – на 37.4 % и импорт – на 10.4 %. Для Грузии характерно отрицательное торговое сальдо с Украиной.

На рост товарооборота Грузии с Украиной серьезное влияние оказывает качество бизнес-среды. В 2014 году по легкости ведения бизнеса Грузия занимает 15-ое место среди 189 стран мира, а Украина – 96-ое. В рейтинге международной торговли они соответственно находятся на 43-ей и 154-ой позициях. В Грузии для экспорта одной партии товаров требуется 4 документа, в Украине – 8. Время, необходимое для соблюдения всех процедур, требуемых при экспорте товаров в Грузии составляет 9 дней, в Украине - 29, для импорта – соответственно 10 и 28 дней. Стоимость экспорта в Грузии в расчете на 1 контейнер составляет \$1355, импорта – \$1595, в Украине – \$1880 и \$2455.

Грузия с 2000 года является членом Всемирной Торговой Организации (ВТО), Украина – с 2008 года. В 2012 году средние тарифы Грузии по отношению стран с режимом наибольшего благоприятствования (MFN) на все товары составили 0.85 %, на

сельскохозяйственные товары – 6.05 % и на несельскохозяйственные товары – 0.47 %. В Украине – соответственно 3.06, 9.16 и 2.62 %. По сравнению с 2006 годом средние тарифы на все товары в Грузии снизились на 7.83 %, на сельскохозяйственные товары – на 6.64 % и на несельскохозяйственные товары – на 8.04 %, в Украине – на 2.53, 18.74 и 1.41 %.

2014 году как Грузия, так и Украина подписали Соглашение об ассоциации с Европейским союзом. В связи с этим стратегической целью обеих государств является интеграция в европейские структуры. В достижении этой цели важную роль может сыграть углубление межгосударственной торговли, которая является основной формой экономического сотрудничества Грузии и Украины. Страны общими усилиями могут также повысить свою международную конкурентоспособность.

Круглякова В.І.

Інженерно-технологічний інститут «Біотехніка» НААН України,

Харічков С.К.

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту, заступник директора з наукової роботи Інституту бізнесу, економіки та інформаційних технологій, Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, Україна

ПАРАДИГМА ПРИРОДОГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК СЕГМЕНТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасні світові процеси економічного, соціального та економічного розвитку спонукають до все більш глибокого дослідження проблем організації національної економіки та пошуку рішень щодо розвитку на засадах сталості. Розкриття сутності та змісту національної економіки, її структури, дозволяє виокремити певні рівні економічного аналізу: нано-, міні-, мікро-, мезо-, макро, мега-. Виділені параметри дослідження національного господарства розкривають зміст національної економіки та визначають основні джерела її розвитку.

Зокрема, мова йдеться про вдосконалення підходів до сегментування національної економіки як системи за певними класифікаційними ознаками пропонованих сегментів. На теперішній час одним з перспективних підходів до сегментування національної економіки можна визнати такий класифікаційний критерій як системне виокремлення видів економічної діяльності, що базуються на використанні природних ресурсів (природних об'єктів) в якості

предметів (або засобів) праці в господарській діяльності, де остання, відповідно, становить собою процеси їх виявлення, вивчення, оцінювання, вилучення, первинної обробки та інше.

Якісний аналіз змісту та атрибутів господарської діяльності у різних її видах (диференційованих нині діючим Класифікатором видів економічної діяльності в Україні) дає підстави віднести до сегменту «природогосподарювання» такі види економічної діяльності:

A01 – сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг

A02 – лісове господарство та лісозаготівлі

A03 – рибне господарство

B05 – добування кам'яного та бурого вугілля

B06 – добування сирової нафти та природного газу

B07 – добування металевих руд

B08 – добування інших корисних копалин і розроблення кар'єрів

B09 – надання допоміжних послуг у сфері добувної промисловості та розроблення кар'єрів

D35 – постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря

E36 – збір, очищення та постачання води

E37 – каналізація, відведення й очищення стічних вод

E38 – збирання, оброблення й видалення відходів: відновлення матеріалів

E39 – інша діяльність щодо поводження з відходами

H50 – водний транспорт

H51 – авіаційний транспорт

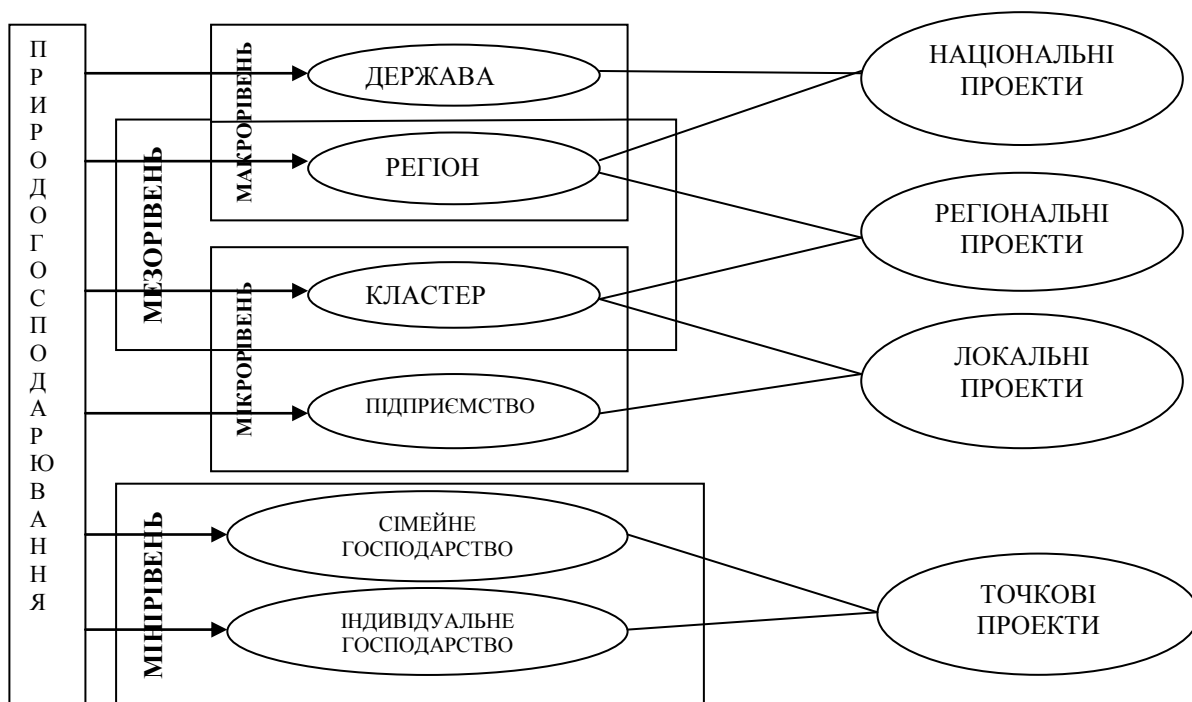
T98 – діяльність домашніх господарств як виробників товарів та послуг для власного споживання

Визначальним моментом такого підходу до сегментування національної економіки має стати перехід від сучасної парадигми природокористування до інноваційної парадигми природогосподарювання. Ця теза базується на основоположних принципах визначення природогосподарювання як соціо-еколого-економічної системи, що має ознаки та здатність до саморозвитку, сформована соціумом та функціонує шляхом залучення до неї речовини, енергії, інформації природного середовища, а також інтелекту та духовності соціума, з метою створення життєпридатних умов для його існування й розвитку, а також для задоволення його інтересів та потреб, співставлених із законами природних екосистем.

Структурними елементами природогосподарювання як сфери суспільного розвитку можна визначити такі складові: природоосвоєння, природокористування, природоспоживання, природоперетворення, природооблаштування, природовідновлення, природоохорона, природотворення, природоінтелектуалізація, природовивчення (чи

природопізнання). У реальних умовах природогосподарювання можлива безліч будь-яких комбінацій цих складових, що є відображенням рівня освоєння реальних природних об'єктів та стану економічних систем господарювання, які у синтезі суб'єкт-об'єктних та суб'єкт-об'єктних відносин саме і визначають процес природогосподарювання на будь-якому рівні управління: макрорівні, мезорівні, мікрорівні або, навіть, локальному рівні.

З точки зору ієрархічної структуризації національної економіки варіант архітектури природогосподарювання як сегменту національної економіки може бути представлений чотирма рівнями, що відображає рис. 1.

Рис. 1. Архітектура природогосподарювання як сегменту національної економіки України

Теоретичний аналіз відомих точок зору щодо сегментування національної економіки дозволяє стверджувати про тісний взаємозв'язок між елементами структури національної економіки та інституціональним середовищем.

Гармонійне поєднання й ефективне співіснування інституціонального середовища й елементів структури національної економіки в її межах демонструють високі показники економічного розвитку країни. У випадку їх невідповідності можна очікувати зворотні наслідки.

Перспективне оновлення інституціонального середовища в сфері природогосподарювання повинно сприяти створенню умов для формування системи ефективного і сталого його розвитку з урахуванням необхідності удосконалення системи економічних відносин. Нині необхідно прискорити перехід від концептуальних засад

природогосподарювання до розробки реального механізму ефективного, екобезпечного, використання та охорони природних ресурсів під час господарської діяльності:

- сприяти досягненню стійкого розвитку природогосподарювання в сфері на основі збалансованих і гармонічних відносин між соціальними чинниками, економічною діяльністю і навколишнім природним середовищем;

- підтримувати задоволення економічних інтересів суб'єктів господарської діяльності;

- забезпечувати підвищення якості життя громадян за умови дотримання прав та обов'язків суб'єктів господарської діяльності.

У системі інститутів, які формують інституціональний механізм природогосподарювання, слід обов'язково виділяти економічні, екологічні та соціальні інститути, а також не відкидати ролі неформальних інститутів: саме це забезпечить комплексний характер інституціонального механізму природогосподарювання на засадах сталого (збалансованого) розвитку національної економіки як макромасштабної соціо-еколого-економічної системи.

Кулішова В.І.

*провідний спеціаліст Інспекції з питань захисту прав споживачів у м. Києві,
м. Київ, Україна*

КОНВЕРГЕНЦІЯ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА ОЗНАКА ГЛОБАЛЬНОГО АГРАРНОГО РИНКУ

На сучасному етапі свого розвитку наша держава зіткнулася з безпрецедентними викликами у політичній, соціальній та економічній сферах. Від вирішення існуючих проблем в значній мірі залежить не тільки подальший поступ українців як європейської нації, але й існування України як суверенної держави. Слід визнати, що з часів здобуття незалежності у вітчизняній економіці відбувалися різноманітні та неоднозначні трансформації, проте, говорити про системність та послідовність здійснених реформ не варто.

Неприхований лобізм провідних фінансово-промислових груп, небажання можновладців нести електоральні втрати через реалізацію непопулярних рішень, корупція та ін. – все це визначило значний рівень «економічного скепсису» з боку пересічних громадян. Об'єктивно такі процеси екстраполюються і на ринкову поведінку вітчизняних бізнес-одиниць.

В економічній площині відбувається складний пошук місця українських корпоративних структур на глобальних ринках. Цілком виправдано, що в умовах, коли потужні промислові

центри опинилися в районі бойових дій, а окремі виробництва вщент зруйновані, подальші сподівання на стрімкий розвиток пов'язуються фахівцями насамперед з аграрним сектором.

Проте, навіть зважаючи на цілком сприятливі умови розвитку сільського господарства в Україні, шлях до успіху на глобальному рівні залишатиметься вкрай складним та тривалим. Невирішеність земельного питання, застосування застарілих технологій, деструктивний характер окремих механізмів державної підтримки суттєво стримують розвиток вітчизняних аграріїв.

В той же час, слід розуміти, що для глобального ринку продовольства характерні доволі антагоністичні тенденції. З одного боку, продовольча проблема перетворилася на одну із найбільш значимих у глобальному контексті, з іншого – і в наукових колах, і на практиці існує гостра дискусія щодо шляхів та механізмів її вирішення.

Так, характерною ознакою світового аграрного ринку на сучасному етапі є конвергенція. Цей термін, запозичений з біології, означає сходження, уподібнення та використовується у різних науках для пояснення процесів зближення різних об'єктів, знаходження компромісів між ними. Поступово він почав використовуватися і в понятійному апараті економічної науки.

Серед економістів до цього часу поширені різні погляди на сутність економічної конвергенції, які розглядають її і на рівні різних економічних агентів, і з погляду певних територій та регіонів, і з позиції певного процесу. В той же час, безперечним залишається той факт, що конвергенція є об'єктивним наслідком глобалізації, однією із її визначальних характеристик.

Вважається, що економічна конвергенція пояснюється дифузією економічних інститутів, при цьому, основний напрямок такої дифузії – від країн з високим рівнем економічного розвитку до інших країн.

На наш погляд, на глобальному ринку аграрної продукції найбільш явними проявами конвергенції є:

- розробка та поширення різноманітних міжнародних стандартів, особливо, у сфері якості та безпечності продовольства;
- тенденція до посилення екологічних вимог до сільськогосподарського виробництва;
- використання єдиних уніфікованих підходів до реалізації різноманітних форм державної підтримки аграрного сектору;
- поширення новітніх технологій виробництва сільськогосподарської продукції в країнах з «транзитивними» економіками та країнах, що розвиваються;

- розширення доступу корпорацій аграрного сектору до ресурсів глобального фінансового ринку.

Для економічної конвергенції характерні як позитивні наслідки, так і негативні. Переважна більшість з них співпадає з відповідними характеристиками глобалізації. Як приклад, неоднозначне ставлення на різних рівнях до проблеми генетично модифікованих організмів. Окрім того, практично невирішеною залишається проблема нерівномірного забезпечення продовольством між різними країнами та територіями.

В той же час, конвергенція залишає значні можливості для розвитку як на рівні аграрних корпорацій, так і на національному рівні. Відповідно, навіть в умовах посилення взаємозалежності національних економік в глобальному вимірі, кожна країна може обрати власні механізми, які б дозволили мінімізувати негативний вплив конвергенції та максимізувати вигоди від неї. Вітчизняний аграрний сектор, за певного сприяння держави, може і повинен завоювати провідні конкурентні позиції у світі, в повній мірі скориставшись сприятливими факторами.

Кучеренко С.Ю.

*кандидат економічних наук, доцент кафедри політичної економії
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»,
м. Переяслав-Хмельницький, Україна*

ГАЛУЗЕВА СТРУКТУРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Серед чинників, що визначають зростання національної економіки, особливе місце займає її структура. Зважаючи на те, що національна економіка належить до надзвичайно складних, багатовимірних систем, її структура не є стабільною, вона постійно змінюється під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. Ті структурні зрушення, що відбуваються, здатні супроводжуватися прогресивними або депресивними змінами в економіці, що, в свою чергу, по-різному відображається на характері і темпах економічного зростання. Тобто нарощування потенціалу національних економік, підвищення їх ефективності безпосередньо пов'язане із проведенням активної структурної політики, що становить ключовий елемент загальної стратегії соціально-економічного розвитку країни. Саме тому з кінця 70-х років минулого століття широкомасштабна структурна трансформація охопила найбільш розвинені країни, і вона набула глобального характеру.

Галузева структура економіки характеризує співвідношення внесків окремих галузей у створення ВВП. У галузевій структурній політиці виділяють два напрями державної

підтримки галузей: економічну політику держави, спрямовану на захист і надання фінансової допомоги галузям, які перебувають у стані занепаду та потребують модернізації виробничого апарату шляхом надання субсидій, низьких імпорتنих тарифів, податкових пільг, кредитних преференцій тощо; економічну політику, зосереджену на стимулюванні розвитку галузей, які відповідають передовим напрямам, або мають велике експортне значення. Останнім часом більшість країн зосереджують свою увагу на прогресивних галузях, оскільки структурний ефект від розвитку наукомістких галузей полягає не лише у їх формуванні та розвитку, а й у досконалому освоєнні технологій та продуктів високої технологічної складності традиційними галузями [1].

Динаміка структури української економіки не відповідає загальним закономірностям структурних зрушень, що відбуваються в розвинених економіках світу на сучасному етапі й полягають у зростанні частки високотехнологічних виробництв обробної промисловості, телекомунікаційних, фінансових і бізнесових послуг, а також соціально орієнтованих видів економічної діяльності, випереджальному розвитку наукоємних, високотехнологічних галузей. Натомість в Україні сформувалася неефективна структура економіки з високою ресурсо- та енергоємністю виробництва, надмірним екстенсивним розвитком добувної промисловості, відсталістю агропромислового сектору, низьким рівнем інноваційного виробництва, відставанням розвитку інфраструктури, відірваністю фінансового сектору від реальної економіки, неефективним функціонуванням секторів, що забезпечують соціальний розвиток.

Високий рівень інтеграції економіки країни у сировинні ринки (металургія, транспортні послуги) на основі насамперед цінової конкуренції, а не конкурентної боротьби технологій і нововведень є значним ризиком для її стабільного функціонування й робить її вразливою до будь-яких цінових «шоків», що й сталося у період економічної кризи.

Динаміка формування ВВП України свідчить, що впродовж останнього десятиріччя в галузево-секторальній структурі національної економіки суттєво знизилася питома вага сільського господарства, знизилася частки промисловості, будівництва, транспорту та зв'язку. Натомість найсуттєвіше зросли показники фінансової діяльності та операцій із нерухомим майном, а також галузей соціальної сфери. У цілому, зазначені тенденції відповідають загальносвітовим економічним структурним зрушенням, є характерними передусім для країн із перехідною економікою та поступово наближають структуру вітчизняної економіки до співвідношень, притаманних високорозвиненим країнам світу.

Проте зменшення ролі реального сектору економіки має супроводжуватися суттєвим зростанням продуктивності праці на основі впровадження інноваційних технологій, чого не спостерігається в Україні. Зростання ролі фінансового сектору не супроводжується

адекватним поліпшенням умов кредитування реальної економіки й активізацією інвестиційних процесів. У кожній із галузей соціальної сфери накопичилася низка суттєвих структурних проблем.

Посилення негативних тенденцій розвитку галузевої структури економіки спричиняють відмінності в рівнях дохідності окремих секторів і галузей економіки. Розподіл валового прибутку складається на користь фінансової діяльності, операцій з нерухомістю, торгівлі. Низькоприбутковими залишаються сфери інформатизації, дослідження та розроблення, освіти, охорони здоров'я, тобто ті види економічної діяльності, що впливають на формування визначальних засад конкурентоспроможності національної економіки.

Основні показники соціально-економічного розвитку України свідчать про недостатній рівень ефективності проведених реформ та відсутність системності їх організації. Початковим етапом системних заходів має бути структурна трансформація національної економіки, що відповідала б світовим тенденціям розвитку. Заходи державної регуляторної політики мають бути спрямовані на стимулювання інвестицій та розвиток інноваційних технологій, запровадження екологічно безпечних та енергоощадних технологій, сучасне оновлення традиційних для України галузей національної економіки.

Література

1. Луцков В.О. Структурна політика: сутність, категорії та функції / В.О. Луцков // Вісник СумДУ. Серія "Економіка", №1. – 2012. – С. 141-147.

Леваєва Л. Ю.

*кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»,
м Переяслав-Хмельницький, Україна*

МОДЕРНІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Необхідність модернізації економіки як окремих регіонів, так і країни в цілому широко обговорюється серед українських науковців, тому існують різні точки зору щодо сутності самого поняття «модернізації». Сучасна концепція даного поняття виникла ще в середині ХХ століття – у часи розпаду європейських колоніальних імперій та становлення незалежних держав в Азії, Африці та Латинській Америці. Терміном «модернізація» було позначено соціальні, економічні, політичні, екологічні, демографічні та психологічні зміни, які переживали суспільства традиційного типу в процесі їхнього «осучаснення» [1].

В сучасних умовах невід'ємним елементом модернізації економіки є інноваційний розвиток. Варто зазначити, що така важлива для суспільства складова функціонування національної економіки як інноваційно-інвестиційна активність повинна стимулюватися державою. Саме в останній закладений найбільший потенціал рушія прогресу людства.

Існують два напрями державного регулювання інвестиційних, модернізаційних та інноваційних процесів, яких повинні дотримуватися вітчизняні виконавчі структури: створення сприятливого середовища (через податкову, бюджетну, амортизаційну, грошово-кредитну політики, систему пільг, санкцій тощо) для їх поживлення в національній економіці з боку господарських суб'єктів; безпосереднє фінансування та реалізація інноваційних проектів державою (в тому числі створення державних інноваційних структур).

Перед Україною стоїть задача здійснити високотехнологічну модернізацію всіх галузей національної економіки, перейти до інноваційної моделі розвитку.

Популярність інноваційної моделі розвитку як на макро-, так і на мікрорівні обґрунтована дуже значним впливом науково-технічного прогресу й особливостей інформаційного етапу постіндустріального суспільства на функціонування соціально-економічних систем за умови істотного обмеження ресурсів [2 с. 136-137].

Досі не сформовано цілісний економічний механізм, який об'єднав би владу, освіту, інфраструктуру, фундаментальну та прикладну науку, малий і великий бізнес у єдину систему взаємодій. Основні елементи інноваційної системи розбалансовані та функціонують окремо одним від одного. Протягом останніх років значно послабшали зв'язки між сектором досліджень і промисловістю, здебільшого вони мають формальний несистематичний характер, оскільки вітчизняні виробники ще не розглядають проведення досліджень і розробок як неодмінний фактор досягнення конкурентоспроможності в ринкових умовах господарювання.

Удосконалення чинних і впровадження нових механізмів управління інноваційним розвитком на всіх рівнях економічної системи дасть змогу сформувати збалансовану, системну, послідовну, адекватну сучасним вимогам державну політику у сфері інновацій, яка сприятиме підвищенню конкурентоспроможності та добробуту населення регіонів і країни в цілому [3].

Забезпечення стабільних темпів розвитку економіки України в середньо- та довгостроковій перспективі потребують вирішення фундаментальних проблем: прискореного інвестування реального сектора економіки завдяки реалізації державних заходів щодо запровадження ефективних механізмів залучення коштів населення, доходів від приватизації та створення сприятливих умов для внутрішніх та прямих іноземних

інвестицій; реалізації з боку держави ефективних інституційних перетворень у напрямку реформування інститутів власності, створення ринкової інфраструктури, розвитку корпоративного руху та державно-приватного партнерства, підвищення ефективності виробництва та обміну, реалізації програми енергозбереження; проведення жорсткої бюджетної політики шляхом зміцнення бюджетної дисципліни, підвищення контролю за видатками, скорочення пільгового оподаткування при зменшенні податкового тягаря для виробників, запровадження конкурсної системи державних закупівель; використання ефективних інструментів грошово-кредитної політики щодо забезпечення необхідної збалансованості монетарних і макроекономічних показників [4].

Успішна модернізація країни є запорукою динамічного та демократичного розвитку країни. Такий розвиток приведе до скорочення відставання України від розвинутих країн світу та закладе основу для оновлення в майбутньому.

Література

1. Руженська Т.М. Зміст процесу модернізації української економіки. / Т.М. Руженська. // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 2.
2. Раєвнева О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі – Х.: ВД “ІНЖЕК”, 2006. – 496 с.
3. Перший етап модернізації економіки України: досвід та проблеми / О.М. Алимов, О.І. Амоша та ін. ; за заг. ред. В.І. Ляшенка ; ІЕП НАН України, КПУ. – Запоріжжя : КПУ, 2014. – 798 с.
4. Україна 2020: Стратегія національної модернізації [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://old.radakmu.org.ua/file/Strategy%202020.doc>.

Мартієнко А.І.

*доктор економічних наук, с.н.с, зав. відділом економічного регулювання природокористування,
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України,
м. Одеса, Україна*

СТАН ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Адміністративне управління в сфері природокористування потребує удосконалення існуючих методів, форм в цілому, та зокрема у видачі дозволів на використання природних ресурсів. Відкриття центрів адміністративних послуг направлене на мінімізацію витрат

суб'єктів звернення та суб'єктів надання при одержанні відповідних дозволів. Створення умов для оптимального функціонування центрів надання адміністративних послуг є актуальним завданням, яке спрямовано на формування ефективної системи державного управління.

Розвиток природокористування, зміна форм та прав власності на природні ресурси, необхідність одержання дозволів на використання земельних, водних, тваринних, рослинних, рекреаційних ресурсів, ресурсів надр, тощо сприяє росту потреб в адміністративних послугах. В теперішній час це питання стає все більш актуальним так як стан сфери послуг в природокористуванні по напрямкам їх здійснення (дозволи, виписки з реєстрів, специфікація прав власності та інш.), періоду очікування, строкам подання заяв на одержання дозволу та кількості документів і інстанцій, що треба пройти для одержання дозволу не відповідає ефективності адміністративних послуг в природокористуванні.

Узагальнений аналіз існуючих центрів надання адміністративних послуг в сфері природокористування по областях України показав таке:

- не всі послуги щодо природокористування можна одержати через центри;
- відсутній затверджений на рівні держави та обласних адміністрацій перелік послуг у сфері природокористування;
- суб'єкти звернення не мають бажання одержати послуги з природокористування через центри, так як строки не додержуються;
- робота центрів не є ефективною по строкам, тому що необхідно одержання лімітів та нормативів природокористування на рівні міністерства екології та природних ресурсів та інших органів виконавчої влади, що займаються питаннями природокористування. Так, наприклад, для одержання лімітів на вилов риби необхідно одержати квоти від Міністерства екології та природних ресурсів, агентства водних ресурсів, басейнових управлінь водних ресурсів, які визначають різні квоти з використання одного й того ж ресурсу. і т.д.

Дослідження стану сфери видачі дозволів в природокористуванні дозволяє зробити висновок про суттєву невідповідність дозволів в економіко-екологічному та організаційно-технічному плані потребам економіки природокористування. При цьому ресурси, що залучаються для надання адміністративних послуг через центри обмежені, а організаційні та економічні методи їх надання не в повній мірі ураховують особливості, умови, тенденції розвитку інституту адміністративного управління, потреби суб'єктів звернення, рівень ефективності адміністративних послуг в природокористуванні, вимог до умов та форм їх надання.

Одним з найважливіших напрямків адміністрування надання послуг у сфері природокористування є підвищення якості взаємодії держави в особі органів та

уповноважених осіб, центрів надання послуг та дозвільних органів у сфері природокористування з громадянами та організаціями.

Стандартизація та регламентація процесу здійснення адміністративних послуг, має бути направлена на підвищення їх якості в процесах обслуговування громадян, підприємств у видачі дозволів на використання природних ресурсів (дозволи на викиди в атмосферу, скиди у водні об'єкти, розміщення відходів, вилов риби, видобуток корисних копалин та інш.) на дотримання високих етичних стандартів при наданні послуг. Процес розробки регламентів Міністерством екології та природних ресурсів, департаментів екології та природних ресурсів, інших виконавчих органів в сфері природокористування та центрів надання адміністративних послуг в природокористуванні має включати:

- вимоги до порядку надання державної послуги як частини адміністративного регламенту;
- обов'язковість незалежної експертизи та публічного обговорення адміністративних регламентів;
- проведення опитування одержувачів державних послуг як частини технологічного ланцюга розробки стандартів.
- розробка та впровадження процедур контролю та оцінки діяльності органів виконавчої влади;
- підготовка нормативно-правової та методичної бази для розробки та запровадження стандартів державних послуг;
- стандартизація планування цільових міжбюджетних трансферів.

Головна мета стандартизації центрів надання адміністративних послуг на принципах «Єдиного вікна» в сфері природокористування - розмежування функцій та повноважень, передача централізованих повноважень у зборі документів, необхідних для одержання дозволів на використання природних ресурсів. Для цього необхідно розробити стандарти та регламенти послуг в природокористуванні на всіх етапах їх надання, визначити відносини між виконавчими органами в сфері природокористування та центром, усунути дублювання в їх функціональних обов'язках.

Нічитайлова М.С.

*м.н.с. відділу економіки природокористування,
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України,
м. Одеса, Україна*

СТАН ІНСТИТУЦІЙНОЇ БАЗИ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ ТА НАПРЯМИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

Основними напрямками вдосконалення економічного механізму екологічного управління є модернізація існуючих регуляторів, здійснювана одночасно з розробкою і впровадженням у практику нових ринкових інструментів. Проблема підвищення ефективності обороту відходів має загальнодержавний характер, але відходи формуються на регіональному рівні і мають утилізуватися в границях певних територій. Існує декілька напрямків поводження з відходами: розміщення на звалищах, спеціальне захоронення, спалення та повторне використання.

Система управління відходами має бути направленою на стимулювання повторного використання відходів суб'єктами підприємницької діяльності. На рівні Міністерства екології та природних ресурсів, обласних департаментів екології та природних ресурсів, житлово-комунальне господарство міст практично не проводиться глибока наукова, фінансова та економічна проробка проблем, пов'язаних з утворенням відходів та їх залученням в господарський оборот. Не досліджується процедура інвестування в самоокупні ресурсозберігаючі технології з метою визначення стратегій для інвесторів і суб'єктів малого та середнього екологічного підприємництва.

Аналіз компетенції на трьох рівнях державного управління відходами показав наявність дублювання функцій управління поводження з відходами. Деякі функції носять узагальнюючий характер на державному, регіональному та місцевому рівнях і потребують додаткового уточнення..

Законодавчими органами встановлюються основні принципи, форми та методи організації відносин між суб'єктами господарювання та органами що ліцензують та регламентують діяльність поводження з відходами, що складає зміст законодавство по діяльності поводження з відходами. Адміністрування поводження з відходами як управлінська діяльність державних органів направлена на реалізацію законодавчих норм.

Платежі за розміщення відходів на території регіону мають акумулюватися в регіональному фонді і використовуватися для покращення екологічної обстановки, стимулювання суб'єктів господарювання до запровадження маловідходних процесів

виробництва, чистих технологій, будівництво кооперованих підприємств по переробці та утилізації відходів що утворюються в даному чи інших регіонів.

Література

1. Нічітайлова М.С. Напрямки реформування управління відходами на регіональному рівні [Текст] / матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю «Реформування публічного управління: теорія, практика, міжнародний досвід». - 2014 р., м. Одеса. – с. 150-152
2. Закон України «Про відходи» [Електронний ресурс] / Режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/187/98-вр>.

Носкова О.С.

*начальник отдела социально-политических исследований,
Академия управления при Президенте Республики Беларусь,
г. Минск, Республика Беларусь*

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА В СФЕРЕ СОДЕЙСТВИЯ ЗАНЯТОСТИ НАСЕЛЕНИЯ В СЕЛЬСКОЙ МЕСТНОСТИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И НАПРАВЛЕНИЯ МОДЕРНИЗАЦИИ

В условиях масштабных экономических преобразований в Республике Беларусь, переходе на инновационный путь развития, прогнозируемом уменьшении трудового потенциала страны на первый план выходят актуальные вопросы, связанные со снижением негативного влияния демографических тенденций на рынок труда республики, смягчение последствий неэффективной занятости, повышение качества человеческого потенциала.

На современном этапе рынок труда Республики Беларусь развивается под влиянием ряда неблагоприятных факторов, к которым можно отнести снижение общей численности населения (с 2011 г. по 2015 г. этот показатель сократился более чем на 13 тыс. чел.); ухудшение половозрастных пропорций, старение населения (на 1 января 2014 г. соотношение мужчин и женщин – 46,5 % и 53,5 % соответственно, при этом наблюдается рост числа лиц старше трудоспособного возраста. Особенно актуальна эта проблема для сельской местности, где удельный вес лиц в трудоспособном возрасте неизменно падает); молодежная безработица (в 2014 г. более половины граждан, обратившихся в органы по труду, занятости и социальной защите за содействием в трудоустройстве это молодежь, в том числе в возрасте до 21 года).

В этих условиях дальнейшее развитие рынка труда в сельской местности на основе совершенствования научно обоснованной методики анализа спроса на труд в сельской местности и определения направлений модернизации государственной политики в сфере содействия занятости становится решающим.

В ходе исследований получены новые теоретические, методологические и практические результаты, которые заключаются в следующем:

выявлены факторы неустойчивости развития рынка труда в сельской местности, выражающиеся в низкой эффективности аграрного производства, слабой адаптации субъектов рынка труда к изменяющимся современным условиям хозяйствования, искусственном поддержании занятости в сельском хозяйстве, росте производительности труда за счет экстенсивного увеличения производственных ресурсов;

научно обоснована методика комплексного анализа спроса на труд в сельской местности, позволяющая выявить межрегиональные различия в спросе на труд, а также уровне мобильности рабочей силы;

эмпирически доказано, что близость локального рынка труда к центру регионального развития (райцентру) увеличивает возможность альтернативной занятости и способствует росту мобильности трудовых ресурсов. В то время как отдаленность локального рынка труда от райцентра обостряет эту проблему (в силу отсутствия объективных условий для свободного территориального перемещения рабочей силы);

аргументированы и разработаны направления модернизации государственной политики в сфере содействия занятости населения в сельской местности, в том числе:

– совершенствование инструментов оценки состояния и прогноза развития занятости, в том числе и на региональном уровне, расширение мер по использованию региональных конкурентных преимуществ и стимулированию опережающего развития базовых (опорных) локальных рынков труда, развитие гибкой системы подготовки, переподготовки, повышения квалификации кадров;

– выработка механизма межведомственного взаимодействия органов государственного управления всех уровней, учреждений образования с обязательным участием организаций – заказчиков кадров по вопросам проведения профилактической и профориентационной работы с трудоспособным населением. Данный механизм позволит усилить адресность услуг гражданам, в том числе в возрасте до 21 года, впервые ищущим работу, повысить эффективность реализации государственной политики в области содействия занятости населения на местах с учетом потребностей и перспектив развития конкретной административно-территориальной единицы;

– разработка дополнительных стимулов для обращения в органы службы занятости граждан и нанимателей, предусматривающих предоставление профессиональной консультации и индивидуальной помощи в трудоустройстве молодых граждан (при этом приоритетное право на такие услуги дать лицам, проживающим в сельской местности и зарегистрированным в качестве безработных);

– совершенствование системы информирования граждан об актуальных вопросах рынка труда и занятости населения путем:

формирования в рамках Общереспубликанского банка вакансий специализированного банка данных соискателей из категории лиц в возрасте 18–30 лет, зарегистрированных в органах по труду и занятости в качестве безработных;

введения в структуру Общереспубликанского банка вакансий раздела «Выпускники учреждений образования», предоставляющего возможность просмотра нанимателем информации о молодых специалистах, закончивших обучение в учреждениях профессионально-технического образования, среднего специального образования и высшего образования.

Паулик А.Я.

ст. викладач кафедри менеджменту та управління економічними процесами,

Мукачівський державний університет,

м. Мукачево, Україна

ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

В наш час динаміку розвитку та економічного зростання демонструють країни, державна політика яких базується на інноваційній моделі розвитку, та передбачає створення надсучасних виробництв на основі використання принципово нових прогресивних технологій та випуску високотехнологічної продукції, активного техніко-технологічного переоснащення та енергозбереження, інтелектуалізацію виробничої діяльності, удосконалення системи управління фінансовими ринками, оптимізацію системи освіти та охорони здоров'я, вирішення проблем екологічного стану довкілля, проведення політики ресурсозбереження, створення технопарків, технополісів, дослідження навколишнього середовища, та ін.[2, с.98]

Формується нова парадигма економічного зростання на базі використання нових знань та інновацій як найважливіших ресурсів. Для розвитку інноваційних процесів у цих країнах держави створюють сприятливе інноваційне середовище, яке формує цивілізовані ринкові

відносини у сфері обігу об'єктів інтелектуальної власності, концентрації фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках науково-технічного розвитку, створення певних організаційно-правових умов для інноваційного підприємництва. Інновації – це основа радикальних перетворень, які повинні здійснюватися на шляху забезпечення економічного зростання.

Існує багато інших визначень «сталого розвитку» суспільства, але, узагальнюючи їх, можна зробити висновок, що сталий соціально-економічний розвиток мета соціальної системи (країни) полягає у стабільному «керованому» зростанні її макропараметрів, які відповідають оптимальній траєкторії її еволюційного розвитку та збалансованому розвитку всіх її підсистем. Він передбачає раціональне поєднання державного регулювання та соціально-економічної саморегуляції, збалансування інтересів усіх членів суспільства з приводу дедалі більших потреб в умовах обмеження ресурсів шляхом відтворення внутрішніх факторів і зовнішніх умов на основі всебічного розвитку інноваційної діяльності та оптимального використання її результатів через ефективне функціонування соціально-економічних інститутів держави і громадянського суспільства. [1, с.228]

Для досягнення сталого розвитку є необхідним комплексний підхід:

1) екологічна безпека: стратегічна мета - збереження і відновлення природних екосистем, стабілізація та поліпшення якості навколишнього середовища, зниження викидів шкідливих речовин і т.д.;

2) економічна стабільність: метою є створення соціально і екологічно ефективної економіки, що забезпечує гідний рівень життя громадян, конкурентноздатність продукції. Важливою цільовою настановою повинно стати забезпечення економічного розвитку переважно на вже освоєних територіях;

3) соціальне благополуччя: основною метою є збільшення середньої тривалості життя населення, планування родини та раціоналізація особистого споживання, поліпшення середовища існування людини, розвиток його соціальної активності, забезпечення рівних можливостей в одержанні медичної допомоги, соціальний захист уразливих груп населення.

Інновації формують основу стійкого економічного зростання і є необхідною умовою повноправної участі країни у світовому конкурентному середовищі. Інноваційна модель розвитку економіки – це система пріоритетів, стратегій, механізмів та інструментів, які безпосередньо спрямовані на формування інноваційного типу розширеного відтворення економіки країни [3, с.71].

Структура інноваційної моделі містить п'ять елементів: систему генерування інновацій - для цього повинні створити умови; систему формування інтелектуального капіталу; систему комерціалізації інновацій - в українській економіці існує достатня кількість інноваційних розробок в різних галузях економіки та культури, але немає умов для їх

комерціалізації або реалізації; систему використання та безпосереднього впровадження інновацій, не лише вітчизняних (але в першу чергу – вітчизняних); систему державного регулювання інноваційного механізму сталого розвитку економіки.

Інноваційний розвиток можливий лише на основі поєднання інтересів влади і бізнесу, тому що держава може виділити гроші, держава може організувати наукове співтовариство, спрогнозувати розвиток, допомогти збудувати пріоритети, але освоєння грошей, вихід на ринок - це справа бізнесу. Тому приватно-державне партнерство має бути орієнтоване на освоєння наукових технологій. Але перед Україною постає проблема, як направити, та з'єднати всі елементи і пріоритети, які є в країні навіть сьогодні в єдиний механізм.

Література

1. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / За ред. д-ра екон. наук, проф Л.І.Федулової.- К.: «Основа», 2005. – 552 с.
2. Яненко І.Г. Організаційно-управлінські ресурси інноваційного розвитку економіки: методологія та практика: [моногр.] / І.Г.Яненко; НАН України ; Ін-т екон. та прогнозів. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2012. – С.177.
3. Смирнов Е. Инновации: на пути к стратегической политике /Е. Смирнов // Экономические стратегии. – 2009. – № 1. – С. 68-72.

Попадинець Н.М.

*кандидат економічних наук, науковий співробітник відділу регіональної економічної політики,
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»,
м. Львів, Україна*

РОЗВИТОК ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ЛІСОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ: КЛАСТЕРНА СТРАТЕГІЯ

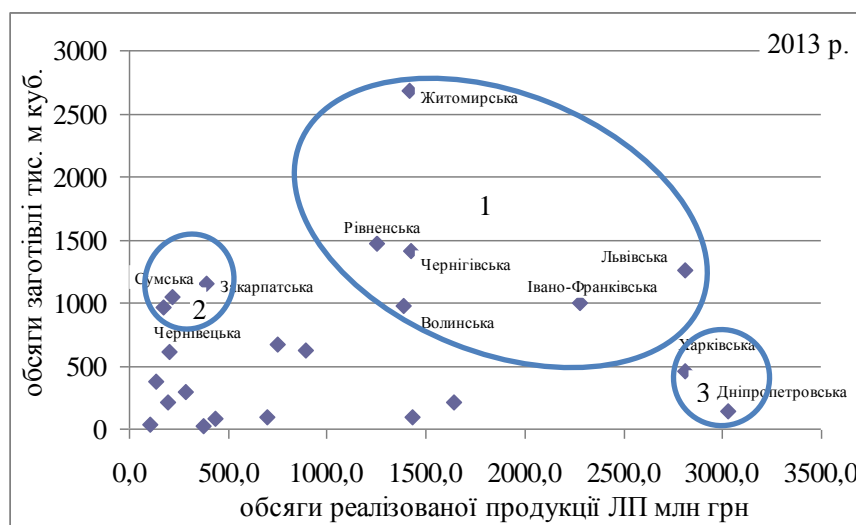
Перспективний розвиток внутрішнього ринку України та забезпечення на ньому конкурентоспроможної продукції лісової промисловості (ЛП) можна вважати формування кластерної стратегії. Створення кластера дає можливість підвищити ефективну діяльність підприємств ЛП шляхом залучення інвестицій, впровадження інновацій, налагодження постачання та збуту, а також обміну інформацією.

Кластеризація є ефективним способом підвищення конкурентоспроможності продукції ЛП. Потреба у створенні кластера ЛП зумовлена тим, що види економічної діяльності, що включені до складу ЛП, а саме: підприємства лісозаготівельної, деревообробної, целюлозно-паперової, лісохімічної промисловості формують свою роботу на основі використання

унікальних і важливих природних ресурсів як в екологічному, так і соціально-економічному розумінні – лісових. Лісові ресурси використовуються у багатьох галузях національної економіки, тому їх об'єднання в кластер зумовлене потребами споживачів якісної та висококонкурентної продукції ЛП на внутрішньому ринку України.

Основною рисою кластера ЛП є ефективна структура, що відображає головні етапи виробничого циклу, висока конкуренція та активна взаємодія між учасниками, що створюють стійкі конкурентні переваги.

Проведений аналіз показує, що внутрішній ринок продукції ЛП України на сьогодні перебуває на стадії піднесення і має всі перспективи для подальшого успішного розвитку. Для цього варто більшу увагу приділити підвищенню якості та конкурентоспроможності продукції ЛП на внутрішньому ринку. Одним з таких методів є кластерна стратегія розвитку лісової промисловості у найбільш пристосованих до цього регіонах України. За допомогою даних обсягу лісозаготівель по регіонах та обсягу реалізованої продукції ЛП регіонами нами було визначено регіони, що мають потенціал кластеризації як у сфері лісозаготівлі, так і її переробки (рис. 1).

Рис. 1 Кластерний аналіз регіонів за обсягами лісозаготівлі та обсягами реалізації продукції ЛП

Складено автором на основі джерела [1]

Регіони другої групи (Закарпатська, Сумська і Чернівецька області) відзначаються наявністю значних обсягів ресурсів лісової сировини та незначними виробничими потужностями з їх переробки. Для регіонів третьої групи (Дніпропетровська і Харківська області) характерні зворотні тенденції. Регіони ж першої групи (Житомирська, Рівненська, Чернігівська, Львівська, Івано-Франківська та Волинська області) володіють значним потенціалом як у сфері заготівлі сировини (частка цих регіонів у лісозаготівлі країни складає

51%), так і у сфері її переробки (20%). Таким чином, у межах цих регіонів є усі необхідні передумови для створення кластера ЛП України.

Такі передумови включають наявність:

- зацікавлених потенційних учасників кластера, включаючи органи державної і регіональної влади, приватні підприємства різних галузей;
- необхідну ресурсну базу, що дозволяє значно збільшити об'єми використання лісових ресурсів;
- інструменти державного впливу як на рівні регіону, так і держави.

При цьому особливого значення набуває об'єднання зусиль держави та приватного сектора. Їх діяльність має бути спрямована на активізацію створення сприятливого макроекономічного, інформаційного та правового середовищ для розвитку утворень кластерного типу.

Отже, розробка кластерної стратегії розвитку ЛП у регіонах першої групи дозволяє ефективно використати наявні переваги та можливості, нейтралізувавши загрози.

Література

1. Основні показники ведення лісогосподарської діяльності за регіонами у 2013 році / Статистична інформація [Держкомстат України]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Рассадникова С.І.

*кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник,
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України,
м. Одеса, Україна*

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ НА ОСНОВІ ПАРТНЕРСТВА ДЕРЖАВИ І БІЗНЕСУ

Значний потенціал для удосконалення системи управління сферою природокористування в умовах проведення адміністративно-територіальної реформи і реалізації принципів децентралізації управління знаходиться у розвитку механізмів державно-приватного партнерства (ДДП), який представляє взаємовигідну співпрацю між державою і приватним сектором економіки, направлену на рішення суспільно значимих екологічних проблем і управління природокористуванням. Законодавчу основу для використання механізмів державно-приватного партнерства між державою і бізнесом в різних секторах національної економіки та сфери природокористування створює закон

України «Про державно-приватне партнерство» [1.] ДПП з різним успіхом розвивається в багатьох країнах світу. Але найбільшого поширення ця концепція знайшла у тих з них, де розвинена ринкова економіка і склалися сталі традиції взаємодії і узгодження інтересів суспільства, державного і приватного секторів.

До суб'єктів партнерських відносин ДПП в сфері природокористування відносяться з боку держави: державні і регіональні органи державної влади і місцевого самоврядування, приватного сектора економіки: суб'єкти економічної діяльності, підприємства великого, середнього, малого бізнесу, транснаціональні компанії, ділові об'єднання, галузеві асоціації та об'єднання, загальнонаціональні та регіональні об'єднання підприємців, основні стейкхолдери: територіальна громада, громадяни, наука, некомерційні урядові і неурядові організації, при цьому кожен суб'єкт володіє індивідуальними можливостями (потенціалами) і грає певну роль в партнерських відносинах.

Об'єктом державно-приватного партнерства в сфері природокористування є об'єкти природокористування (наприклад, родовища корисних копалин, утилізації відходів, об'єкти рекреаційного природно-ресурсного потенціалу, охорони пам'яток культурної та природної спадщини та інше) та екологічної інфраструктури (природоохоронні відтворювальні, природо та ресурсозберігаючі об'єкти) або суспільні послуги, які ці об'єкти надають і знаходяться в державній (муніципальній) власності, на які спрямовані спільні дії суб'єктів партнерства.

Використання механізму ДПП в сфері природокористування і формуванню національної системи екологічної інфраструктури [2, 3] сприяють підвищенню ефективності управління природокористуванням в умовах реалізації принципів децентралізації в наслідок наступних процесів:

- рішення складних екологічних проблем (низкоприбуткових, об'єктах екологічної інфраструктури, які відрізняються нерідко інвестиційною не привабливістю) розвитку країни, створення передумов для результативного управління досягненням збалансованого природокористування;

- рівності відповідальності, прав та обов'язків держави і бізнесу, створення прозорих умов та довгострокових договірних відносин між владою і приватним сектором економіки, узгодженості інтересів державних та приватних партнерів з метою отримання взаємної вигоди у важливих проектах по захисту довкілля та відтворенню природно-ресурсного потенціалу;

- мобілізації додаткових вкрай потрібних ресурсів (у першу чергу фінансових та інвестиційних), які не можливо ефективно залучити іншим засобом, залучення приватних

ресурсів, різноманітних джерел фінансування, сучасних ефективних технологій, перерозподіл ризиків;

- створення приватногосподарських стимулів щодо інвестування рішення екологічних проблем (водогосподарських, забруднення довкілля, нейтралізації екологічних ризиків, зниження природо місткості виробничого процесу, продукції та інше).

- зменшення бюджетних витрат, підвищення бюджетної ефективності залучення капіталу, ресурсів приватного сектору економіки та підвищення загального рівня забезпечення потреби у інвестиціях;

- накопичення природного капіталу, захист та відтворення якості довкілля, підвищення рівня національної безпеки на засадах забезпечення ресурсно-екологічної безпеки

- підтримки формування громадських інститутів партнерства держави і бізнесу; кооперації інтересів зацікавлених сторін партнерства;

- визначення пріоритетних сфер реалізації проектів ДПП в сфері природокористування для вирішення невідкладних і нагальних питань, пов'язаних із задоволенням потреб суспільства.

Розробка і впровадження механізмів державно-приватного партнерства у сферу природокористування і формування екологічної інфраструктури дозволить підвищити ефективність і дієвість державного регулювання, реалістичність заходів стратегії екологічної політики, активізувати інвестиційну діяльність національної економіки.

Література

1. Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 1.07.2010 р. №2404–VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Офіційний веб-сайт Верховної Ради України <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.
2. Рассадникова С.И. Реализация механизма государственно-частного партнерства в сфере экологической инфраструктуры в системе устойчивого развития Украины / С.И. Рассадникова // *International Journal of Sustainable Development* (Международный журнал устойчивого развития). - vol. 8 – may 2013 (выпуск 8 – май 2013). – p. 137-141.
3. Рассадникова С.И. Концептуальне обґрунтування державно-приватного партнерства в контексті формування інвестиційної привабливості об'єктів екологічної інфраструктури // Міжнародний науковий журнал «Механізм регулювання економіки». – 2012. - № 2. – С. 176 – 186.

Сидорчук И.П.

кандидат юридических наук, доцент,

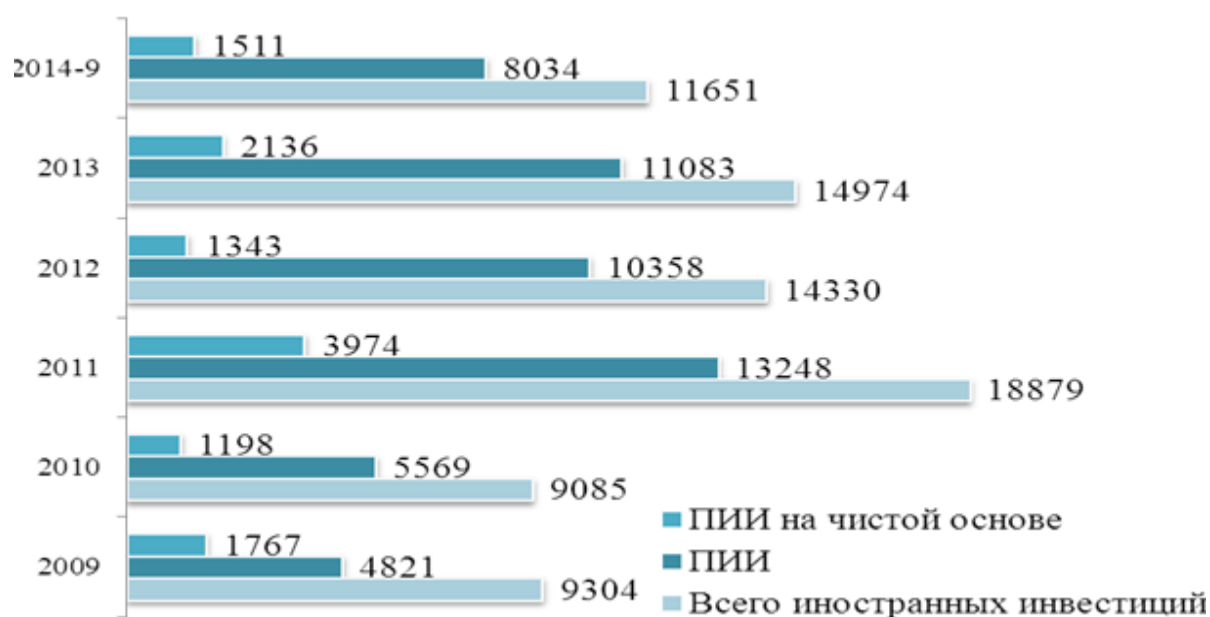
Академия управления при Президенте Республики Беларусь,

г. Минск, Республика Беларусь

ИНВЕСТИЦИОННЫЙ КЛИМАТ В БЕЛАРУСИ: ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ

Говоря об инвестиционном климате в Беларуси, Глава государства отметил, что он ничуть не хуже, чем у государств-соседей. «Мы отслеживаем ситуацию у соседей и стараемся сделать у себя условия еще лучше. Белоруссия не находится в каком-то катастрофическом кризисе и не опустилась на дно ямы» [1]. Названные подходы подтверждаются и инвестиционными рейтингами. В частности, согласно рейтингу стран мира по индексу открытости Правительства Беларусь в 2015 г. занимает 78 место среди 102 стран. Это ниже, чем в России – она занимает 67 место, но значительно выше, чем в Казахстане и Узбекистане, которые находятся соответственно – на 85 и 101 позиции [2].

Однако общие позитивные оценки не снимают «с повестки дня» вопрос об улучшении инвестиционного климата в Беларуси и увеличении объема прямых иностранных инвестиций в экономику. Согласно данным Министерства экономики Республики Беларусь, которые представлены ниже в диаграмме, видно, что объем иностранных инвестиций в 2014 г. в сравнении с предшествующими годами значительно сократился.

Источник: Министерство экономики Республики Беларусь [3].

В целях улучшения инвестиционного климата в республике применяются разнообразные меры. Полагаем, что определённый эффект может иметь дальнейшее развитие законодательства в этой сфере. В Беларуси вопросы инвестиций регулируются в рамках Закона Республики Беларусь от 12 июля 2013 г. № 53-З «Об инвестициях» (далее – Закон об инвестициях). Закон об инвестициях устанавливает правовые основы и основные принципы осуществления инвестиций на территории Республики Беларусь и направлен на привлечение инвестиций в экономику Беларуси, обеспечение гарантий, прав и законных интересов инвесторов, а также их равной защиты. Согласно Закону об инвестициях инвестиции – это любое имущество и иные объекты гражданских прав, принадлежащие инвестору на праве собственности, ином законном основании, позволяющем ему распоряжаться такими объектами, вкладываемые инвестором на территории Республики Беларусь способами, предусмотренными Законом об инвестициях. Целью таких вложений является получение прибыли (доходов) и (или) достижения иного значимого результата либо достижение иных целей, не связанных с личным, семейным, домашним и иным подобным использованием.

Оценивая положительно Закон об инвестициях как новый весомый вклад в создание благоприятного инвестиционного климата, следует отметить, что в нем не определены ключевые понятия в сфере инвестиционной деятельности. Речь идет об инвестиционном климате, его элементах и факторах, а также условиях инвестиционного климата. Регламентация на уровне Закона об инвестициях указанных вопросов не только создаст основы правовой определенности в отношении важнейших базовых категорий, но и позволит выработать комплекс реальных практических мер по совершенствованию общественных отношений в инвестиционной сфере. Все это в перспективе может обеспечить динамику деловой активности, качественный рост экономической деятельности, конкурентоспособность субъектов хозяйствования, а также повысить привлекательность республики для иностранных инвесторов.

Литература

1. Лукашенко приглашает американский бизнес в Белоруссию [Электронный ресурс]. – 2015. – Режим доступа: <http://newdaynews.ru/economy/276761.html> – Дата доступа: 07.04.2015.
2. Рейтинг стран мира по уровню открытости правительства в 2015 г. [Электронный ресурс]. – 2015. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/news/2015/03/27/7115> – Дата доступа: 07.04.2015.
3. Результаты инвестиционной политики [Электронный ресурс]. – 2015. – Режим доступа: <http://www.economy.gov.by/ru/invpolicy/invest-klimat/pezultat> – Дата доступа: 07.04.2015.

Стовба Т.А.

*кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики и морского права,
Херсонская государственная морская академия,*

Лошкарев А.Г.

г. Херсон, Украина

РАСЧЕТ СТОИМОСТИ ЛОЦМАНСКОЙ ПРОВОДКИ КАК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ МОРСКИХ ПОРТОВ УКРАИНЫ

В условиях кризиса большое значение приобретает деятельность, направленная на сокращение расходов судна, значительную часть которых составляют портовые сборы и платы. Проведенный анализ свидетельствует о многочисленных случаях необоснованного завышения стоимости услуг: рентабельность портовых сборов в Украине составляет 500–600%, в западноевропейских странах 10–12 %. Из-за высоких размеров портовых сборов грузовладельцы при выборе портов погрузки и выгрузки стараются учитывать этот фактор и избегать тех портов и стран, где эти сборы особенно велики. Это обстоятельство делает порты Украины непривлекательными для переработки грузов. Поэтому для обеспечения конкурентоспособности украинских морских портов целесообразно изменить существующий порядок начисления и взимания портовых сборов с целью их оптимизации и возможности эффективной интеграции страны в систему международных отношений. По своему назначению портовые сборы и платы разнообразны, но одной из сложно исчисляемых является стоимость лоцманской проводки судна.

Действующими тарифами предусмотрена оплата стоимости внепортовой лоцманской проводки в зависимости от расстояния, на которое проведено судно. При этом при проводке судна в ночное время, выходные и праздничные дни должны взиматься надбавки. Размер этих надбавок составляет 25% за предоставление услуги в ночное время в будний день и 100% – в выходные дни. В выходные и праздничные дни также взимается надбавка за работу в дневное время в размере 50% стоимости услуги. Ночным временем считается период с 22 часов до 06 часов следующих суток. Если проводка судна производится полностью в период действия одной какой-то надбавки, то проблем с расчетом стоимости этой услуги не возникает. Но во многих случаях при проводке судна лоцманом какая-то ее часть производится во внеурочное время и возникает необходимость определить размер этой части услуги для расчета надбавки.

К сожалению, до настоящего времени формы расчета стоимости лоцманской проводки судов каналом не предусматривают определения этих надбавок в зависимости от расстояния,

на которое проведено судно во время действия этой надбавки. Вместо этого оплата взимается за время нахождения лоцмана на судне. Расстояние проводки умножается на ставку тарифа и модуль судна, полученное значение делится на время нахождения лоцмана на борту судна, и полученное значение (условная почасовая стоимость проводки без надбавок) затем умножается на время нахождения лоцмана на судне (отдельно за дневное и ночное время) и на ночное время начисляется надбавка. При этом имеет место искажение действительной стоимости лоцпроводки. Так, в случае, если судно из-за ухудшения погоды либо по другим причинам становится на якорь в ожидании возможности продолжить движение, действующая система расчета стоимости лоцпроводки продолжает начислять плату лоцману. Таким образом, стоимость лоцпроводки неправомерно увеличивается. Избежать этого нежелательного для имиджа правовой страны явления можно изменением формы лоцманской квитанции. Необходимо добавить в нее 2-3 строки. В строке проставляется дата, и сутки разбиваются на 3 колонки, соответствующие времени действия надбавок: 00.00-06.00; 06.00-22.00 и 22.00-24.00. В каждой из колонок проставляется расстояние в милях, пройденное судном в соответствующий период времени.

Приведем пример расчета стоимости лоцпроводки при выходе судна из порта Херсон.

Условный объем (модуль) судна составляет $18\,125\text{ м}^3$. Лоцман прибыл на борт 01.08.XX (пятница) в 14.00 и убыл с судна на следующий день 02.08.XX (суббота) в 16.00. Расстояние лоцпроводки - 71 миля. Тарифная ставка \$ 0,0008 за кубометр модуля на милю. После выхода из порта, пройдя некоторое расстояние, в 18.00 судно стало на якорь и простояло до 13.00 02.08.XX. В существующей форме лоцманской квитанции это обстоятельство не отражено.

Производим расчет стоимости по действующей методике. Время лоцпроводки: 26 часов. Нетто-стоимость лоцпроводки $\$ 0,0008 \times 71\text{ милю} \times 18\,125\text{ м}^3 = \$ 1029,50$. Нетто-стоимость 1 часа лоцпроводки $\$ 1029,50/26\text{ часов} = \$ 39,60$. Из общего времени виртуального движения судна выбираем промежутки действия надбавок. Пятница: с 14.00 до 22.00, т.е. 8 часов - без надбавок. Пятница: с 22.00 до 24.00, т.е. 2 часа с надбавкой 25% за ночное время в будний день. $2 \times 0,25 = 0,5$. Суббота: с 00.00 до 06.00 – 6 часов с надбавкой 100% за ночное время в выходной день. $6 \times 1 = 6$. Суббота: с 06.00 до 16.00 – 10 часов с надбавкой 50% за дневное время в выходной день. $10 \times 0,5 = 5$. Итого: $\$ 39,60 \times (26 + 0,5 + 6 + 5) = \$ 1485,00$.

Производим расчет лоцманского сбора по предлагаемой авторами методике. За период с 06.00 до 22.00 01.08.XX (вне действия надбавок), судном пройдено 43 мили. За период с 06.00 до 22.00 02.08.XX (с надбавкой в 50%), судном пройдено 28 миль. $\$ 0,0008 \times 18\,125\text{ м}^3 (43 + 28 \times 1,5) = \$ 1\,232,50$.

Таким образом, неправомерно взысканная сумма составляет: \$ 1485,00 – \$ 1 232,50 = \$ 252,50 или 20 % от суммы услуги.

Предложенная методика расчета стоимости внепортовой лоцпроводки путем незначительного дополнения формы лоцманской квитанции может применяться при проводке судов подходными каналами любого порта Украины, при этом значительно упрощаются расчеты и исключается возможность необоснованного завышения стоимости этой услуги.

Сурай Д.В.

здобувач кафедри страхування,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,

м. Київ, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Протягом більш ніж двадцяти років вітчизняний фінансовий ринок пройшов складний шлях – від всього кількох банків на початку 90-х років минулого століття до широкої мережі посередників, що охоплює всю Україну та складається з банків, страхових компаній, інститутів спільного інвестування, недержавних пенсійних фондів і т.д.. Саме завдяки фінансовим посередникам багато в чому вдалося подолати кризові явища середини 90-х років минулого століття, залучити в реальний сектор економіки значні ресурси, в тому числі – заощадження домогосподарств.

Проте, і проблем в розвитку фінансового посередництва в Україні на цьому етапі розвитку вистачає. Окремі з них напряму пов'язані з недостатнім розумінням сутності фінансового посередництва та його функцій в сучасній економіці, яке, як правило, базується виключно на перерозподілі капіталів, ефектові масштабу і т.п., тому не враховує нагальних потреб власників, споживачів фінансових послуг тощо. Поширеною є практика «включення» фінансових посередників у різноманітні «оптимізаційні» схеми провідних фінансово-промислових груп.

Окрім того, в умовах глобалізації відбувається невпинна трансформація ролі та сутності фінансового посередництва. В контексті оцінки таких процесів насамперед зазначимо, що неоднозначними до цього часу залишаються підходи і до самої глобалізації та її витоків.

Найчастіше сучасні науковці до джерел глобалізації відносять:

- технологічний процес, який призвів до різкого скорочення транспортних і комунікаційних витрат, значного зниження витрат на опрацювання, зберігання і використання інформації;

- лібералізація торгівлі товарами, послугами та інші форми економічної лібералізації, які викликали обмеження політики протекціонізму і зробили світову торгівлю більш вільною;

- значне розширення сфери діяльності компаній, що стало можливим у результаті як технологічного прогресу так і більш широких горизонтів управління на основі нових засобів комунікації.

В свою чергу, фінансова глобалізація розглядається як комплексне явище, що поєднує національні фінансові ринки за допомогою новітніх технологій, інтеграційних процесів, іноземного капіталу з метою прискорення економічного розвитку.

Виокремлені витoki глобалізації впливають і на діяльність фінансових посередників взагалі та страхових компаній – зокрема.

Насамперед звернемо увагу на стрімке поширення інформаційних технологій в страховій діяльності. Фактично немає жодної сфери страхового менеджменту в якій би не відбулося разючих змін завдяки інформації. В цьому контексті також слід звернути поширення страхових послуг. За прогнозами фахівців, у найближчі кілька років зарубіжні та вітчизняні страховики розроблять і впровадять стратегію універсальних каналів продажів, де клієнт обиратиме між агентом, банком, Інтернетом чи безпроводним з'єднанням для купівлі страхової послуги.

Інший аспект глобалізації – міграція страхового капіталу. За окремими оцінками частка іноземного капіталу на вітчизняному страховому ринку 15-20 %, і така тенденція сприймається неоднозначно. З одного боку, саме завдяки іноземним страховикам збільшується капіталізація українського ринку страхування, впроваджують новітні технології. З іншого, як показує практика, іноземні страховики доволі часто не сприймають «особливостей» ведення бізнесу в Україні, після кількох років діяльності «виходять» з ринку, підвищуючи його нестабільність.

Узагальнено треба говорити про трансформацію усіх без винятку функцій фінансових посередників: перетворення заощаджень в інвестиції акумулюванням коштів; сприяння зниженню вартості операцій з фінансовими інструментами за одночасного зростання їх кількості (ефект масштабу); зниження трансакційних витрат; зменшення проблеми асиметричної інформації; диверсифікація інвестиційних ризиків тощо.

Проте, не слід забувати, що глобалізація продукує і низку значних загроз: виникнення глобальних економічних криз; небезпека втрати незалежності країн з невисоким рівнем

розвитку з причин їх боргової чи іншої фінансової залежності; поглиблення диференціації рівнів фінансового та, в цілому, економічного розвитку країн; фінансова залежність країн з невисоким рівнем розвитку від розвинутих країн тощо.

Хумаров О.А.

*зав. відділом міжнародного співробітництва,
Одеський національний політехнічний університет,
м. Одеса, Україна*

ЗНИЖЕННЯ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТІВ СПІЛЬНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ

Реалізація Україною міжнародних домовленостей у сфері виконання рішень другого етапу Кіотського протоколу здійснюється по двом напрямам: торгівля квотами на викиди парникових газів (ПГ) та торгівля скороченнями вуглецевих одиниць на базі реалізації проектів спільного впровадження (ПСВ)

Трансакції, що виникають в процесі поводження з парниковими газами ПГ (розподіл квот, торгівля квотами на викиди в атмосферу, розробка та реалізація проектів спільного впровадження), направлених на їх зниження є ємною складовою часових, та грошових витрат та впливають на соціально-екологічну і економіко-екологічну ефективність здійснення заходів щодо зниження надходження забруднюючих речовин в атмосферу.

Трансакції реалізації проектів спільного впровадження ПСВ - це економічні, економіко-екологічні і юридичні відносини із приводу передачі однією стороною екологічних квот та юридичних прав на викиди вуглецевих одиниць іншій стороні і одержання ефекту від зниження викидів парникових газів за кошти сторони, що придбала квоту. Трансакції на впровадження ПСВ можуть бути здійсненні тільки один раз з певним суб'єктом, що купує квоту на основі реалізації проекту. Можуть також трансакції повторюватися декілька раз, якщо організація, що впроваджує проект зацікавлена в нових суб'єктах співпраці.

Трансакції впровадження ПСВ принципово відрізняються від витрат на розробку самого проекту та виробничих витрат на його реалізацію. Трансакції продажу квот на викиди ПГ на основі реалізації ПСВ це дії, які створюють економічні, економіко-екологічні, організаційно-економічні та юридичні умови для реалізації проектів.

Трансакційні витрати реалізації ПСВ включають моніторинг ринку сторін, що готові продавати та купувати квоти, моніторинг попиту та пропозиції проектів по певній вартості з урахуванням впливу проектних заходів на випуск продукції та показники доходу і прибутку

сторони, що впроваджує проект, введення переговорів по проекту, супроводження проекту, моніторинг та контроль виконання економічних, екологічних, технічних показників проекту та організація заходів у випадку відхилень від проектних часових, технічних та економічних показників.

Зараз склалася ситуація, коли органи виконавчої влади уповноважені у вирішенні питань обігу вуглецевих одиниць, не допомагають господарюючим суб'єктам на місцях впроваджувати ПСВ. Центральні управлінські органи, в компетенцію яких входить регулювання питань торгівлі квотами на викиди ПГ, зосередили у себе всі функції розпорядження квотами та узгодження СП. В ситуації, що склалася, кожний суб'єкт господарської діяльності сам здійснює всі необхідні трансакції, що забезпечують реалізацію проектів. В умовах, коли кожний суб'єкт сам здійснює дані трансакції, вони дублюються, що веде до збільшення суспільних трансакційних витрат.

До трансакцій зниження викидів на основі реалізації ПСВ необхідно віднести такі: вивчення ринку інновацій та існуючих проектів в галузі зменшення ПГ (моніторинг та аналіз інформації щодо існуючих інновацій в галузі поводження з ПГ); вивчення попиту та пропозиції на ринку суб'єктів, що готові придбати квоти на викиди ПГ на основі реалізації ПСВ; вивчення існуючих проектів зниження викидів ПГ та визначення їх позитивних та негативних сторін здійснення; - складання угоди з донором (інвестором) щодо реалізації ПСВ; юридичне, економічне та організаційне супроводження ПСВ; у разі виникнення відхилень від угоди реалізації ПСВ прийняття відповідних корегуючи рішень.

Інновації в управлінні трансакціями в процесах зниження викидів ПГ полягають у залучені місцевих органів управління, до формування регіональних Центрів, що будуть сприяти зниженню кількості трансакцій та трансакційних витрат кожного суб'єкта, який хоче і може здійснювати торгівлю квотами на викиди ПГ на основі впровадження (ПСВ).

Для зниження кількості трансакцій, скорочення трансакційних часових та фінансових витрат на впровадження ПСВ кожного окремого суб'єкту в регіоні необхідно провести інвентаризацію викидів парникових газів та об'єктів, що їх здійснюють. Для оновлення показників інвентаризації необхідно постійно проводити моніторинг викидів ПГ. На основі даних інвентаризації та моніторингу створюється база даних по економічно відокремленим суб'єктам та регіону в цілому з метою визначення того, які проекти мають бути запроваджені з урахуванням екологічної, виробничої специфіки та природно-ресурсного потенціалу певної території.

Регіональні центри продажу квот викидів ПГ на основі впровадження ПСВ мають налагодити зв'язок між покупцями та продавцями. Кожному суб'єкту господарської діяльності окремо важко знайти покупця з ефективним проектом, здійснювати моніторинг

проекту та його верифікацію. Причиною цього є невизначеність, обмежена раціональність і опортуністична поведінка управлінського кадрового состава підприємства. Все це пов'язано з недостатньою компетентністю фахівців, що приймають рішення по ПСВ, ростом кількості та вартості трансакцій, необхідних для впровадження проекту.

Хумарова Н.І.

*доктор економічних наук, старший науковий співробітник, гл. науковий співробітник
відділу економічного регулювання природокористування,
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України,
м. Одеса, Україна*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Адміністративне управління суб'єктами економіки має свої особливості у різних секторах виробництва, так як визначається специфікою їх діяльності.

Для одержання дозволів суб'єкти звернення та суб'єкти надання несуть часові та грошові витрати, які мають бути скорочені на основі удосконалення адміністрування послуг в усіх сферах, та зокрема в сфері природокористування.

По даним Міністерства економічного розвитку і торгівлі, сьогодні в Україні нараховується біля 1,5 тисячі адміністративних послуг. В 2013 в Україні вже було відкрито 137 центрів адміністративних послуг. До 1 січня 2014 планувалося відкрити понад 680 центрів в усіх містах обласного значення та райцентрах. Встає питання, наскільки ефективно працюють дані центри надання послуг, якими показниками слід здійснювати моніторинг та оцінку їх роботи, наскільки показники оцінки є адекватними до існуючого положення.

В даний час здійснення моніторингу роботи центрів надання адміністративних ґрунтується на аналізі суб'єктивних показників досвіду суб'єктів звернення: як довго вони стоять у чергах, щоб передати документи, як довго вони чекають відповіді, скільки разів вони отримували відмову і знову подавали документи, яку послуги можна одержати через центри. На наш погляд, ці показники дуже важливі, але треба ще здійснювати аналіз по економічним та організаційним показникам: ефективність роботи такої розгалуженої мережі центрів, що створюються за рахунок коштів бюджету; показник використання інформаційно-комунікаційних технологій при зверненні суб'єктів до центру; скільки документів для одержання дозволу збирає адміністратор і скільки суб'єкт звернення; скільки часу та коштів витрачають суб'єкт надання та суб'єкт звернення для підготовки документів та одержання

дозволу. Моніторинг та аналіз роботи центрів здійснюється по таким послугам: видача паспортів, реєстрація громадян, видача майнових документів, що підтверджують право власності на житло, будівлі, землю.

Питання адміністративних послуг в сфері природокористування є складовою частиною адміністративних послуг, що надаються фізичним та юридичним особам. Специфіка природокористування обумовлює особливості організації надання послуг в цій сфері і має бути вивчена та розроблена в границях загальних завдань удосконалення роботи центрів.

Аналіз надання адміністративних послуг в сфері природокористування показав, що центри виступають проміжною ланкою, яка приймає у суб'єктів звернення документи та передає їх спеціально уповноваженим органам.

Формування структурного підрозділу центру надання адміністративних послуг в сфері природокористування має бути направленою на досягнення таких цілей:

- спрощення процедур одержання фізичними та юридичними особами державних послуг та скорочення строків їх одержання на основі надання спеціальних повноважень адміністратору у зборі необхідних документів для видачі дозволів та дублікатів дозволів в природокористуванні, виписок з кадастрів природних ресурсів та поземельних книг, специфікації власності на природні ресурси на праві володіння, користування, розпорядження та відповідальності за стан природного об'єкта;

- уніфікація та автоматизація адміністративних процедур надання державних послуг на основі створення єдиної бази даних користувачів природними ресурсами по Україні, областям та районам;

- укрупнення центрів надання та їх розміщення в обласних центрах;

- створення спеціального програмного забезпечення для спілкування суб'єктів звернення з адміністратором через комп'ютери;

- підвищення інформованості населення про порядок, способах та умовах одержання державних послуг на основі проведення спеціальних семінарів, розміщення інформації на сайтах та інш.;

- здійснення контролю за виконанням дозволів на природокористування та зміни форми чи прав власності.

В переліку адміністративних послуг в сфері природокористування по змісту діяльності суб'єктів, що їх надають можна виділити такі: реєстрація природних об'єктів та суб'єктів по формам та правам власності; витяги з кадастрів природних ресурсів; надання дозволів в сфері природокористування (екологічне ліцензування діяльності з природокористування); сертифікація суб'єктів природокористування; атестація суб'єктів природокористування;

верифікація перевірка достовірності даних про суб'єкти природокористування та верифікація здійснення ними діяльності з використання природних ресурсів.

Вивчення досвіду зарубіжних країн показує, що для зниження витрат держави на здійснення адміністративних послуг, підвищення їх економічної ефективності для суб'єктів звернення та суб'єктів надання необхідно широко використовувати ІКТ, як фактор забезпечення ефективного здійснення адміністративних послуг, та засоби мобільного зв'язку фізичних і юридичних осіб зі спеціально уповноваженими представниками структур, що надають адміністративні послуги в природокористуванні. Всю роботу по збору необхідних документів для одержання послуг дозвільного характеру на використання природних ресурсів мають взяти на себе адміністратори центрів на основі розширення їх повноважень. Для підвищення якості їх функціонування має бути створено нормативно-законодавче закріплення інформаційної бази щодо збору документів для одержання дозволів.

СЕКЦІЯ II. СТРАТЕГІЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Андерсон Н.В.

*кандидат економічних наук, молодший науковий співробітник,
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України,
м. Одеса, Україна*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Сьогодні в Україні статус прикордонних регіонів має більшість регіонів обласного рівня, при цьому 15 з них мають сухопутний кордон, а 19 – сухопутний та/або морський кордон з іншими державами (відповідно 60% і 76% від загальної кількості регіонів обласного рівня, включаючи АРК). Однак, незважаючи на те, що більша частина території країни – це, по суті, прикордоння, поки в Україні відсутнє єдине бачення і єдина концепція того, як і на яких наукових принципах повинна будуватися регіональна економічна політика в прикордонному регіоні, у чому якісні особливості її змісту, які конкретні інструменти її реалізації. Очевидно, що методика визначення індексу глобальної конкурентоспроможності ще не досконала, і багато суттєвих факторів не ввійшли в розрахунки, але, проте, вона дає певні підстави для прийняття управлінських рішень.

Так, держава за рейтингом конкурентоспроможності може визначити регіони з найвищим рівнем конкурентоспроможності, і в умовах обмеженості бюджетних коштів застосовувати механізми державного протекціонізму, який полягає в створенні привілейованих політичних та економічних умов. При цьому, до механізмів створення привілейованих економічних умов можуть відноситися такі: виділення певним регіонам субвенцій, сприяння одержанню безвідсоткових кредитів, влаштування податкових канікул для пріоритетних напрямків розвитку бізнесу, сприяння розвитку малого та середнього бізнесу, безмитне просування товарів і пасажирів через кордон.

До механізмів політичного протекціонізму можна віднести домовленості про спрощеність паспортного режиму, поділ повноважень між центром і регіоном євроінтеграції в напрямку надання більшої свободи регіону в процесі прийняття рішень, пов'язаних з євроінтеграцією, домовленості про кордонний режим між Україною та сусідньою державою.

Сьогодні навіть у науковому середовищі існують діаметрально протилежні думки щодо ролі та функцій держави в управлінні соціально-економічним розвитком прикордонних

територій, і на що повинен бути зроблений акцент у регіональній економічній політиці прикордонного регіону. Особливості регіональної економічної політики стосовно прикордонних регіонів України залежать не тільки від наявного в їхньому розпорядженні природно-ресурсного, виробничого, трудового потенціалу, а і від зовнішніх факторів: рівня соціально-економічного розвитку регіону, розвитку малого та середнього бізнесу, стратегічних, політичних і економічних інтересів сусідньої держави або держав, від соціальної стабільності сусідніх регіонів і країн. Останнім часом в Україні зростає інтерес до дослідження процесів управління соціально-економічним розвитком прикордонних регіонів, що пов'язано з наступними процесами: інтеграційними устремліннями України, а це веде до формування нової регіональної економічної політики відносно прикордонних регіонів; перетворенням державної регіональної політики з урахуванням рекомендаційної бази (Декларації по регіоналізму), яка містить стандарти, прийняті Асамблеєю Регіонів Європи для розробки та реалізації стратегічних рішень на регіональному рівні; актуалізацією на державному рівні питання про кардинальну зміну структури та підвищення конкурентоспроможності української економіки.

У вітчизняних наукових розробках, присвячених питанням регіональної економічної політики, у державних стратегічних документах ще дуже мало говориться про особливості, інструменти та механізми, які повинні бути притаманні регіональній економічній політиці стосовно прикордонних регіонів. Фактори конкурентоспроможності регіону можуть бути трансформовані в конкурентні переваги. Таким чином, під конкурентними перевагами регіону слід розуміти використовувані фактори конкурентоспроможності, що забезпечують його привабливість і конкурентоспроможність у порівнянні з іншими територіями. Але не всі фактори конкурентоспроможності регіону здатні стати його реальними конкурентними перевагами. У зв'язку з тим, що регіональна економічна політика, спрямована на підвищення конкурентоспроможності, має цільовий характер і пов'язана з реалізацією обмеженого числа пріоритетних напрямків розвитку, перетворення факторів конкурентоспроможності в конкурентні переваги буде носити вибіркового характеру.

На сьогоднішній день існує багато визначень конкурентоспроможності регіону, які відбивають певні сторони даного поняття, але дотепер немає єдності думок у його визначенні, тим більше при спробі дати оцінку цьому явищу. При визначенні конкурентоспроможності прикордонних регіонів слід звернути увагу на їхній особливості, які полягають передусім у географічному розташуванні, що дозволяє поєднувати соціально-економічні інтереси різних регіонів і держав. У цьому контексті конкурентоспроможність регіону можна визначити як його властивість (як соціо-еколого-економічної системи) функціонувати та розвиватися у ринковому середовищі, ефективно забезпечувати процеси

відтворення населення, благ і регіонального потенціалу, яке може вивчатися в різних аспектах і на різних рівнях. Економічні процеси в регіоні протікають безупинно, у єдиному потоці, і тому замикаються: результати конкурентоспроможності часто стають її факторами, а фактори знову впливають на результати. У процесах реалізуються функції регіону і з'являються нові результати (новий стан системи), які у свою чергу впливають на процеси. Враховуючи це, можна виділити кілька аспектів конкурентоспроможності. Поняття прикордонного регіону, базуючись на понятті регіону, містить ті ж основні класифікаційні ознаки, але доповнюється рядом специфічних особливостей. Велику роль у розумінні сутності прикордонного регіону відіграє поняття зовнішнього середовища, що обумовлено зовнішніми функціями, притаманними прикордонним регіонам – їх контактом і взаємодією з іншими економічними системами, які впливають на внутрішнє соціально-економічне середовище регіону при умові його знаходження в рамках єдиного національного простору.

Андрєєва Н.М.

*доктор економічних наук, г.н.с. відділу економіко-екологічних проблем приморських регіонів,
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України,*

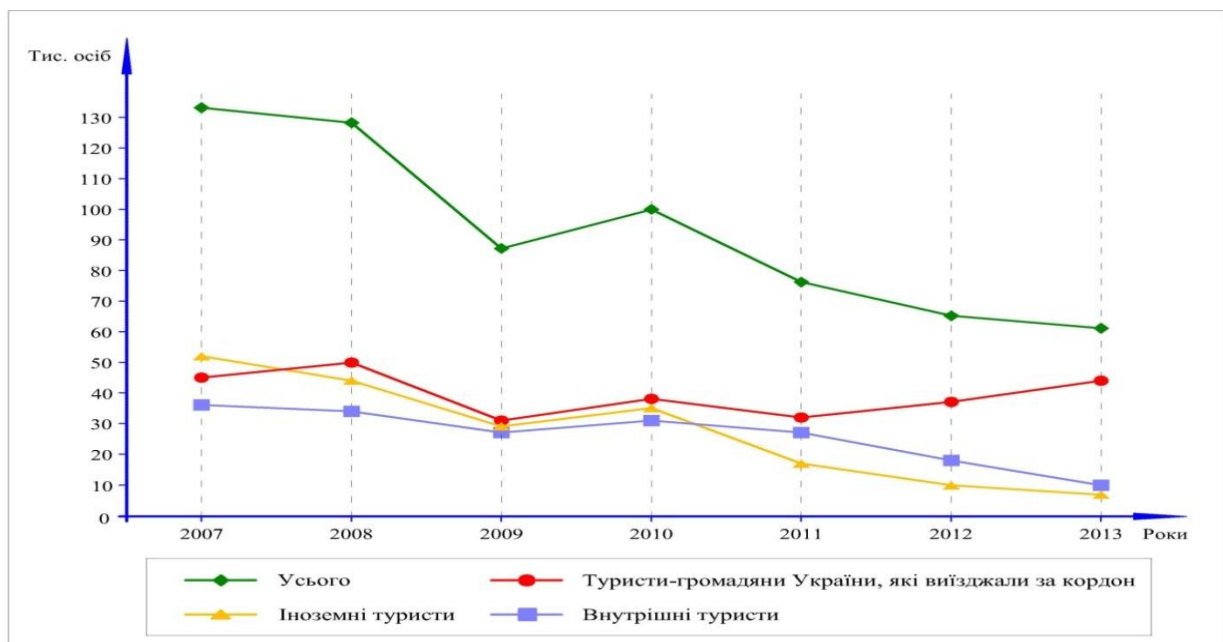
Нездоймінов С.Г.

*кандидат економічних наук, доцент
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна*

ПРОБЛЕМИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє стверджувати, що в нових умовах господарювання з'явилась об'єктивна необхідність перемістити центр економічної та адміністративної відповідальності за вирішення проблем подальшого розвитку сфери туризму на регіональний рівень. Це, в свою чергу, вимагає надання регіонам відповідних прав при формуванні принципів, функцій і методів управління економічними та соціальними процесами в локальних системах, які здатні забезпечити реальну економічну стабільність на місцях. За статистичними даними, станом на 01.01.2014 туристична інфраструктура Одеської області налічує 1147 закладів туристично-рекреаційного та оздоровчого призначення, з них 366 підприємств готельного комплексу, 781 установи оздоровчого профілю. Мережа туроператорів і турагентів нараховує понад 302 підприємств, серед них 57 туроператорів, 215 турагентів. Кількість суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність

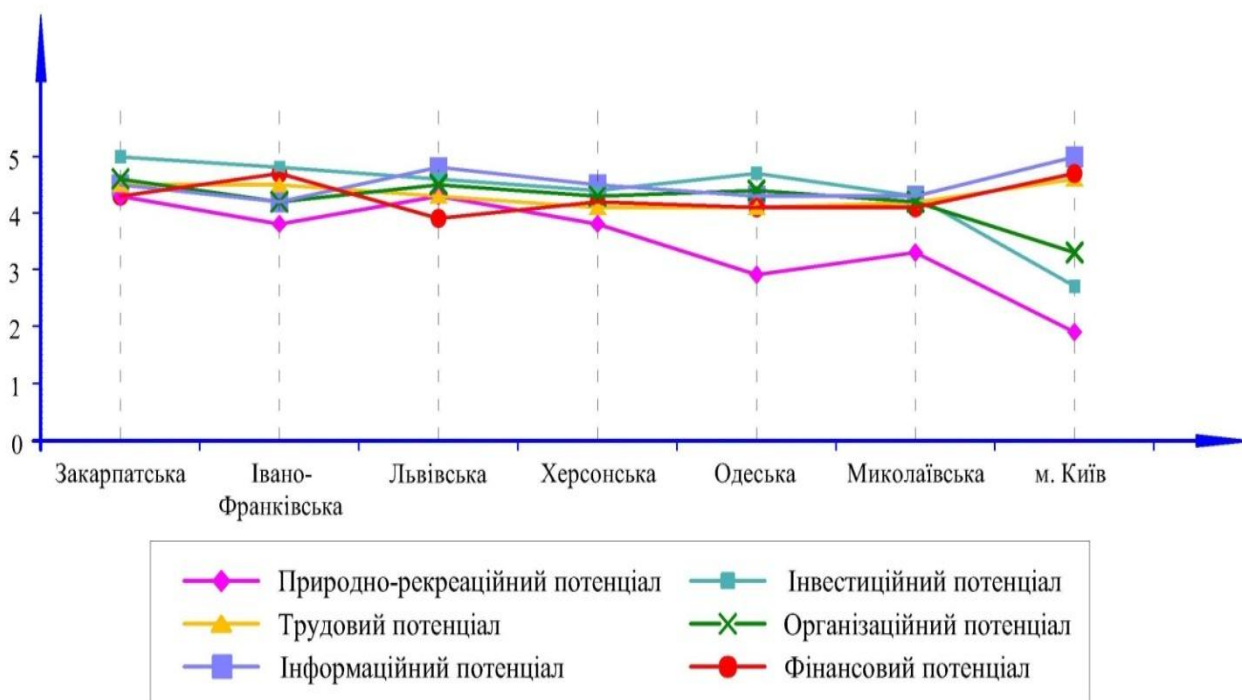
складає – 30 закладів. У 2013 р. туристична інфраструктура області дозволяла одночасно розмістити майже 117,0 тис. туристів і відпочиваючих, що на 2,6 тис. місць більше, ніж у 2012 році. Обсяг капітальних інвестицій освоєних підприємствами туристично-рекреаційної сфери області за 9 місяців 2013 року склав 81,2 млн.грн., що на 46,5% більше ніж за аналогічний період 2012 року. Найбільша частка від загального обсягу освоєних інвестицій прийшла на діяльність готелів та інших засобів тимчасового розміщування – 48,9 млн. грн., або 60,2 %. У 2013 році обсяг податкових надходжень від сплати закладами тимчасового розміщування області туристичного збору склав 3 833,1 тис. грн., що на 11,2 % більше у порівнянні з 2012 роком. Незважаючи на негативні прояви світової фінансової кризи, у структурі зовнішньої торгівлі послугами Одеської області впродовж 2011-2013 рр. стабільно утримується позитивне сальдо по статті "Подорожі". В той же час, аналіз туристичних потоків в Одеській області наочно відображає тенденцію зниження потоку в'їзного туризму та тенденцію зростання потоку виїзного туризму в регіоні (див. рис.1). У 2013 році частка іноземного туризму складала 11%, частка зрубіжного туризму - 72%, частка внутрішнього туризму 17% у загальному туристопотоці [1]. Важливим показником, який характеризує сучасний стан розвитку туризму в Одеській області, є інтегральний індекс конкурентоспроможності рекреаційно-туристичного потенціалу у регіональному розрізі на основі складових підсистем: природно-рекреаційна привабливість, інвестиційна, трудова, організаційна, інформаційна та фінансова.

Рис.1. Динаміка туристичних потоків в Одеському регіоні 2007-2013 рр.

Найбільші індекси конкурентоспроможності мають: Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Одеська, Херсонська та Миколаївська області [2]. Стан індексів по досліджуваних

блоках можна вважати збалансованим, що дозволяє рівномірно розвивати всі складові туристичного потенціалу. Отже, область займає середні позиції у загальному рейтингу конкурентоспроможності серед регіонів України (див. рис. 2).

Рис.2. Індекси конкурентоспроможності найрозвинутіших туристичних регіонів України у 2013 р.

Інтеграція регіону в міжнародне співтовариство, впровадження ринкових методів управління як економікою в цілому, так і окремими підприємствами сфери рекреації та туризму дасть змогу вивести туристичний бізнес до провідних конкурентоспроможних видів економічної діяльності в Одеському регіоні.

Література

1. Туристичні потоки в Одеській області за 2009-2013 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>
2. Негода Г. А. Аналіз стану і перспектив розвитку туризму в Україні / Г. А. Негода // Часопис економічних реформ. – 2014 - №2 (14). – С.142 – 151.

Гамма Т.М.

*кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства,
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна*

АЛГОРИТМ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА МІКРОРІВНІ

На сьогоднішній день не існує концепції управління розвитком інтеграційних процесів, прийнятної для використання в харчовій промисловості, хоча неї потребують органи державного управління, власники та менеджмент агропромислових організацій. Об'єктивна потреба в її розробці передбачає уточнення поняття управління розвитком інтеграційних процесів.

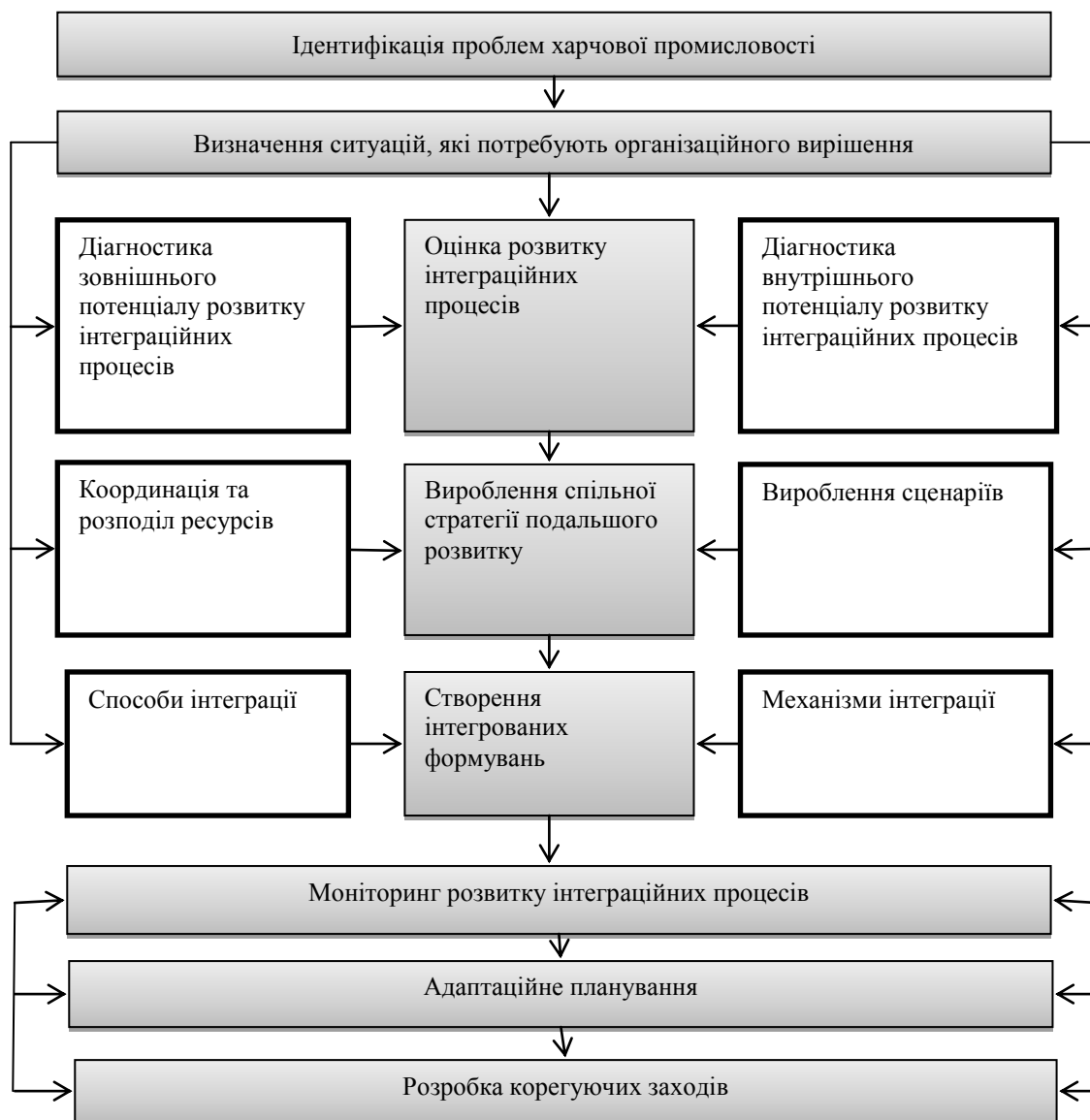
На думку автора, цьому поняттю відповідає сфера практичної діяльності, пов'язана з вирішенням проблем структурної організації та регулюванням діяльності суб'єктів ринку, спрямована на отримання конкурентних переваг за рахунок якісно нового, взаємозалежного стану бізнесу, що забезпечує отримання синергічного ефекту в результаті спільного використання ресурсів, ринкової інфраструктури або сфер діяльності.

Метою управління розвитком інтеграційних процесів є перехід виробничо-господарських систем до взаємопов'язаного стану або посилення зв'язків, що забезпечують отримання синергічного ефекту. Досягнення цієї мети забезпечується шляхом створення нових інтегрованих формувань, орієнтованих на отримання ефекту від скоординованої спільної діяльності, або збереження існуючих інтегрованих структур та підвищення їх ефективності на основі: а) пролонгування діючих доданків синергічного ефекту і їх посилення шляхом реорганізації існуючих інтеграційних ліній; включення до об'єднання нових учасників; б) звуження поля інтеграційної взаємодії за рахунок виключення тих елементів, що вже вичерпали ресурс ефективності господарських зв'язків.

На регіональному рівні управління інтеграційними процесами націлене на більш повне використання всіх наявних ресурсів, реалізацію потенціалу розвитку виробництва, формування регіональних агропродовольчих кластерів, здійснення антикризових заходів і збільшення дохідної частини регіонального бюджету.

Цілі управління інтеграцією на корпоративному рівні полягають: у проведенні реструктуризаційних заходів, що забезпечують отримання синергічного ефекту; оптимізації внутрішньо корпоративних відносин, досягненні стратегічних цілей компанії та підвищення її конкурентоспроможності; отриманні кон'юнктурних доходів і реалізації інших цілей.

Автором запропонована модель управління розвитком інтеграційних процесів на регіональному рівні (рис. 1).

Рис. 1. Схема моделі управління розвитком інтеграційних процесів на регіональному рівні в харчовій промисловості

Розроблена методологія дозволяє планувати розвиток інтеграційних процесів на основі оцінки внутрішнього і зовнішнього потенціалів інтеграції, з урахуванням наявних фінансових ресурсів. Запропонована процедура дозволяє порівняти передбачувані результати інтеграції при різних варіантах складу інтегрованого формування. Крім того, вона дозволяє визначити потребу у фінансуванні розвитку відповідного внутрішнього потенціалу підприємства, виходячи з бажаного рівня отримання ефекту. На цій основі можливе планування зміни виробничого, організаційно-кадрового, інвестиційного, фінансового та інших потенціалів інтеграції і управління величиною бажаного синергетичного ефекту.

Мащенко С.О.

аспірант,

ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва і архітектури»,

м. Дніпропетровськ, Україна

СТАН ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Нині актуальною проблемою суспільства, підприємців та країн є організація раціонального енергоспоживання з мінімальним негативним впливом на навколишнє середовище, з ощадним використанням енергетичних ресурсів, спрямоване на задоволення технологічних і побутових потреб громадян у всіх видах і формах енергії. Проблема високого рівня енергоспоживання та необхідність підвищення енергозбереження та енергоефективності на регіональному рівні є актуальною для України.

Україна є енергодефіцитною державою. Власними ресурсами вона забезпечує свої енергопотребы всього на 53 %. Енергоемність ВВП в три-п'ять разів вища, ніж у розвинених держав Західної Європи. Потенціал енергозбереження складає 45 % нинішнього об'єму вжитку енергоресурсів [1]. Критична ситуація з високою енергоемністю ВВП об'єктивно обмежує конкурентоспроможність національного виробництва і лягає тяжким тягарем на економіку, тим більше в умовах її зовнішньої енергетичної залежності. У найбільш енергоемних галузях національної економіки – металургійною, машинобудівною, хімічною, а також в житлово-комунальній сфері – динаміка зниження енергоемності валової доданої вартості не досягає необхідних показників із-за погіршення технічного стану устаткування, в якого, по оцінках експертів, міра зносу складає 65–70 %. Внаслідок цього у вказаних галузях продовжується процес підвищення питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів на деякі важливі види продукції [2].

В складній ситуації, яка постала перед Україною, необхідність оцінки рівня енергозбереження є першочерговим завданням не лише на державному рівні, а і на рівні регіонів. Для конкретної оцінки ефективності реалізації заходів з енергозбереження в регіоні Інститутом загальної енергетики НАН України розроблено методіку з показниками комплексної оцінки енергозберігаючих заходів, що включає: енергоемність валового регіонального продукту, паливоємність ВРП, електроємність ВРП, теплоємність ВРП [3]. Зауважимо, що методологія розрахунку енергозбереження в регіоні є недостатньо розробленою, та потребує подальшого удосконалення та розширення набору показників. На нашу думку, для подальшого розуміння стану енергозбереження в Україні буде доцільно включити до вищезазначеної оцінки енергозбереження показник частки енергетичних

ресурсів, з використанням відновлювальних джерел енергії, в загальному об'ємі енергетичних ресурсів, які виробляються на території регіонів України, Крім того, оцінити стан енергозбереження не можливо без розрахунку показника природоємності. На основі зазначених показників, нами пропонується групування регіонів на три групи. Згідно проведеного аналізу та розгрупування регіонів на групи, для більш чіткого розуміння та подальшого дослідження пропонується зонування регіонів за ознаками енергозбереження, об'єднавши попередні групування. Для цього був проведений аналіз впливу на територіальне енергоспоживання і рівень факторів, які впливають на потенціал енергозбереження в регіонах України.

Отже, проведене ранжування регіонів України за трьома показниками, а саме за енергоемністю ВРП, природоємністю ВРП і часткою впровадження альтернативних джерел енергії в кожному регіоні дало можливість виокремити регіони, в котрих впровадження заходів з енергозбереження повинно проводитися першочергово та побачити регіони, в котрих ці заходи вже функціонують. За величиною цих показників був визначений ранг регіонів за ознаками енергозбереження, за значенням яких слід виділити 2 зони: I зона – регіони з високим рівнем енергозбереження, II зона- регіони з низьким рівнем енергозбереження. Через суттєву диференціацію абсолютних значень частки енергетичних ресурсів, вироблених за допомогою ВДЕ на території регіонів, в першій зоні було виділено дві під зони: I-1 – регіони з ефективним впровадженням заходів з енергозбереження, та I-2 – регіони без впровадження заходів з енергозбереження.

Таким чином, проведене групування дає стабільну основу для формування системи заходів та інструментів задля підвищення енергоефективності та зниження енергоемності ВРП в областях України. Головним орієнтиром такого підходу є забезпечення одночасного темпу економічного зростання та його соціальної й екологічної збалансованості. Базовим кроком щодо розробки такого роду заходів та інструментів є визначення специфічних рис, особливостей груп територій щодо можливостей областей України досягти ефективного рівня енергозбереження та енергоефективності. Зручним інструментом, що дозволяє вирішити таке завдання, є метод SWOT-аналізу. Виявлені особливі риси кожної з груп областей України дозволяють перейти до формування матриць формування системи дієвих заходів та інструментів підвищення рівня енергозбереження в регіонах України.

Література

1. Е. Медведкина, В. Подунай. Формування енергоефективної національної економіки в умовах глобального конкурентного розвитку// Е. Медведкина, В. Подунай. Вісник Донецького національного університету. Сер. в.: Економіка і право, вип.1. – Донецьк: ДонНУ, 2009.- С.138-145

2. BP Statistical Review of World Energy June 2013. [Electronic resource]. – Mode of access http://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/statisticalreview/statistical_review_of_world_energy_2013.pdf.
3. Маляренко О.Є. Енерго-екологічні аспекти оцінки ефективності енергоспоживання регіону (на прикладі чернігівської області) / О.Є. Маляренко, Н.Ю. Майстренко // Проблеми загальної енергетики. – 2011 – №4 (27) – 56 с.

Медвідь В.Ю.

кандидат економічних наук, доцент

Сумський національний аграрний університет,

м. Суми, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Стратегія як інструмент економічного регулювання регіонального розвитку є не лише концептуальним задумом досягнення якої-небудь мети, але і певним набором регулюючих заходів, спрямованих в першу чергу на узгодженість спільних дій у визначенні можливих позитивних перспектив просторово-часових змін в найважливіших параметрах (характеристиках) регіону.

Під стратегією прийнято розуміти «мистецтво здійснення якої-небудь діяльності, засноване на точних прогнозах на майбутнє» [1, С. 767].

Стратегічне управління за своєю суттю і призначенням є процесом безперервним, передбачуваним не лише етапність його виконання, але і взаємодію між етапами по лінії прямого і зворотного зв'язку. А це викликає необхідність своєчасних коректувань рішень, що приймаються, для адаптації до зміни як зовнішнього середовища, так і внутрішніх умов розвитку [2, С. 52].

Стосовно регіонального розвитку структура відповідної стратегії може бути представлена через наступні її складові: задум, концепцію, місію, цілі, способи реалізації. Якщо задум стратегії розвитку повинен містити основні (ключові) напрями розвитку: характер і хід перетворення, джерела фінансування стратегічних ініціатив, виділення точок зростання [3, с. 53], то концепція (від лат. – розуміння) передбачає певний спосіб розуміння і трактування явища, процесу, включає віддзеркалення основної точки зору на предмет. Власне концепція є деякою сукупністю поглядів, способів розуміння, тлумачення окремого предмету дослідження відносно вирішальних його характеристик [4, С. 51].

Способами реалізації стратегії регіонального розвитку виступають вже безпосередньо прогнозування і стратегічне планування розвитку територій, програмування і перспективне (індикативне) планування територіального розвитку.

Стратегія розвитку регіону є складною динамічною системою, ефективність якої залежить як від внутрішніх механізмів формування і реалізації стратегії, так і від способів взаємодії з середовищем на різних стадіях життєвого циклу [5, С. 28].

Розробка стратегії довгострокового розвитку будь-якої території (у тому числі і регіону) вимагає особливої уваги до таких важливих чинників економічного розвитку, як виробничий потенціал, ресурсні і інфраструктурні обмеження, просторовий розвиток економіки тощо. Це дозволяє сформувати необхідну ресурсну базу для вирішення відповідних питань, що забезпечують економічне зростання, проблем подолання інфраструктурних обмежень стійкого розвитку, врахувати регіональну компоненту прогнозу, забезпечити необхідний рівень узгодженості результатів [6, С. 31].

Стратегія економічного розвитку дає можливість визначити спільні і секторальні орієнтири внутрішнього розвитку регіону, врахувати і «примирити» інтереси і стратегічні плани окремих суб'єктів господарювання, точно зважити і використовувати ресурсний, інфраструктурний і геоекономічний потенціал, отримавши таким чином синергетичний ефект для розвитку регіону на тривалий період часу [7, С. 115].

Стратегія розвитку є плановий документ. Він формується в процесі стратегічного розвитку, суть якого полягає в науковій постановці цілей, виборі головних пріоритетів (напрямів) розвитку регіону, визначенні шляхів, по яких належить рухатися, відборі потрібних технологій і інститутів, встановленні необхідної секторної структури економіки, а також способів вирішення соціальних питань. Метою стратегічного розвитку є забезпечення достатнього потенціалу для успішного розвитку регіонального соціуму [8, С. 76].

Основною метою стратегії соціально-економічного розвитку регіону є орієнтація на діяльність в напрямі стабілізації та підвищення якості життя населення на основі підвищення ефективності економіки і забезпечення додаткових надходжень в бюджети всіх рівнів за рахунок активізації інноваційних й інвестиційних процесів.

Література

1. Новейший словарь иностранных слов и выражений. – Минск: Современный литератор, 2003. – 976 с.
2. Румянцева З.П., Зотов В.Б. Новые реалии территориального управления / Менеджмент в России и за рубежом. – 1999. – № 11. – С. 45–57.
3. Попович А.М. К вопросу формирования и реализации стратегии развития промышленности региона // Экономика и управление. – 2006. – № 2 (23). – С. 52–56.

4. Економічна енциклопедія: у 3-х томах. Т.2 /Редкол.: ...С.В.Мочерний (відп.ред.) та ін. – К.: Видавничий дім «Академія», 2001. – 848 с.
5. Самостроенко Г.М. Потенціал стратегії розвитку регіона // Інновації. – 2003. – № 9. – С. 27–29.
6. Широ́в А., Янто́вский А. Об инструментарии долгосрочного макроэкономического прогнозирования // Экономист. – 2008. – № 2. – С. 31–44.
7. Груздев А. Стратегия развития региона: цели, преимущества, технология разработки // Общество и экономика. – 2008. – № 1. – С. 115–120.
8. Татаркин А., Бочко В. Местное самоуправление в системе стратегий социально-экономического развития регионов России // Федерализм. – 2008. – № 4. – С. 69–84.

Попик О.В.

*Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України,
м. Одеса, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНО-ЕКОЛОГІЧНА СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Сучасний розвиток цивілізації характеризується збільшенням обсягів інформаційних потоків, та проникненням інформаційних продуктів та ресурсів в усі сфери людської діяльності, що багато в чому зумовлено досягненнями науково-технічного прогресу. З одного боку екологічна інформація, тобто інформація про стан навколишнього середовища, є необхідним інструментом в процесі раціоналізації та оптимізації природокористування, з іншого боку, інформація загалом постає небезпечним та загрозливим екологічним фактором, що здатен негативно впливати на стан довкілля та здоров'я людини.

Інформаційний вплив, що є прямим наслідком процесу інформатизації, може проявлятися різним чином. Одним з найхарактерніших прикладів інформаційного забруднення довкілля є створення генно-модифікованих організмів (ГМО). Зміна генетичної інформації, що формувалася на протязі сторіч в наслідок еволюційних процесів викликає занепокоєння багатьох вчених, навіть не зважаючи на те, що конкретних доказів небезпеки штучно-створених організмів ще не має. Проте, втручання людини в природні процеси, шляхом інтродукції до тепер не існуючих видів організмів, залишається істотною проблемою.

Інформаційне забруднення може негативно впливати і на стан здоров'я людини. Істотно змінені умови існування сучасної людини формують принципово відмінну

сукупність екологічних факторів. Мається на увазі перенасичене інформацією середовище великих міст, з постійно зростаючим фізичним (шумовим, вібраційним, електромагнітним та інші) впливом. Доступність інформації через повсюдність мережі Інтернет, телебачення, мобільної телефонії та інших видів інформаційно-комунікаційних технологій також чинять істотний вплив на психоемоційні параметри особистості. З позицій теорії людського капіталу здоров'я людини є важливим параметром, від якого залежать працездатність, загальна ефективність та корисність людини.

Одними з ключових факторів формування соціально-економічного середовища в межах регіону є природно-кліматичні умови та природно-ресурсний потенціал [1], тобто саме екологічна складова. Відтак погіршення якості природної компоненти в результаті надлишкового впливу інформаційних потоків є істотним фактором, що безпосередньо впливає та багато в чому визначає подальший регіональний розвиток.

Таким чином, інформаційно-екологічна складова в процесі розвитку регіону це:

по-перше, налагоджена система інформаційних зв'язків між центральними, обласними та місцевими органами державної влади в сфері охорони довкілля з одного боку, та державними та приватними підприємствами, що чинять певний техногенний вплив на навколишнє середовище з іншого;

по-друге, сукупний стан довкілля, що характеризується відсутністю негативних впливів інформаційних потоків різної природи та інтенсивності на компоненти навколишнього середовища та здоров'я населення, та має вираження у певних узагальнюючих показниках та індикаторах.

Література

1. Національна економіка: регіональний та муніципальний рівень [Текст]: підручник / П.В.Круш, О. О. Кожемяченко. – К. : Центр учб. л-ри, 2011. – 320 с.

Sadchenko Olena,
doctor of economics, professor,
department of management and mathematical modeling of economic processes,

Nosachov Ivan
Odessa National University named after I.I. Mechnikov,
Odessa, Ukraine

PUBLIC ENVIRONMENTAL MANAGEMENT UKRAINE'S REGIONAL POLICY

Management of modern political and administrative systems faces the threats with endogenous (inside the system) and exogenous nature - from the external environment. Any crisis situations developing in the political and administrative system of the state, of course, affect the nature, namely, the depletion or conservation of natural resources and environmental pollution.

Exogenous challenges include: the impact of foreign conflicts, global economic crisis, the processes of integration / disintegration of the community of states, intergovernmental scientific and technological competition, and so on. The exogenous calls lead to different (and sometimes opposite) effects on different states depending on the level of complexity and innovation potential of their political-administrative, social, economic and ecological systems. For example, the lack of approved strategic priorities in the development of the Ukrainian economy has significantly affected (especially in times of crisis) the dynamics of the new environmentally friendly processes introduction. An urgent need to intensify innovation and ecological processes across the national economy is connected with a number of development trends and challenges of the global economic system. Among the main ones - a steady increase in the contribution of information and information technologies in the creation of added value; increase in the share of intangible assets in the company's total assets; the need to overcome the energy barriers to growth; the growing influence of environmental factors on the economic development of countries.

The key external challenge in terms of innovation and environmental development is considered to be the transition process of the world economy into a new quality. The transition of the economies of the leaders to the next (sixth) technological order, technological change, especially in the resources and alternative energy. These calls dictate the need for advanced development of certain specific areas of scientific research and technological development ("green" energy, new technologies in industry and agriculture, etc.).

Endogenous calls can be divided into two main types: conflicts within the social structure between the different social strata and the crisis of the nation state as a form of political organization of society. Several key factors that influenced the formation of the crisis: the socio-

political, economic, socio-cultural and, of course, environmental.

In a policy of sustainable economic development, there are significant difficulties and problems associated with both the theoretical and methodological basis, with the strategic goals and objectives at the national level and their practical implementation at the local level. Administrative reform, currently being implemented in Ukraine, significantly expands the rights of local authorities in planning and environmental management, and the problem here is that the provision of local councils the extensive rights should be used by the most effective way, combining territorial and sectoral approaches and interests.

Institutional aspects of sustainable environmental management includes the definition of the respective roles and functions in the process of existing organizations and agencies responsible for the control and management of natural resources, as well as regional and local authorities. As context, it is necessary to consider the administrative and territorial reform and the reform of local government in Ukraine. Expanding the rights of local authorities and territorial communities means that they already can act as independent agents of their own economic development. Exactly they should become the main responsible for the implementation of environmental management programs.

Orientation on market mechanisms does not eliminate the need to address the issue of efficient organization of the interaction of the elements of political-administrative system between themselves and external agents. Creation and manage a focal point of environmental marketing can be built on the principles of entrepreneurial management model.

Centers for the study of environmental demand, supply and market capacity of natural-resource potential of the country, the region serve as a link between enterprises, trade; also play a coordinating role both in the region and beyond.

These centers together with companies, firms, companies must study the demand: to specific environmentally friendly resources, products, goods and services; conduct surveys of the population, both in the region and beyond; explore the possibility of production of goods using environmentally friendly technologies in enterprises of the region, etc.

In many Western countries there is a need to establish a political and administrative system of the new Entrepreneurial type, based on the principle of separating politics from the service, quality and efficiency of the market, focus on customer needs, the transfer of control to the procedure of execution on the quality of work, the contract system of employment and payment according to the results. The new model provides decentralization of management. The main objective of the government is to provide local communities to solve their own problems and to monitor the degree of satisfaction of the needs of the local population. Create a competitive environment by overcoming the state monopoly on certain types of services to the population. The effective

competitive environment (promote innovation, ecological innovations, enabling the return of employees, which increases the ultimate quality of natural resources, facilities and services) can only be created in a stringent regulatory framework, i.e. the competition rules must be clearly defined, and the process - be under constant supervision. Therefore, there is a need in creation a new model of limited or regulated competition.

The entrepreneurial model of state environmental management emphasizes the need to separate the functions of policy-making and implementation.

Сілічева Н.Є.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та управління національним господарством,
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна*

РОЛЬ РЕГІОНАЛЬНИХ КЛАСТЕРНИХ СТРУКТУР В ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Розвиток регіональних інноваційних структур (технополісів, технопарків, наукових парків, наукових інкубаторів, інноваційних ти наукових центрів (тощо) як прогресивних форм територіальної організації продуктивних сил визначається як наявним виробничим, так і науковим потенціалом території, передбачає їх активне співробітництво з органами виконавчої влади (центральної та регіональної). Важливо, щоб перспективна схема активізації наукової діяльності регіону була узгоджена з стратегічними цілями та пріоритетами його соціально-економічного розвитку, а розробка спеціальних механізмів впливу держави ті інноваційний розвиток повинні враховувати перспективи розвитку її наукового потенціалу [3, с.75].

В свою чергу, інноваційний кластер, будучи найбільш ефективною формою досягнення високого рівня конкурентоспроможності, є неформальним об'єднанням різних організацій (дослідницьких центрів, промислових компаній, індивідуальних підприємців, органів державного управління, громадських організацій, ВНЗ і так далі). Об'єднання в інноваційний кластер на основі вертикальної інтеграції формує не спонтанну концентрацію різноманітних технологічних винаходів, а строго орієнтовану систему поширення нових знань, технологій і інновацій. При цьому формування мережі стійких зв'язків між усіма учасниками кластера є найважливішою умовою ефективної трансформації винаходів в інновації, а інновацій – в конкурентні переваги.

Творча діяльність кластера полягає ще і в тому, що більшість його учасників не конкурують безпосередньо між собою, а обслуговують різні сегменти галузі. Їх створення виключно важливе для перекладу економіки на інноваційний шлях розвитку, що вимагає постійних контактів учасників інноваційного процесу, що дозволяють коригувати наукові дослідження, дослідно-конструкторські розробки і виробничий процес. Така взаємодія має свої особливості, обумовлені корпоративними інтересами, які забезпечують інноваційну інтеграцію будь-яких організацій незалежно від їх величини. Середньому і малому бізнесу простіше пристосуватися до зміни кон'юнктури, вони менше залежать від стану і рівня світової економіки, а великі національні і транснаціональні компанії створюють величезні фінансові ресурси, що дозволяють забезпечити довготривалий стратегічний маневр.

Що до регіональних технопарків, то вони створюються з метою визначення, розкриття і розвитку інноваційного потенціалу, інноваційної здатності регіону, забезпечення потреби економіки регіону в інноваційних продуктах. Регіональні технопарки забезпечують поетапне підвищення технологічного рівня економіки, створюють умови для малого та середнього наукоємкого і технологічного бізнесу. На регіональному рівні системоутворюючими складовими технопарків є промислові підприємства регіонів, наукові й академічні організації. Регіони з їхніми науково-технологічними, фінансово-економічними, виробничими та соціальними можливостями відіграють особливо важливу роль у процесі переходу економіки на інноваційний шлях розвитку. Реалізація державної інноваційної політики на регіональному рівні спрямована на структурну перебудову економіки регіонів, завдяки якій забезпечується їх соціально-економічний розвиток, підвищується інноваційна активність підприємств та зростає інвестиційна привабливість [1, с. 454]. При будівництві технопарку потрібно враховувати особливості того чи іншого регіону, його базові умови для того, щоб технопарк успішно функціонував на його території. Формування регіональної інноваційної політики, яка була б здатна забезпечити реалізацію зазначених вище завдань, має базуватися на таких основних принципах: системний підхід до формування регіональної інноваційної політики; створення регіональної інноваційної інфраструктури, що враховує специфіку територій, з наступною інтеграцією в єдину систему; узгодженість середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності регіонального та загальнодержавного рівнів (згідно із Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні»); концентрація ресурсів на пріоритетних напрямках з чітким визначенням джерел фінансування [4, с.7].

Аналізуючи регіональний досвід світової практики щодо реалізації інноваційної політики можна, зробити висновок, забезпечення інноваційного розвитку регіонів має здійснюватися за такими основними етапами:

- 1) формування і законодавче забезпечення державної політики підтримки інноваційного розвитку регіонів;
- 2) формування ефективно діючої регіональної інноваційної інфраструктури;
- 3) розроблення програм інноваційного розвитку конкретних регіонів з урахуванням пріоритетних напрямів інноваційної діяльності регіонального рівня;
- 4) реалізація програм інноваційного розвитку регіонів з поточним корегуванням [5].

Технологічний парк може реалізувати як весь інноваційний процес, так і окремі його етапи. В той же час, він лите виявляє перспективні розробки і у процесі їхньої комерціалізації надає ученим, новаторам, винахідникам фінансову, юридичну, матеріально-технічну, консалтингову й інформаційну підтримку. Технопарк не повинен займатися організацією масового виробництва, а лише доводити ідею до стадії створення дослідного зразка нового продукту або відпрацьовування нової технології. Комплексне вирішення цих проблем дозволило б, на нашу думку, вирішити проблему завершення структурного реформування економіки, забезпечити захист прав власності інвесторів, який є ключовим елементом сприятливого інвестиційного клімату будь-якої держави і неодмінною передумовою реалізації його інноваційного потенціалу.

Необхідно відмітити, що кластерний розвиток економіки – це певний інструмент бізнесу. Ринково орієнтоване суспільство формує правила діяльності своїх господарюючих суб'єктів через закони, взаємовідносини, банківський сектор, інститути підтримки і так далі. При цьому важливо, що в кластері досягається передусім синергетичний ефект за рахунок спрощеного доступу його учасників до фінансових ресурсів, нових технологій, маркетингових стратегій і нових ринків.

Література

1. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / За ред. д-ра кон. наук, проф. Л.Федулової. - К.: "Основа", 2005.-С 413 -466.
2. Крупка М.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України. - Львів, 2001,- С.31.
3. Федоренко В.Г. Інвестиційні процеси в промисловості України: Монографія. - К.: Науковий світ, 2001. - С. 75.
4. Федулова Л. Технологічний розвиток економіки // Економіка України. -2006. - №6. - С.7.

Тибінка І.Я.

заступник начальника Управління політичного аналізу та планування, начальник відділу політичного аналізу Департаменту політики і комунікацій МЗС України, м. Київ, Україна

ЗАХОДИ ЩОДО ЗНИЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОРЕГІОНАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ

Важливою ознакою стабільного економічного зростання регіону є необхідність зниження внутрішньорегіональної соціально-економічної диференціації, яка проявляється у загостренні кризових явищ, зниженні рівня конкурентоспроможності економічних комплексів, дестабілізації політичного, соціального та екологічного середовища. Вирішення цих проблем вимагає реалізації заходів регіонального регулювання, що враховують причини соціально-економічної диференціації адміністративно-територіальних утворень регіону. Це передбачає реалізацію стратегічних програм соціально-економічного розвитку, спрямованих на створення умов для підвищення ефективності регіонального виробництва, збільшення рівня економічної активності населення та податкових надходжень до місцевого та регіонального бюджетів.

Для зниження внутрішньорегіональної соціально-економічної диференціації необхідно застосувати такі заходи:

– використання в ролі інструментів регіонального управління особливих режимів тарифного, фінансово-кредитного, податкового регулювання для зниження внутрішньорегіональної соціально-економічної диференціації, подолання наслідків фінансової та економічної кризи, посилення податкового потенціалу депресивних або геополітично значущих територій. Ці заходи дозволять сформувати сприятливе середовище для залучення приватного капіталу і заощаджень домогосподарств у розвиток пріоритетних видів економічної діяльності, а також забезпечити зниження рівня соціальної стратифікації суспільства;

– створення великих транспортно-логістичних і виробничих вузлів у рамках опорної транспортної мережі регіону, здатної забезпечити пропускну здатність і цілісний взаємозв'язок центрів економічного зростання;

– узгодженість політики регіональних і місцевих органів самоврядування, спрямованої на створення умов для розвитку пріоритетних видів економічної діяльності за допомогою формування зон випереджального економічного зростання, враховуючи конкурентні переваги регіону;

– створення територіально-виробничих кластерів, орієнтованих на розвиток високотехнологічних виробництв, враховуючи стратегічні пріоритети економіки регіону;

– створення умов для стимулювання мобільності населення та подолання депопуляції за допомогою активізації міграційних процесів трудових ресурсів з перенаселених територій у регіони з дефіцитом робочої сили [1];

– розвиток енергетичної, телекомунікаційної, виробничої та соціальної інфраструктури з урахуванням особливостей конфігурації просторової організації зон випереджального економічного зростання. Це обумовлює необхідність розробки довгострокових цільових програм, що передбачають узгодженість заходів у рамках програмних документів щодо створення та стимулювання розвитку регіональних і локальних кластерів, технопарків, зон і територій зі спеціальним режимом організації економічної діяльності;

– збереження природних комплексів і ландшафтних ресурсів регіону за допомогою оптимізації природокористування;

– стимулювання розвитку науково-технічного потенціалу для підвищення рівня професійних компетенцій та активізації розвитку інноваційної діяльності;

– розвиток рекреаційних і туристичних зон у межах територій з унікальними природно-кліматичними умовами, об'єктами природно-заповідного фонду, пам'ятками архітектури.

Задля забезпечення соціальної стабільності та зниження внутрішньорегіональної соціально-економічної диференціації необхідною є трансформація механізму територіального регулювання за допомогою розмежування влади між центром і регіоном і підвищення взаємної соціальної відповідальності структур влади, бізнесу і населення, враховуючи стратегічні орієнтири розвитку.

Отже, ефективність реалізації заходів щодо зниження внутрішньорегіональної соціально-економічної диференціації буде зумовлюватися рівнем компетенцій управлінських кадрів, соціальної відповідальності суспільства, політичною стабільністю, а також дієдатністю інструментів регіонального регулювання, що враховують характер проблем соціально-економічної диференціації регіону.

Література

1. Про запровадження оцінки міжрегіональної та внутрішньорегіональної диференціації соціально-економічного розвитку регіонів // Постанова КМУ від 20 травня 2009 р. №476 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

Тяжкороб І.В.

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України, м. Київ, Україна

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Стратегічне управління розвитком регіону передбачає не тільки розробку плану конкретних дій, але й проведення моніторингу соціально-економічного стану регіону. Дані моніторингу порівнюються з цілями та критеріями регіонального розвитку, що дає можливість оцінити ефективність та результативність здійснюваних заходів. В даний час ні в Україні, ні за кордоном не існує єдиного узагальненого підходу щодо оцінювання ефективності регіональних програм та стратегій розвитку, проблематичним є й встановлення критеріїв їх ефективності та результативності.

Так, теоретично стратегії оцінюються по певним критеріям, які можуть бути об'єднані у такі групи: критерії щодо послідовності здійснення стратегії, критерії щодо узгодженості з вимогами середовища, критерії щодо здійснимості стратегії, критерії щодо прийнятності для стейкхолдерів (зацікавлених сторін) та критерії щодо конкурентних переваг [1, с. 228-229].

В реальній дійсності в країнах ЄС (зокрема, в Польщі) оцінка має, насамперед, дати відповідь на запитання, яким чином реалізація стратегії сприяє подоланню проблем регіону та його населення. Звідси, критеріями оцінки встановлені наступні: використання даних показників моніторингу щодо досягнення операційних цілей стратегії; якісний аналіз рівня розв'язання проблем розвитку регіону, визначених стратегією; якісний аналіз досягнення складників бачення розвитку регіону [2, с. 26].

На досвід науковців країн ЄС в оцінюванні певних проектів спирається й шведський дослідник з питань оцінки діяльності державних органів влади Е. Ведунг. Вчений, використовуючи європейську модель «внесок-продукт», пропонує чотири важливих критерії при оцінці ефективності програм, – це результативність (ступінь досягнення цілей, результатів, вартість ігнорується); продуктивність (продукт через витрати); ефективність (витрати-вигоди) та ефективність (витрати-результати) [3, с. 209].

В Канаді також оцінювання ефективності регіональних програм передбачає, передусім, порушення та подальший пошук відповідей на базові питання щодо їх результативності та ефективності [2, с. 22-23]. Наприклад, оцінка діяльності Атлантичного інноваційного фонду

– програми Агентства можливостей Атлантичної Канади – мала на меті охопити три ключові питання: релевантність (Чи є діяльність Фонду доброю моделлю? Чи відповідає вона потребам проголошеним пріоритетам регіонального розвитку?); впровадження (Чи діяльність Фонду добре спроектована й наскільки успішна її реалізація?); результативність витрати/успішність (Якими є досягнуті наслідки діяльності Фонду (та ймовірні майбутні наслідки) і як вони співвідносяться з проголошеними цілями?).

Концепцію прийняття управлінських рішень взято за основу й вітчизняними вченими М. Лесечком, А. Чемерисом та Р. Рудницькою [4, с. 34]. Зокрема, ними при оцінці програм запропоновано використовувати такі критерії, як економічність (мінімізація вартості ресурсів, спрямованих на діяльність, з огляду на відповідну якість, правильність використання державних фондів та визначеного рівня ефективності); ефективність (співвідношення з продуктом у вигляді наданих товарів (послуг) та ресурсами, використаними на їх створення) та результативність (ступінь відповідності досягнутих результатів поставленій меті, погодження використання засобів і результатів з поставленою метою).

Щодо стратегій регіонального розвитку, то вони, як правило, в нашій країні оцінюються за критеріями досягнення цілей за державними пріоритетами щодо розвитку регіону, а також досягнення стратегічних та операційних цілей стратегії. Не дивлячись на те, що результативність реалізації цих стратегій визначається згідно Державної стратегії регіонального розвитку на основі 17 загальних показників [5], на практиці існують певні труднощі, пов'язані, перш за все, з недоступністю, або доступністю у неприйнятній формі, або несвоєчасністю необхідної інформації; політизацію процесу оцінювання стратегії, що обумовлено існуванням різних думок щодо застосування тих чи інших критеріїв; відсутністю бажання ретельно оцінити стратегію, щоб не мати поганих показників.

Отже, вважаємо за доцільне використання зарубіжного досвіду вимірювання виконання стратегій розвитку регіонів, так званого «управління за результатами», та створення необхідної інституційної основи для його реалізації.

Література

1. Зуб А. Т. Стратегический менеджмент: Теория и практика: Учебное пособие для вузов / А.Т. Зуб. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М.: Аспект Пресс, 2004. – 415 с.
2. Лендьял М. Моніторинг та оцінювання стратегій і програм регіонального розвитку в Україні / М. Лендьял, Б. Винницький, Ю. Ратейчак. – К.: К.І.С., 2007. – 120 с.
3. Ведунг Е. Оцінювання державної політики та програм; пер. з англ. В. Шульга. / Е. Ведунг. – К.: Все увито, 2003. – 290 с.

4. Чемерис А. Аудит адміністративної діяльності: навч. посіб. / А. Чемерис, М. Лесечко, Р. Рудницька, О. Чемерис. – Л.: ЛРІДУ УАДУ, 2003. – С. 34-35.
5. Постанова КМУ від 06 серпня 2014 р. № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>.

Чередниченко В.А.

Одеський національний політехнічний університет

м. Одеса, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ АСПЕКТИ РИЗИКІВ РЕГІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ

У світі відбувається інформаційна революція, яка накладає свій відбиток на всі сфери господарського життя. По-перше, з'явилися й уже швидко поширюються нові технології, основними характеристиками яких стає інформаційна ємкість поряд із звичними традиційними поняттями енергоємності, матеріалоємності, капіталоємності. По-друге, матеріальний субстрат інформаційної економіки починає пронизувати всі аспекти господарської діяльності. Унаслідок цього, а також у результаті диверсифікації економічної діяльності компаній традиційний розподіл промислового виробництва на галузі поступово втрачає свій економічний зміст. Поняття галузі поволі замінюється поняттям інтегрованого комплексу або конгломерату. Структура економіки поступово приймає все більш мережеву організацію з переваженням горизонтальних функціональних зв'язків між економічними агентами. Сама економічна діяльність визначається в більшій мірі не сукупністю суто виробничих процесів, а набором економічних функцій: комплексами попереднього підготування виробництва, транспортування і збуту продукції тощо.

Інформаційна економіка в корені змінює характер накопичення, і це має чималий соціальний зміст. Головною формою накопичення стає тепер накопичення не речових елементів виробництва, як було дотепер, а знань та іншої корисної інформації. Носіями такої інформації звичайно є люди, тому головною формою накопичення в сучасній економіці стає збільшення чисельності висококваліфікованих спеціалістів, дійсно найціннішого зі стратегічних ресурсів. Тому накопичення людського капіталу за своїм значенням для національного добробуту починає відтискувати на задній план традиційне фінансове накопичення, що опосередковує накопичення речових факторів.

Досліджуючи сутність і специфіку ризиків в регіональному управлінні, відзначимо в першу чергу, що ризик має місце в різних обставинах: при нестачі інформації про об'єкт управління, при виборі управлінських рішень, при незадовільному або неточно виконане

завдання, при невдалому виборі виконавця, при помилках в оцінці наявних ресурсів і т.ін. Аналіз сучасних робіт, присвячених проблемам ризику в управлінській практиці, дає можливість стверджувати, що ризик – це складне явище, що має безліч різних складових. Це пояснюється тим, що в основі ризику лежить імовірна природа результатів управлінської діяльності та невизначеність ситуації, в якій відбуваються події. Планування виробництва, прогнозування обсягів продажів, величин грошових потоків, розробка бюджету територіальних громад, проектів будівництва та бізнес-планів, соціальних програм ґрунтуються лише на наближених, очікуваних розрахунках, а не точних фактичних величинах. Неправильне управлінське рішення в сфері державного або регіонального управління може привести до серйозних матеріальних, фінансових, соціальних та інших втрат для населення. У практиці регіонального управління все частіше виникають прояви факторів ризику, що обумовлюють високі трансакційні витрати управління і часто призводять до надзвичайних ситуацій, втрати яких мають тенденцію зростання.

Як правило, всі види ризиків взаємопов'язані і впливають на управлінську діяльність. Ці обставини ускладнюють прийняття рішень по оптимізації ризику і потребує поглибленого аналізу складу конкретних ризиків, а також причин та факторів їх виникнення. Порівняльний аналіз ризиків розвитку регіональних економічних систем свідчить про те, що найбільший стрес у свідомості українців викликають не тільки і не стільки природні катастрофи, скільки наслідки найтяжких соціальних катаклізмів. Саме вони сприймаються населенням як найбільш небезпечні надзвичайні ситуації, які за своїми масштабами і значущістю оцінюються як набагато більш страшні природні катастрофи.

Галузі, окремі виробництва, що втілюють у собі досягнення науково-технічного прогресу, передбачають розвиток різноманітних і сталих інтеграційних господарських зв'язків. Підприємства суміжних виробництв утворюють виробничі структури – корпорації, об'єднання, асоціації, інші форми, що продукують готову продукцію: автомобілі, ракети, кораблі, літаки, верстати тощо. Між ними не встановлюються ринкові відносини в їхньому класичному розумінні. Тут діють організаційно-виробничі відношення, що відтворюють зв'язки, які укладаються відповідно до уживаних технологічних процесів.

Досить виразно починають проявлятися елементи єдиної регіональної відтворювальної системи, формуються регіональні економічні комплекси. Здійснюється процес подальшої адаптації національних економік, їх взаємопроникнення, зрощення окремих ланок. Глибоко перетворюються національні господарські механізми, створюються й закріплюються єдині норми і правила наднаціонального характеру й змісту.

З огляду маркетингового підходу створення відповідних виробничо-господарських та організаційно-функціональних структур на рівні підприємства, регіону та держави, а також

впровадження виробничо-інвестиційної моделі структурної перебудови регіональної економіки є основною умовою широкого виходу на світовий ринок не окремих товарів, а цілісних інфраструктурних економічних комплексів. Поступове включення до їх складу виробничих структур (підприємств), окремих галузей, регіонально-виробничих анклавів зробить можливим формування розгалуженої системи суб'єктів господарювання та органів управління, здатних забезпечити в сучасних умовах широкомасштабну інтеграцію регіональної економіки в систему світових господарських зв'язків.

СЕКЦІЯ III. МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАВДАННЯ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Акопян Х.С.

Аспірант,

Національний університет харчових технологій,

м. Київ, Україна

РОЗВИТОК МАРКЕТИНГОВОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ У СЕРЕДОВИЩІ ІНТЕРНЕТ

Проникнення бізнесу в інтернет призвело до істотної зміни бізнес-процесів більшості компаній і зародженню спеціалізованих сегментів економіки, існування яких раніше було неможливим, наприклад веб-торгівля, дистанційний аутсорсинг бізнес-функцій тощо. Закономірно, що інтернет як інформаційна та управлінська інфраструктура, здійснив максимальний вплив саме на маркетинг як на бізнес-функцію, в реалізації якої важливу роль відіграє інформаційна взаємодія між учасниками ринку. У дослідженнях [1,2,3], пропонується виокремити такі етапи розвитку інтернет-маркетингу як, по-перше, традиційний офлайн- та інтернет-маркетинг і, по-друге, «новий» або інтерактивний інтернет-маркетинг.

Традиційний маркетинг характеризується тим, що важелі управління ним знаходяться «в руках» підприємства на всіх етапах організації бізнесу: від ідеї товару до його продажу. При цьому маркетингова діяльність може здійснюватися як в режимі офлайн (офлайн-маркетинг), так і в режимі онлайн (інтернет-маркетинг). Традиційний інтернет-маркетинг включає такі елементи: створення ресурсів в мережі; пошукову оптимізацію і просування; організацію е-комерції; просування брендів, товарів і послуг в інтернеті; інтернет-піар; створення та розповсюдження реклами на різних майданчиках інтернету, у тому числі у соціальних мережах; вірусний, партизанський, прямий, email-, SMS-маркетинг, використання стрічки новин; монетизацію, платні SMS, партнерські програми як самостійні види бізнесу.

Подальший розвиток інтернету та формування Web 2.0 призвели до появи інтерактивного маркетингу, який являє собою розвиток концепції маркетингу взаємодії в інформаційному суспільстві. «Новий» маркетинг не передбачає відмови від традиційного, але в його моделі перевага переходить до інтерактивного способу взаємодії з ринком не лише за формою, а й по суті. Принципово важливо, що діалог може бути вибудований з

кожним споживачем, оскільки він забезпечується технологіями соціальних медіа і вільно генерованого контенту.

Завдання нового інтернет-маркетингу виникають і вирішуються, зокрема, як завдання маркетингу у соціальних медіа (SMM - Social Media Marketing): моніторинг соціальних мереж і соціальних медіа; інтерактивна взаємодія зі споживачами - мешканцями соціальних мереж; вплив на е-соціум і далі на офлайн-середовище для досягнення цілей бізнесу. Соціальні мережі та соціальні медіа дозволяють перейти від формування одностороннього (реального або віртуального) образу компанії до моделі корпоративної присутності бізнесу через перенесення в соціальні мережі основних або навіть всіх маркетингових функцій і процесів. При цьому досягається синергетичний ефект взаємного доповнення і проникнення офлайн- та інтернет-маркетингу.

Концепція SMM у широкому розумінні охоплює комплекс заходів з використання соціальних медіа в якості каналів для просування компаній та вирішення інших бізнес-завдань. У вузькому значенні під SMM розуміють процес залучення трафіку або уваги до бренду або продукту через соціальні платформи. Можна виокремити такі основні переваги цього інструментарію, а саме: широке охоплення та залученість користувачів (так званий ефект «сарафанного радіо»); контроль над аффінітивністю і можливість гнучкого «таргетування»; лояльність і природність сприйняття рекламного повідомлення; інтерактивний характер взаємодії [4,5].

Вихід у соціальні медіа в форматі «мовлення» не принесе додаткової цінності продуктам компанії. Таку цінність може дати лише двостороння комунікація, турбота про проблеми споживачів і створення «клієнтоорієнтованих» продуктів. Для соціалізації бізнесу повинен виконуватися ряд умов, зокрема розробка довгострокової стратегії, налагодження ефективного моніторингу, оперативне реагування на клієнтські запити, аналіз мотивів споживачів, налаштована гнучка організаційно і технологічно CRM-система управління відносинами з клієнтами, сформована внутрішня організаційна культура (від співробітництва між відділами до поведінки окремих співробітників). З огляду на вищевикладене, вважаємо, що справжній SMM-виклик маркетингу полягає в необхідності його глибокої інтеграції в усі бізнес-процеси компанії. Продукти, створені без урахування потреб кінцевого споживача, змушують маркетологів придумувати ці «цінності» в своїх комунікаціях і штучно привертати увагу до продукції підприємства. Компанії не отримують вигоди від простого налагодження представництв в соціальних медіа, так як це не зачіпає бізнес-процеси розробки продуктів, клієнтської підтримки і продажів, що, відповідно, не може дати істотного ефекту. Тому важливим внеском SMM у підвищення ефективності бізнесу є те, що на основі цього інструментарію відбувається соціалізація не лише онлайн-каналів, а всього бізнесу компанії.

Література

1. Маркетинг в социальных медиа. Интернет-маркетинговые коммуникации: Учебное пособие / Под ред. Л.А. Данченко. – СПб.: Питер, 2013. – 288 с.: ил
2. Успенский И.В. Интернет-маркетинг: Учебник. – СПб.: Изд-во СПГУЭиФ, 2003 [Электронный ресурс] - Режим доступа <http://www.aup.ru/books/m80/>
3. Вебер Л. Эффективный маркетинг в Интернете. Социальные сети, блоги, Twitter и другие инструменты продвижения в Сети. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2010, - 315 с.
4. Ших К. Эра facebook. Как использовать возможности социальных сетей для развития вашего бизнеса / Клара Ших - М. : , Манн, Иванов и Фербер, -2011. - 303с.
5. Халилов Д.Маркетинг в социальных сетях / Дамир Халилов.- 2-е изд. – М. : , Манн, Иванов и Фербер, -2014. – 240 с.

Бабіченко В.В.

*заступник Голови Правління, начальник фінансово-економічного управління ПАТ «Укртатнафта»,
м. Кременчук, Україна*

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОЗБУДОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Формування моделі корпоративного управління в кожній країні відбулося під впливом багатьох чинників. Не стала винятком тут і Україна — ідеологія економічних реформ, що була задекларована на початку 90-х років минулого століття, імовірно, була орієнтована на зовсім інші результати, аніж ті, що їх маємо зараз. І справа зовсім не в тому, що будь-яке економічне рішення, реалізоване державою, може бути неоднозначним за своїми наслідками.

Помилок, що були зроблені за цей період, остаточно складно виправити, але залишаються значні можливості зменшити їх негативний вплив у майбутньому. Як не дивно, такий шанс значною мірою обумовлюється і непослідовністю економічних реформ щодо корпорацій: слід визнати, що навіть після більш ніж двадцяти років трансформацій не створено стійких інституційних засад для функціонування корпоративного сектору економіки. Отже, існує шанс використати абсолютно нові підходи, що нівелюють деструктивний вплив багатьох рішень, реалізованих раніше.

Реформування вітчизняної моделі корпоративного управління нині набуває надзвичайної ваги. Її головними системоутворювальними чинниками стали приватизація, постприватизаційний перерозподіл власності, відсутність на момент появи акціонерних

товариств розвиненого фондового ринку, слабкість державних інституцій не тільки з погляду забезпечення інтересів держави, а й з позиції дотримання економічних прав та свобод інших суб'єктів тощо.

Невирішеним залишається і питання щодо типології української моделі корпоративного управління. Надто різні характеристики описують її зараз. Так, з одного боку, сертифікатна приватизація сприяла виникненню потужного прошарку міноритарних акціонерів, що відповідає традиціям англо-американської моделі. Проте вже через кілька років процеси концентрації акціонерної власності призвели до тотального домінування мажоритарних акціонерів, що типово для континентальної моделі. І такі, в цілому протилежні, характеристики, притаманні багатьом ознакам української моделі корпоративного управління.

На наш погляд, щонайменше в середньостроковій перспективі такі тенденції збережуться. Вітчизняний корпоративний сектор функціонує в умовах нестійкого інституційного середовища, а чинники макрорівня доволі часто деструктивно впливають на його розвиток.

Основна проблема вітчизняної моделі корпоративного управління полягає не в наявності в ній одночасно ознак базових моделей, а частіше за все в надзвичайно слабкій ефективності існуючих інститутів як на макро-, так і на мікрорівні. Відповідно не ставиться завдання повністю сформувавши модель корпоративного управління відповідно до існуючих у світі стандартів.

Головна мета — забезпечити такий рівень фінансових відносин у корпоративному секторі української економіки, який давав би можливість сповна реалізувати переваги корпоративної форми організації бізнесу.

Основа діяльності корпоративного сектору в будь-яких розвинутих економіках світу — акціонерний капітал. Саме він акумулює в собі головні позитивні риси корпорацій та їх потенціал у розв'язанні складних завдань. Отже, незалежно від того, яка модель у кінцевому варіанті — континентальна чи англосаксонська — буде сформована в Україні, тільки залучення капіталу на ринку акцій забезпечить розвиток акціонерних товариств в Україні в довгостроковій перспективі.

За всіх інших рівних умов негативні тенденції у корпоративному секторі не вдасться подолати без ефективної політики держави, спрямованої на скорочення обсягу та ролі «тіньового» сектору української економіки.

Деформуючи базові принципи відносин між корпораціями та іншими учасниками ринку, «тіньовий» сектор на сучасному етапі чинить чи не найбільш деструктивний вплив на

корпоративні фінанси. Тільки виправлення ситуації у цій сфері дасть можливість вирішити важливі проблеми вітчизняних корпорацій.

Тривалий час спостерігаються неоднозначні тенденції у формуванні позиції України у світових потоках капіталу. Протягом останніх десятиліть корпоративний сектор використовував глобальне економічне середовище і для різноманітних «оптимізаційних» схем. Такі тенденції загострюють питання про ефективність застосування податкових важелів у розвитку корпоративних фінансів в Україні. Виважена й ефективна податкова політика здатна суттєво змінити ціннісні орієнтири, насамперед для великих акціонерів у корпоративному секторі національної економіки.

Бобров С.Г.

здобувач кафедри фінансові ринки,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,

м. Київ, Україна

ЕМІСІЙНА СТРАТЕГІЯ ВІТЧИЗНЯНИХ КОРПОРАЦІЙ НА РИНКУ АКЦІЙ

Основою вітчизняної економіки є крупні промислові та фінансові корпорації, діяльність яких пронизала усі без виключення її галузі. Така ситуація об'єктивно відповідає загальносвітовим тенденціям – в усіх без винятку розвинених країнах світу домінуючі позиції займає корпоративний сектор. Проте, в українських реаліях спостерігається певний дисонанс між суто виробничою діяльністю корпорацій та їх фінансовою стратегією. В першу чергу такі диспропорції виявляються на рівні емісійної стратегії на ринку корпоративних цінних паперів.

Зазначимо, що питання управління структурою капіталу корпорацій є одним із найбільш складних в теорії та практиці корпоративного фінансового менеджменту. Численні роботи провідних світових науковців (Є. Бріггема, Г. Дональдсона, С. Майерса, М. Міллера, Ф. Модільяні та ін.) не дали змоги виокремити єдині підходи до пошуку оптимального співвідношення між акціонерним та борговим капіталом.

Разом з тим, в більшості робіт визнається – сучасні корпорації намагаються максимально використовувати внутрішні джерела фінансування; достатньо активною є стратегія корпоративного сектору на ринку позичкового капіталу (насамперед, через використання банківського кредитування та облігаційних випусків); лише в крайньому випадку використовується додатковий випуск акцій.

Парадоксальним чином, але така ієрархія джерел фінансування використовується і вітчизняними акціонерними товариствами. На протязі багатьох років частка внутрішніх джерел фінансування коливається в межах 60-70 %, банківських кредитів – 10-14 %, інші джерела не відіграють помітної ролі.

З початку XXI ст. активно почав розвиватися ринок корпоративних облігацій, але об'єктивно, в умовах різкого накопичення державного боргу, погіршення фінансового стану більшості підприємств, невизначеності правового поля в питаннях ефективного захисту прав інвесторів-власників корпоративних облігацій, розраховувати на подальше зростання цього сегменту не варто.

Проте, причини використання зазначеного підходу до структури джерел фінансування в розвинених країнах та в Україні різняться. Зазначимо, що результативність діяльності підприємств в Україні надзвичайно низька – частка збиткових підприємств інколи сягає 45-50 %, відповідно, такі суб'єкти господарювання не можуть розраховувати на нерозподілений прибуток.

Банківська система України теж переживає не найкращі часи: банкрутство провідних фінансових установ, фінансові ускладнення у цілої низки інших, погіршення якості кредитного портфелю, висока вартість кредитних ресурсів є ознаками цього періоду. Як наслідок – погіршення доступу багатьох акціонерних товариств до зовнішнього фінансування.

В той же час, зрозуміло, що корпоративний сектор України гостро потребує додаткових ресурсів. Ескалація кризових явищ у вітчизняній економіці суттєво здешевлює вартість українських активів, робить їх привабливими для іноземних інвесторів. Звернемо увагу на той факт, що починаючи з 2009 р. в Україні в окремі періоди зростає кількість зареєстрованих випусків, але виключно за рахунок емісійної активності акцій. Інші негативні тенденції зберігаються – особливо з точки зору «укрупнення» пакетів акцій власників. Так, аналіз показав, що під час випуску акцій вітчизняні емітенти фактично відмовляються від використання послуг торговців цінними паперами (95,6 % випусків), тоді як андеррайтинг в процесі емісії корпоративних облігацій є цілком поширеною практикою (88,2 % випусків). Фактично, емітенти акцій ігнорують можливості андеррайтингу, незважаючи на той факт, що на даний час торговці цінних паперами є найбільш численною групою професійних учасників фондового ринку України.

Для активізації вітчизняного та іноземного капіталу необхідно забезпечити кілька важливих умов, які, в значній мірі, стосуються ринку акцій:

- по-перше, удосконалити систему захисту прав акціонерів, незалежно від розміру належного їм пакета акцій. Численні порушення прав міноритарних акціонерів – типова

картина для вітчизняної економіки, але, як показує існуючий досвід, навіть володіння крупним пакетом акцій не гарантує захисту від «ворожого» поглинання, рейдерства тощо;

- по-друге, розвиток біржового сегменту ринку акцій. Абсолютно неприродною є ситуація, коли на провідних біржових майданчиках котируються цінні папери всього кількох акціонерних товариств, а загальна кількість публічних компаній – кілька тисяч. Звернемо увагу також на той факт, що потенційні інвестори зацікавлені у встановленні справедливої ціни на акції, що можна забезпечити виключно за рахунок ефективної біржової торгівлі;
- по-третє, розширити спектр доступних для корпорацій фінансових інструментів.

Босько О.В.

*кандидат филологических наук, старший научный сотрудник
Академии управления при Президенте Республики Беларусь,
г. Минск, Республика Беларусь*

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЧАСТНОГО БИЗНЕСА И ФОРМЫ ПОДДЕРЖКИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В Республике Беларусь создана законодательная база для развития частного бизнеса. Принимаются необходимые меры по обеспечению благоприятных условий для предпринимательской деятельности, в том числе по устранению избыточных административных ограничений и совершенствованию налогообложения.

На сегодняшний день доля малого и среднего бизнеса в ВВП нашей страны составляет 22,3% [2]. Потенциал данного сектора использован далеко не полностью, о чем свидетельствует мировой опыт, который показывает, что, например, в странах Европейского союза этот показатель в среднем составляет около 60%.

В долгосрочной перспективе предполагается выход на такой уровень деятельности субъектов малого и среднего предпринимательства, при котором 50 процентов экономически активного населения Республики Беларусь, занятого в сфере малого и среднего предпринимательства, будет обеспечивать две трети от общего объема валового внутреннего продукта.

Для достижения этой цели из года в год расширяется ареал мер, которые предпринимаются государством для поддержки малого и среднего предпринимательства, а также увеличивается сумма, выделяемая для данного сектора. Если в 2012 году в Республике Беларусь на эти цели было направлено Br74 млрд бел. рублей, то в 2014 году – уже Br206,5

млрд. А в 2015 году на поддержку малого и среднего предпринимательства планируется направить более Br923 млрд [2].

Для оказания содействия развитию малого и среднего предпринимательства в Республике Беларусь созданы субъекты инфраструктуры поддержки малого и среднего предпринимательства, которыми являются центры поддержки предпринимательства и инкубаторы малого предпринимательства.

Основными задачами центров поддержки предпринимательства являются оказание содействия субъектам малого предпринимательства в получении финансовых и материально-технических ресурсов, информационных, методических и консультационных услуг, в подготовке и обеспечении указанных субъектов квалифицированными кадрами.

Основными задачами инкубаторов малого предпринимательства являются создание организационно-экономических условий для развития субъектов малого предпринимательства путем предоставления им помещений и имущества, информационных и консультационных услуг, оказание содействия в поиске партнеров, получении финансовых ресурсов.

На 23 марта 2015 г. в республике достаточно успешно функционировали 92 центра поддержки предпринимательства и 16 инкубаторов малого предпринимательства [1]. Так, специализированный молодежный бизнес-инкубатор КУП «Молодежная социальная служба» в 2013 году был признан экспертами Европейского фонда образования одной из успешных практик в сфере обучения предприимчивости.

В республике проводится достаточно много мероприятий, направленных на развитие стартап-движения. Многие белорусские вузы оказывают консультационную поддержку и помощь в прохождении пути от идеи до реализации собственных проектов. Например, с 2013 года для информационно-методического обеспечения инновационных молодежных идей и проектов, развития предпринимательской эффективности и мотивированности студентов в Белорусском государственном университете действует Центр инновационных идей и проектов Start-Up.

Значимой формой поддержки предпринимательства, направленной на популяризацию и стимулирование развития соответствующей деятельности, является проведение конкурсов среди предпринимателей. Эта форма особенно важна и востребована в молодежной среде, так как подобные конкурсы предполагают создание для предпринимателей, проекты которых признаны лучшими, особых стартовых условий (выплата материального вознаграждения, проведение консультаций специалистов, образовательных курсов, предоставление возможности презентации своих проектов потенциальным инвесторам и т.д.).

Предпринимательские способности необходимо целенаправленно формировать и развивать, поскольку сочетание профессионально-деловых, административно-организаторских, социально-психологических и моральных качеств, необходимое для успешной реализации бизнес-проектов, можно считать особым видом человеческого капитала.

Литература

1. Поддержка малого предпринимательства // Министерство экономики Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – 2015. – Режим доступа: http://www.economy.gov.by/ru/small_business/support-of-small-enterprise – Дата доступа: 15.05.2015.
2. Проблемы и перспективы развития малого и среднего предпринимательства в Беларуси / on-line конференции // Министерство по налогам и сборам Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – 2015. – Режим доступа: <http://www.nalog.gov.by/ru/confer/view/problemu-i-perspektivy-razvitiya-malogo-i-srednego-predprinimatelstva-v-belarusi-16807/> – Дата доступа: 15.05.2015.

Вострякова В.Ю.

*асистент кафедри економіки підприємств,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ, Україна*

ІННОВАЦІЙНА БІЗНЕС-МОДЕЛЬ ЯК ЧИННИК РЕЗУЛЬТАТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

На сучасному етапі розвитку економіки здатність створювати і впроваджувати інновації стає передумовою довгострокового успіху бізнесу за рахунок забезпечення на цій основі конкурентних переваг. Перехід ринкової влади від виробника до споживача призвів до виникнення концепцій бізнес-моделі, в основі якої є створення цінності для покупця. На думку науковців, цей процес має бути заснований на інноваціях, що, у свою чергу актуалізувало дослідження з різних питань теорії інновацій, у тому числі можливостей формування інноваційного потенціалу на основі використання релевантних бізнес-моделей.

Дослідження інноваційної діяльності тривалий час велося у так званій лінійній моделі, у рамках якої інноваційний процес розглядався як послідовне перетворення ідей у комерційні продукти через етапи фундаментальних, прикладних досліджень, дослідно-конструкторських і технологічних розробок, маркетингу, виробництва і, нарешті, збуту [1]. Ця модель встановлює прямий лінійний зв'язок між фундаментальними і прикладними

дослідженнями, а також інноваційною активністю та передовими технологіями і передбачає, що межі, в яких проводяться фундаментальні дослідження, суттєво впливають на створення інновацій, у першу чергу технологічних. Але в економіках промислово розвинених країн в останні 30-40 років ця спрощена модель перетворилася у «непрацюючу». Пов'язано це з тим, що інноваційні ідеї поширюються в суспільстві через велику кількість різноманітних каналів, зокрема відбувається трансферт і дифузія технологій. Активна роль ТНК, глобалізація та прямі іноземні інвестиції ускладнили процеси створення нових продуктів і технологій, забезпечивши розповсюдження інновацій на основі нелінійних моделей. На думку П. Друкера, більшість успішних інновацій, засновані не на технічних чи технологічних удосконаленнях, а на використанні вже відомих і поширених фактів підприємницької діяльності, які залишилися непоміченими для інших учасників ринку [2].

Нелінійні (інтерактивної) моделі передбачають, що, по-перше, нові ідеї виникають і розробляються на всіх стадіях інноваційного процесу, тобто фундаментальні дослідження не розглядаються в якості єдиної стартової причини для інновацій; по-друге, між стадіями інноваційного процесу виникають якісно нові види зв'язків. По-третє, результати досліджень, включаючи комерціалізацію технологій, використовуються в різних формах на всіх стадіях інноваційного процесу. По-четверте, нелінійна модель підвищує роль менеджерів інноваційного процесу і споживачів інноваційних продуктів. Відповідно, правильна побудова інноваційних процесів в компаніях є основою формування ефективних бізнес-моделей.

На думку прихильників концепції відкритих інновацій, у сучасних корпоративних стратегіях процес інноваційних розробок поступово відходить на другий план, поступаючись місцем розробці ефективних бізнес-моделей, націлених на якомога швидше застосування цих розробок незалежно від того, є вони породженням внутрішньофірмових дослідницьких підрозділів або привнесені ззовні. Тобто інноваційна діяльність тепер значною мірою концентрується саме в сфері розробки нових бізнес-моделей, а не навколо власне генерування нових продуктів і технологій, які самі по собі ще не володіють «вродженою» цінністю і стають корисним активом лише після того, як з'являються ефективні механізми їх подальшого виведення на ринок (або всередині фірми, або поза нею) [3].

І хоча нові проривні знання продовжують створюватися, в основному, в секторі наукових досліджень, саме компанії є в інноваційному процесі ключовими гравцями. Інноваційний потенціал та технологічні здатності в розвинених країнах зосереджено саме на мікрорівні, а в багатьох секторах особливу роль відіграє малий і середній бізнес. Від того, якою мірою інновації є фактором конкурентоспроможності компаній та їх успіху на ринку, залежать логіка їх поведінки та мотивація до інноваційної активності. Хоча інновації

засновані на знаннях, ідеї, які знаходять своє застосування в компаніях, необов'язково повинні бути створені ними самостійно. В рівному ступені сприятливими для інновацій є здатності підприємств створювати нові знання та/або запозичувати їх у технологічних лідерів. Ці складові конкурентоспроможності безпосередньо стимулюють розвиток інновацій, при цьому жодна з них не є головною або основною [4]. Це дає підстави стверджувати, що формування та використання інноваційного потенціалу підприємств повинно розглядатися у контексті його зв'язку із якісними характеристиками існуючих бізнес-моделей. Саме у такій логіці має відбуватися дослідження напрямів підвищення результативності інноваційних процесів.

Література

1. От линейной модели инновации к нелинейной модели.[Електронний ресурс] - Режим доступу http://www.vneshmarket.ru/content/document_r_96199596-7E3A-45ED-9A11-9AB72BAC00F0.html/
2. Друкер П. Бизнес и инновации.М.: «Вильямс», 2007. – 432 с.
3. Оганесян Т. Медовников Д. Собака пока на сене // Эксперт – 2011 – 28 лютого. [Електронний ресурс] - Режим доступу <http://expert.ru/expert/2011/08/sobaka-po-ka-na-sene/>
4. Праздничных А. Построение инновационной экономики для будущего//Российский журнал менеджмента. – Т.11, № 2, 2013 – с.107-150

Гудзь Т.П.

*кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів,
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»,
м. Полтава, Україна*

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ РІВНОВАГИ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективне управління фінансовою рівновагою відкриває можливість підприємству для забезпечення основи стабільного розвитку за відносного рівня безпеки в умовах швидкоплинної зміни факторів зовнішнього середовища. Проблеми управління фінансовою рівновагою підприємства вивчали такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: Унковська Т.Є., Белоліпецький В.Г., Терещенко О.О., Полінкевич О.М., Костирко Л.А., Абрютіна М.С., Лігоненко Л.О., Гонтарева І.В., Коласс Б. та інші [1, с. 117-118].

Під «механізмом» ми розуміємо сукупність методів, інструментів і важелів впливу суб'єкта на об'єкт на визначених принципах для досягнення поставленої мети шляхом поступового виконання завдань. Звідси можемо визначити, що механізм формування

фінансової рівноваги підприємства передбачає процес розробки взаємопов'язаних та економічно обґрунтованих рішень суб'єктів фінансового менеджменту, спрямованих на забезпечення стійкого фінансового стану як основи життєздатності підприємства шляхом виконання завдань з використанням методів, інструментів та важелів, представлених у таблиці 1. Завдання, вирішення яких спрямоване на досягнення поставленої мети, передбачають: синхронізацію грошових потоків; дотримання «золотого правила балансу» та «золотого правила фінансування»; збалансування ризику, ліквідності та прибутковості; максимізацію вартості бізнесу.

Таблиця 1

Методи, інструменти та важелі формування фінансової рівноваги підприємства

Методи	Інструменти	Важелі
1	2	3
Реструктуризація активів	Приховані резерви; частковий продаж майна; майно в оперативній оренді; майно у фінансовому лізингу; об'єкти зворотного лізингу; фінансування активів за рахунок зобов'язань, що мають адекватні строки платежу	Оптимізація страхових запасів товарно-матеріальних цінностей; передача в оренду рухомого та нерухомого майна
Фінансова реструктуризація	Переведення боргу на третю особу; погашення боргів власниками; списання боргу; конверсія боргу; відстрочка боргу; розстрочка боргу; пролонгація боргу; переоформлення договору купівлі-продажу у комерційний кредит;	Взаємозалік боргових зобов'язань; бартерні розрахунки; створення буферу безпеки для покриття розривів ліквідності
Диверсифікація джерел фінансування розвитку	Санаційний прибуток; емісійний дохід; кошти власників; державні трансферти (дотації, субвенції); інвестиції; рекапіталізація прибутку та дивідендів	Пошук альтернативних джерел фінансового забезпечення
Рефінансування дебіторської заборгованості	Дебіторська заборгованість передана на факторинг; дисконт векселів; дебіторська заборгованість передана на форфейтинг	Позовні заяви до суду; взаємозалік боргових зобов'язань
Моніторинг	Інструменти діагностики фінансової кризи; моделі прогнозування банкрутства; інструменти діагностики фінансової рівноваги	Вивчення ринку фінансових ресурсів та ринку збуту

1	2	3
Бюджетування	План доходів і витрат; режим економії витрат; платіжні календарі; план грошових потоків	Визначення фінансової структури підприємства
Фінансовий контроль	Контроль за виконанням бюджетів усіх рівнів фінансової структури підприємства; контроль грошових потоків; контроль за дотриманням платіжної дисципліни	Визначення відповідальності за вжиття заходів щодо підтримки (відновлення) фінансової рівноваги
Реструктуризація виробництва	Технічна і технологічна модернізація виробництва; нові види продукції; розробка та впровадження системи забезпечення якості продукції	Протоколи намірів з постачальниками основної сировини та споживачами готової продукції
Реінжиніринг	Перепроєктування внутрішніх бізнес-процесів	Перегляд місії та стратегічних цілей діяльності
Реорганізація	Продаж цілісного-майнового комплексу; передача майнових прав та зобов'язань правонаступнику; інтеграція капіталу; ефект синергізму	Зміна відносин між засновниками; нові підходи в управлінні

Авторська розробка

Застосування інструментів та важелів, як прямих та непрямих засобів дії методів формування фінансової рівноваги підприємства, має здійснюватися на основі таких принципів, як: комплексність, системність, адаптивність, гнучкість, об'єктивність.

Критерії оцінки функціонування даного механізму можна поділити на індивідуальні та інтегральні. До перших відносяться показники фінансового стану, які характеризують фінансову стійкість, ліквідність, платоспроможність та ділову активність. Інтегральні – це рейтингові показники, які базуються на узагальнюючій оцінці фінансової рівноваги. Сучасна наука напрацювала досвід математичних моделей для інтегрального опису стану фінансової рівноваги.

Отже, механізм формування фінансової рівноваги підприємства – це сукупність методів, важелів та інструментів, що застосовуються суб'єктами фінансових відносин по відношенню до об'єктів їх взаємодії на визначених принципах для досягнення поставленої мети – забезпечення фінансової рівноваги підприємства у довгостроковій перспективі. Даний механізм має бути вмонтований у загальну систему фінансового менеджменту підприємства для забезпечення його стабільного функціонування у довгостроковій перспективі.

Література

1. Гудзь Т.П. Управління фінансовою рівновагою підприємства / Т.П. Гудзь // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2008. – Вип. 30. – С. 117-126.

Дідківська Л.В.

*кандидат економічних наук, науковий співробітник відділу економічної історії,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»,
м. Київ, Україна*

РОЛЬ КООПЕРАЦІЇ У РОЗВИТКУ СЕЛЯНСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Неабиякого значення в Україні набуває проблема розвитку середнього та малого бізнесу на селі. Її розв'язання з метою зміцнення вітчизняного селянського господарства, піднесення матеріального та культурного рівня селянства лежить у площині впровадження кооперативної ідеї. Проте однією з основних перешкод на шляху економічного прогресу села є відсутність відповідної державної політики щодо розвитку національного кооперативного руху, незрозуміння селянами переваг сільськогосподарських кооперативів та відсутність професійних кооперативних кадрів. Корисним у цьому контексті може бути вітчизняний досвід початку ХХ ст., що підтверджує особливу роль кооперації у процесі організаційного, технічно-технологічного удосконалення селянського господарства, втягнення селянина-підприємця у товарні відносини як рівноправного учасника ринку.

Так, послаблення державного тиску та часткове відновлення ринкового механізму господарювання в період непу (введення продподатку, відновлення вільної роздрібною торгівлі, дозвіл на оренду засобів виробництва, у тому числі землі, сільськогосподарської техніки, переробних підприємств, дрібних фабрик та заводів тощо) сприяло становленню приватної власності та активному розвитку приватної торгівлі та підприємництва в українському селі. Адже новостворені умови оптимально активізували потенційні можливості менталітету українця – насамперед його прагнення до нормальних господарських стосунків з державою, працелюбність, господарський індивідуалізм, ініціативність та підприємливість, ощадливість, прагнення до особистої свободи й добробуту, намагання підвищити культуру землеробства, навички самоорганізації, самопомоги та участі у всіх видах кооперації. В систему сільськогосподарської кооперації на 1 жовтня 1925 р. увійшло більше як чверть селянських господарств (26%), а на 1 жовтня 1927 р. кількість підприємців, об'єднаних сільськогосподарською кооперацією, перевищувала третину всіх селянських господарств України.

Українська кооперація ментально була переважно кооперацією селян, оскільки саме вони склали стійкий і життєздатний клас дрібних товаровиробників-підприємців, а фундаментом для них було індивідуальне самостійне господарство на власній землі. Приватними товарно-підприємницькими господарствами були господарства селян-фермерів,

які мали робочу та продуктивну худобу, засівали значні площі полів, орендували селянську землю, товарність їхніх господарств неупинно зростала. Вони займались землеробством, скотарством, садівництвом, переробкою сільськогосподарської продукції. Основний цикл сільськогосподарських робіт виконувався за рахунок власної робочої сили, хоча могли й залучатись наймані працівники. Завдяки їх підприємницькій ініціативі та кооперуванню передусім у сфері постачання, збуту, збереження і переробки продукції вдалось стабілізувати економіку країни, збалансувати її галузі, забезпечити розширене відтворення сільського господарства, наповнити державний бюджет. Крім того, одним із найвидатніших завоювань сільськогосподарської кооперації є її широке сприяння науковій та культурно-просвітницькій роботі. Так, плідну наукову і освітню діяльність у галузі теорії і практики сільськогосподарської кооперації виконувала кооперативна секція Товариства українських економістів при ВУАН, Київський, Харківський та Одеський кооперативні інститути, численні кооперативні технікуми, професійні школи та курси. Основним джерелом поширення кооперативних знань стала відновлена 1922 р. Всеукраїнська кооперативна видавнича спілка "Книгоспілка".

Таким чином, актуальним є погляд на сільськогосподарську кооперацію як на найбільш досконалий і прийнятний для українського селянства засіб переходу до ринкових відносин та розвитку підприємництва. А основними умовами становлення селянської кооперації є приватна власність її членів на засоби виробництва, передусім на землю, добровільність в утворенні ними частки спільної кооперативної власності та самостійність у розпорядженню нею.

Залізнюк В.П.

заступник генерального директора з зовнішньоекономічної діяльності

Дніпровського заводу мінеральних добрив,

Україна

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасній економічній літературі існують три підходи до визначення сутності маркетингової стратегії підприємства: по-перше, це план дії та стратегічний напрям діяльності підприємства; по-друге, це комплекс інструментів для досягнення поставлених цілей; по-третє, це засоби впливу на споживачів для досягнення ринкових позицій.

Маркетингова стратегія визначає та формує програму дій не лише відносно споживачів, але й відносно конкурентів. Глобалізація ринкових відносин та посилення міжнародної конкуренції призводить до того, що значення зовнішніх факторів, що впливають на маркетингову діяльність підприємства, посилюється. Тобто маркетингова система являє собою певну цільову філософію підприємства, що базується на довгостроковому, багатоетапному плані дій з використанням наявного набору маркетингових засобів, спрямованих на якісну зміну попиту та пропозиції на певний вид товару з метою збільшення довгострокового прибутку. Основне призначення маркетингової стратегії полягає в тому, щоб узгодити маркетингові цілі підприємства з її можливостями, вимогами споживачів, використати слабкі позиції конкурентів та свої конкурентні переваги.

Експортна діяльність підприємства висуває певні вимоги до формування маркетингової стратегії. В цьому аспекті необхідно враховувати стратегічну відповідність між стратегією і поведінкою на ринку, між стратегією і внутрішніми можливостями і ресурсами можна спрогнозувати також завдяки аналізу динаміки ступеня експортоорієнтованості підприємства як співвідношення частки продукції підприємства на експорт до частки продукції на внутрішній ринок. Тобто мова йде про маркетингову стратегію як систему, характеризує готовність підприємства для ще більшого розширення в майбутньому своєї експортної діяльності.

Таким чином, логічним теоретико-методологічним підґрунтям до формування маркетингової стратегії експортної діяльності підприємства виступає системний підхід.

Згідно з системним підходом, маркетингову стратегію підприємства слід розглядати як сукупність взаємопов'язаних елементів, які мають вхідні та вихідні змінні, зворотній зв'язок із зовнішнім середовищем, що визначають її характер. Системний підхід ґрунтується на наступних принципах:

- процес прийняття рішень повинен починатися з виявлення конкретних проблем і чіткого визначення цілей маркетингової стратегії підприємства;

- маркетингову стратегію підприємства розглядають як цілісну систему, визначають наслідки кожного конкретного рішення;

- аналізують і визначають можливі альтернативні шляхи досягнення цілі;

- цілі окремих маркетингових рішень не повинні вступати в протиріччя з цілями маркетингової стратегії підприємства;

- аналіз зібраних даних ведуть від абстрактного до конкретного;

- формування маркетингової стратегії передбачає єдність аналізу і синтезу, логічного та історичного;

- виявляють в об'єкті дослідження різноякісні зв'язки та їх взаємодію.

Згідно з системним підходом, елементи, що складають зміст маркетингової стратегії підприємства, не просто функціонально впливають один з одного, а всі без винятку пов'язані між собою та впливають один на одного. Зміна одного з них неминуче зумовлює зміни в інших, а в кінцевому підсумку — і в усій маркетинговій стратегії. Це вимагає комплексного розв'язання будь-яких її

Проте, реальні умови бізнесу свідчать про постійне посилення динаміки та диференціації продуктів та ринків, конкурентного середовища та інших зовнішніх чинників. За таких умов системний підхід є необхідним, проте недостатнім. Таким чином, при формуванні маркетингової стратегії об'єктивною необхідністю є поєднання системного підходу з ситуаційним.

Ситуаційний підхід заснований на тому, що придатність різних методів формування маркетингової стратегії підприємства визначається конкретною ситуацією. Не існує єдиного способу формування маркетингової стратегії, оскільки існує безліч факторів, як у внутрішньому, так і в зовнішньому середовищі. Самим ефективним методом в конкретній ситуації слід вважати той, який більш всього відповідає конкретним умовам і максимально адаптований до них.

Ситуаційний підхід визнає, що результати одних і тих самих управлінських дій у різних ситуаціях можуть суттєво відрізнятися, тому в процесі формування маркетингової стратегії підприємства необхідно враховувати конкретну ситуацію, набір конкретних обставин, які впливають на систему ФОПСТИЗ (формування попиту і стимулювання збуту) в даний момент. З точки зору ситуаційного підходу формування маркетингової стратегії підприємства є мистецтвом усвідомити ситуацію, визначити її характеристики, вибрати відповідну модель, і вже потім використовувати наукові управлінські рекомендації загального характеру.

Клевцєвич Н.А.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки та управління національним господарством,

Одеський національний економічний університет,

м. Одеса, Україна

ПРОЕКТИ РОЗВИТКУ КОМУНАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ, ЩО РЕАЛІЗУЮТЬСЯ НА ОСНОВІ ДПП

Як свідчить практика здійснення партнерських відносин у комунальному господарстві нашої країни, оператори, що входять в дану галузь, в більшості випадків не надають проекти розвитку підприємств. Ми ж вважаємо, що реалізації партнерських відносин у ЖКГ України, повинно в обов'язковому порядку передувати розробка подібних проектів. Відкритим залишається і питання, що конкретно в таких програмах повинно бути відображено. Важливість надання оператором програми розвитку підприємства, обумовлена, на наш погляд тим, що вона дозволить визначити найбільш важливі проблеми, що стримують розвиток підприємства, цілі необхідних перетворень, склад робіт потрібних для досягнення поставлених цілей з урахуванням ризиків і наявних можливостей, і таким чином визначити терміни досягнення поставлених цілей. Розробка таких проектів є важливою як для місцевих органів влади, оператора так і для громадськості. Проекти державно-приватного партнерства, в будь-якій сфері і особливо у ЖКГ досить складні, і вимагають дуже великого терміну для підготовки. До того ж специфіка галузі така, що основна мета, яка ставиться при реалізації проектів, полягає не в отриманні прибутку, а досягненні певних соціальних ефектів, що виражаються в поліпшенні роботи підприємства, підвищенні якості послуг, що ними надаються, і так далі. Важливим у зв'язку з цим представляється визначення чітких і конкретних вимог, які повинні пред'являтися до таких проектів.

У наукових публікаціях вітчизняних учених досить широко розглядаються проблеми і напрямки реформування ЖКГ: Так, Т.М. Строкань [1] особливу увагу приділяє розробці концептуальних положень щодо стратегії розвитку ЖКГ, дослідження Л.Н. Чернишова [2] присвячені підходам формування цінової і тарифної політики. Питання державно-приватного партнерства розглядає у своїх працях В.Г. Варнавський [3] які серед іншого, присвячені процесам інституційної адаптації державно-приватного партнерства до умов реальної економіки, проблеми законодавчого забезпечення такого партнерства розглянуті Д.Е. Зеленіним [4]. Разом з цим, вивчення цих робіт показало, що мають місце немало дискусійних питань, які відображають недостатній ступень опрацювання цієї проблеми.

Тема, що досліджується, характеризується недостатнім науковим опрацюванням. У вітчизняній літературі дуже мало праць, які б розглядали механізми державно-приватного партнерства в житлово-комунальному господарстві, а саме яким має бути порядок взаємодії двох сторін при залучення приватного сектору до зазначеної галузі.

З нашої точки зору, незважаючи на те, що на момент розроблення подібних проектів цілі є конкретними, проте, враховуючи великі строки реалізації, складність заходів, участь великої кількості учасників тощо, протягом реалізації таких проектів цілі та строки виконання етапів можуть коригуватися. Пов'язано це із неможливістю передбачити всі можливі зміни у зовнішньому середовищі (наприклад, точно встановити тенденції розвитку міста, його майбутній виробничий потенціал, отже і обсяг попиту). Виходячи з цього, та враховуючи велику соціальну значущість, до таких проектів слід ставитися більш прискіпливо на стадії їх розроблення, яка на відміну від стадії реалізації, характеризується більш низькими витратами на можливі зміни та виправлення помилок.

Основна відповідальність лягає на органи місцевого самоврядування, які на нашу думку, особливу увагу повинні звертати на наступні аспекти: оцінку альтернативних варіантів (зокрема, з проектом та без нього); здійснення прозорого конкурсного відбору приватного партнера; публічне обговорення суті проекту та його майбутніх результатів (у тому числі з метою створення сприятливих умов для реалізації проекту з боку місцевої громади); відповідність проекту Генеральному плану розвитку міста, іншим місцевим та регіональним програмам; забезпечення доступу до послуг для соціально незахищених верств населення; забезпечення соціального захисту, у тому числі на основі регламентування розміру та умов перегляду тарифів на послуги; забезпечення визначених якісних параметрів послуг; дотримання прав та інтересів трудового колективу підприємства; дотримання положень законодавства, галузевих норм (нормативів) та стандартів; визначення ролей сторін, розподіл функцій та обов'язків; справедливий розподіл ризиків, пов'язаних з виконанням проекту; визначення умов гарантій приватному операторові.

Виходячи з цього, операторам що претендує отримати право експлуатації об'єкту комунальної інфраструктури, рекомендується дотримуватися наступної структури при складанні відповідних проектів.

Вступ повинен містити опис регіону в якому планується реалізація проекту, завдань, на вирішення яких направлена його розробка, а також результатів, які повинні бути досягнуті. 1. Оцінка існуючого стану комунального господарства області або міста, тенденції розвитку. У цьому підрозділі повинні бути вказані основні проблеми, з якими стикається підприємство ЖКГ того населеного пункту, в якому передбачається здійснити партнерство приватного і державного секторів. 2. Цілі проекту. Партнерство передбачає наявність

загальної мети, для досягнення якої за кожною стороною закріплюються певні функції. Завдання, які необхідно вирішити для досягнення поставлених цілей, в рамках такої співпраці повинні бути поставлені державною стороною, проте приватний інвестор також повинен взяти участь в їх обговоренні. Цілі повинні бути таким, яких можна досягти і які можна виміряти. 3. Механізми реалізації проекту. 4. Оцінка ефективності і результативності реалізації проекту.

Впровадження методології проектного управління для вирішення наявних проблем у комунальному секторі міських господарств, особливо під час застосування різноманітних форм управління із залученням приватного сектору, дозволить не лише суттєво підвищити ефективність реалізації планів, але й сприятиме впорядкуванню взаємодії органів місцевого самоврядування та приватних компаній. Але для цього необхідним є вдосконалення інституціональних умов (зокрема, в частині законодавчого забезпечення), а також впровадження відповідних процедур та інструментів у практику діяльності органів місцевого самоврядування.

Література

1. Строкань Т.М. Забезпечення фінансової стабільності житлово-комунального господарства // Вісник Міжнародного слов'янського університету. Серія: Економіка. – Харків. - 2011. - №8. - С.23.
2. Чернышов Л.Н. Ценовая и тарифная политика в жилищно-коммунальном хозяйстве. Научн. Ред. – акад. Е.В. Басин. – М.: Книжный мир, 1998. – 248с.
3. Варнавский В. Государственно-частное партнерство как альтернатива приватизации в инфраструктурном комплексе // Проблемы теории и практики управления. Москва.– 2012. - №2. - С. 20.
4. Зеленин Д. О проблемах законодательного обеспечения государственно-частного партнёрства. Электронный ресурс. Интернет издание Промышленник России Режим доступа: <http://www.promros.ru/journal/553/1654/>

Лігоненко Л.О.

доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту,

Драпак І.З.

студентка 4 курсу,

КНЕУ ім. В. Гетьмана,

м. Київ, Україна

УПРАВЛІННЯ ТОВАРНИМ АСОРТИМЕНТОМ І НОМЕНКЛАТУРОЮ ПРОДУКЦІЇ

В умовах ринкової економіки підприємствам надана можливість самостійно формувати свою економічну стратегію. Одним з ключових питань її розробки є визначення видів продукції (товарів), які доцільно виробляти (продавати). Тобто одним з основних завдань є формування товарного асортименту продукції. Підприємство повинно визначити таку структуру асортименту, що користуватиметься довгостроковим попитом і забезпечуватиме розвиток підприємства в перспективі.

На осевої критичного аналізу викладених в літературі теоретичних засад та інструментарій управління товарним асортиментом (номенклатурою) як елементу товарної політики підприємства, виокремити основні етапи управління асортиментом (номенклатурою) та сформуванню підґрунтя для подальших наукових досліджень в даній сфері.

Питанням товарної політики, управління асортиментом та номенклатурою на підприємстві приділено достатньо уваги у роботах таких авторів: Пилипчук В. П., Крайнюченко О.Ф., Павленко І. А., Сукач Т.А., Щербак В. Г. та ін.

Для того, щоб управління підприємств було ефективним і приносило результати необхідно, насамперед, чітко розуміти саму суть понять «асортимент» та «номенклатура». Існує багато різних визначень цих понять.

Так, наприклад, В.П. Пилипчук дає таке визначення: «Товарний асортимент - це динамічний набір номенклатурних позицій (типорозділів, марок, моделей) продукції, яка користується потенційним попитом на ринку і забезпечує успішне функціонування підприємства на довгу перспективу» [5, с.101]. А С. Гаркавенко визначає : «Товарний асортимент - сукупність усіх асортиментних груп товарів, які пропонуються конкретною фірмою» [2, с. 210]. Товарна номенклатура, з її точки зору, - це сукупність усіх асортиментних груп і товарних одиниць, які пропонуються фірмою для продажу. Тобто, цей дослідник поєднує товарний асортимент і товарну номенклатуру, як часткове і ціле. М.І.

Белявцев є прибічником точки зору С.С. Гаркавенка, його авторське визначення асортименту дещо уточнене, але аналогічне: «Товарний асортимент - це сукупність всіх асортиментних груп товарів (продуктових ліній), що пропонуються конкретною фірмою» [1, с. 98]. Таким чином, в більшості випадків асортимент визнається складовою частиною товарної номенклатури.

Управління асортиментом і номенклатурою підприємства пропонується визначити як систему методів та принципів прийняття та реалізації сукупності рішень, що пов'язані з формуванням оптимального товарного портфелю підприємства, які приймаються з метою досягнення його стратегічних цілей .

Погоджуємося з [4, с. 13], що управління асортиментом має базуватися на координуванні взаємопов'язаних видів діяльності: науково-технічної, проектної, комплексного дослідження ринку, організації збуту, сервісу, реклами, стимулювання попиту.

Зрозуміло, що особливості виробництва і властивості його об'єктів не дозволяє створити всеохоплюючої системи формування асортименту. Разом з тим в найбільшому узагальненні [1-5] може бути зведена до наступної: аналіз асортименту продукції(товарів) , що випускається (продається); визначення потенційних можливостей підприємства у формуванні товарного асортименту (номенклатури); аналіз досягнень НТП, змін продукції підприємств-конкурентів, змін попиту на товари; аналіз пропозицій споживачів по вдосконаленню продукції (товарів); аналіз пропозицій конструкторської служби щодо можливостей вдосконалення технологічних рішень; економічне обґрунтування системи цілей і завдань формування товарного асортименту; визначення розміру необхідного прибутку від реалізації продукції визначеного товарного асортименту(номенклатури); оцінка можливих варіантів структури товарного асортименту(номенклатури) та формування оптимального товарного асортименту; ухвалення рішень по виробництву нової продукції (продаж нових товарів); проведення тестування продуктів, які споживаються потенційними споживачами в цілях з'ясування їх придатності та відповідності попиту; розробка та впровадження рекомендації за результатами попередніх продаж щодо якості, найменування, пакування продуктів; постійне оцінювання та корегування асортименту.

Управління асортиментом (номенклатурою) є безперервним процесом, що проводиться на підприємстві з метою постійної оптимізації асортиментного портфелю і, як наслідок, успішної реалізації продукції підприємства на ринку. На нашу думку, в подальших наукових дослідженнях даної тематики варто приділяти увагу особливостям управління товарним асортиментом і номенклатурою на підприємствах різного виду діяльності, зважаючи на їх специфіку, а також розширювати інструментарій кожного з визначених етапів роботи.

Література

1. Белявцев, М. І. Маркетинг [Текст] : навчальний посібник / М. І. Белявцев, Л. М. Іваненко; Мін-во освіти і науки України, Донецький національний університет. - К. : ЦНЛ, 2011. - 328 с.
2. Гаркавенко С. С. Маркетинг [Текст]: Підручник для студ. екон. спец. вищ. навч. закл.- 5.вид., доп / С.С. Гаркавенко. - К.: Лібра, 2009. - 717с.
3. Діхтіль Х., Гіршінгер Е. «Практичний маркетинг» - підручник. М.:2009.
4. Крива Д.В. «Маркетингове управління асортиментом та номенклатурою на підприємстві». Київ, 2009.
5. Пилипчук В.П. Промисловий маркетинг [Текст]: Навчальний посібник / Пилипчук В.П. - К.: Центр навчальної літератури, 2010. -264 с.

Логвінюк Ю.Е., Вода І.С.

*Донбаська національна академія будівництва та архітектури,
м. Макіївка, Україна*

ПОЛІТИКА ФІНАНСУВАННЯ АКТИВІВ, ЯК ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний стан Української економіки ставить все нові завдання перед існуючими підприємствами. Криза ставить на перший план фінансової політики - забезпечення стабільності діяльності, стабільності функціонування на ринку. Одним з основних напрямків вирішення проблеми служить мінімізація ризиків і, в першу чергу, фінансових ризиків. Провідними фінансовими інструментами управління ризиками у фінансовій політиці підприємства служить вибір оптимальної політики фінансування його активів.

У теорії фінансового менеджменту існують два основні підходи до поняття «постійний або системний оборотний капітал». Згідно з першою - постійний оборотний капітал являє собою кошти, потреба в яких постійно протягом усього операційного циклу. Згідно з другою - постійний оборотний капітал є мінімумом поточних активів необхідних для здійснення виробничої діяльності.

Існують чотири політики фінансування оборотного капіталу: ідеальна, агресивна, консервативна, компромісна. При ідеальній політиці фінансування оборотного капіталу поточні активи за величиною співпадають з короткостроковими зобов'язаннями, тобто чистий оборотний капітал дорівнює нулю. У реальному житті така модель практично не

зустрічається. Суть цієї політики полягає в тому, що довгострокові пасиви встановлюються на рівні необоротних активів.

Агресивна політика означає, що довгострокові пасиви служать джерелами покриття необоротних активів і постійної частини поточних активів, тобто того їх мінімуму, який необхідний для здійснення господарської діяльності. При цій політиці має місце відносно висока поточний прибуток так як витрати на підтримку поточної діяльності мінімальні, але високий ризик втрат від неотримання можливих доходів при зростанні попиту на продукцію в сезонні періоди.

Консервативна політика передбачає, що змінна частина текущих активів також покривається довгостроковими пасивами. У цьому випадку короткострокової кредиторської заборгованості немає, відсутній і ризик втрати ліквідності. З позиції ліквідності ця політика фінансування найменш ризикована і одночасно супроводжується відносно низькою поточної прибутком, оскільки фірма змушена нести додаткові витрати з підтримки зайвих запасів. Так само консервативна політика економічно не вигідна ще й тому, що в цьому випадку компанія відмовляється від кредиторської заборгованості - дешевого джерела короткострокового фінансування.

У практиці найбільш реальною політикою вважається компромісна модель. У цьому випадку необоротні активи, постійна частина поточних активів і приблизно половина змінної частини поточних активів покриваються довгостроковими пасивами. Чистий оборотний капітал дорівнює за величиною сумі постійної частини поточних активів і половині їх змінної частини. В окремі моменти підприємство може мати зайві поточні активи, що негативно впливає на прибуток.

Вибір політики фінансування оборотних активів є важливим моментом короткострокової фінансової політики, що визначає характер взаємодії фірми з кредиторами. При залученні і використанні позикових джерел фінансування необхідно враховувати такі фактори як: масштаб діяльності (малий бізнес менш стійкий); етапу життєвого циклу (молодим фірмам важко знайти кредиторів, а при налагодженому бізнесі - простіше); галузеві особливості.

Від керівників підприємства потрібно, щоб величина оборотних активів встановлювалася не довільно, а так, щоб як мінімум забезпечити необхідну інвестор-рами віддачу на капітал. Таким чином, політика щодо управління оборотним капіталом важлива, насамперед, з позиції забезпечення стабільності та ефективності поточної діяльності організації. Управління оборотним капіталом передбачає оптимізацію його величини і структури.

У сучасних умовах для управління оборотним капіталом більш ефективна компромісна політика. Її ефективність полягає в можливості в окремі моменти часу мати зайві поточні активи. Компромісна політика негативно позначається на розмірі прибутку, але таке положення дозволяє підтримувати належний рівень ліквідності на належному рівні; мінімізувати ризикованість діяльності організації.

Література

1. Бланк І.А. Основи фінансового менеджменту. - М .: ИНФРА-М, 2005.
2. Вахрушина Н. Як управляти оборотними активами//Фінансовий директор.2005.№ 1.
- 3.Фінансовий менеджмент. Підручник/за ред. А.М. Ковальової-М .:Инфра-М, 2010 -336 с.

Максименко І.О.

магістрант,

Донецький національний технічний університет,

Україна

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

За сучасних умов динамічності змін суспільного розвитку та непрогнозованості економічних процесів в Україні організаційна культура стає запорукою стабільності підприємства, оскільки постійний пошук нових рішень у всіх сферах діяльності і прагнення до інновацій розширюють адаптаційні можливості підприємства та підвищують рівень його конкурентоспроможності. Інноваційна організаційна культура, розглядається як особливо потужний внутрішній інструмент, що дозволяє забезпечити ефективність функціонування підприємства і в ієрархічній системі конкурентних переваг займає чільне місце.

Г. Л. Хаєт пропонує розглядати процес формування організаційної культури як логічну послідовність таких кроків: побудова та аналіз дерева цілей, дослідження внутрішніх і зовнішніх умов, вивчення стану культури, планування її змін, розробка положення про організаційну культуру, визначення оптимального балансу організаційних культур, розробка методів, які забезпечують зміни, проведення експерименту, коректування проекту із врахуванням результату експерименту, навчання та психологічна підготовка співробітників до змін, подолання опору змінам і реалізація проекту [1, с. 282-294]. Наведені етапи об'єднані у три блоки: передпроектний аналіз, розробка проекту, перевірка і реалізація проекту. При цьому звертається увага на те, що «процес роботи над розвитком організаційної культури має безперервно-циклічний характер» [1, с. 285].

На думку М. І. Магури серед етапів розробки культури доцільно виокремити наступні: формулювання місії, цілей, принципів, розробка стратегії підприємства; вивчення існуючої культури і цінностей, які в ній домінують; визначення ступеня відповідності сучасного і бажаного стану організаційної культури, позитивних і негативних цінностей; розробка і впровадження заходів, які будуть сприяти формуванню бажаного типу культури і викоріненню негативних ціннісних установок; оцінка ефективності процесу формування організаційної культури, виправлення недоліків [2, с. 27].

Першим кроком у проектуванні організаційної культури згідно з твердженням Л.І.Хомутенко і В.Є.Вязовченко є вироблення місії організації, формування бажаних характеристик організаційної культури – основних цілей і цінностей, норм і зразків поведінки; оцінка наявної культури та цінностей. Надалі необхідно вивчити існуючу організаційну культуру. На наступному етапі автори пропонують визначити міру відповідності культури, що склалася і бажаної. Подальшим кроком є розробка організаційних заходів, направлених на формування, розвиток або закріплення бажаних цінностей, норм і зразків поведінки. На етапі реалізації відбувається цілеспрямований вплив на організаційну культуру з метою усунення негативних цінностей і моделей поведінки. Етап контролю являє собою постійне порівняння отриманих результатів упровадження організаційної культури з запланованими параметрами її удосконалення. На цьому етапі оцінюється успішність впливу на організаційну культуру і вносяться необхідні корективи [3, с. 34].

Отже, процес розробки організаційної культури інноваційного типу доцільно розглядати як комплекс взаємодоповнюючих етапів, які реалізуються в такій послідовності: вивчення теоретичних підходів до аналізу інноваційної культури; дослідження реального та ідеального стану культури за певними параметрами; визначення напрямку зміни, з урахуванням обмежень, виокремлення ціннісно-нормативної основи; підготовка комплексу заходів по впровадженню цінностей, норм, культурних форм; створення системи критеріїв оцінки успішності змін. Завданням вищого керівництва підприємства є розробка та ефективна реалізація алгоритму формування організаційної культури з метою підвищення його конкурентного потенціалу.

Література

1. Корпоративна культура: навч. посіб. / Г. Л. Хаєт, О. Л. Єськов, Л. Г. Хаєт та [ін.]; за заг. ред. Г. Л. Хаєта. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 403 с.
2. Магура, М. И. Организационная культура как средство успешной реализации организационных изменений / М. И. Магура // Управление персоналом. – 2002. – № 1. – С. 24-29.

3. Хомутенко, Л. І. Організаційна культура підприємства: теоретичні та практичні аспекти формування / Л. І. Хомутенко, В. Є. Вязовченко // Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. Сер. Економіка. – Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2014. – Т. 19. – Вип.1/2. – С. 31-38.

Мамалига О.О.

*аспірант кафедри міжнародної економіки та маркетингу,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна*

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Швидка динаміка інтернаціоналізації та глобалізації економік країн у світове господарство вимагають удосконалення механізмів міжнародного економічного співробітництва і пошуку нових форм, методів та інструментів для забезпечення ефективного економічного партнерства. На рівні компанії з зовнішньоекономічною діяльністю актуальним питанням є збереження конкурентних позицій, завоювання нових ринків, посилення впливу на ринки і т.д., тому економічна дипломатія як наука допомагає державним підприємствам і приватному бізнесу демократично проводити міжнародні переговори, укладати міжнародні контракти, сприяти ефективному довгостроковому співробітництву та досягти реалізації спільних проектів.

Високо розвинені країни, такі як Америка, щорічно для забезпечення зростання експорту виділяє координаційному комітету 1,6 – 1,9 млрд. дол., які спрямовуються на підтримку зовнішньоекономічної діяльності американських фірм, передусім тих, що належать до малого і середнього бізнесу. Понад 50% зазначених коштів реалізується через програми міністерства сільського господарства, 16% - міністерства торгівлі, 9% - державного департаменту, 8 – 14% - Ексімбанку тощо[2]. В Україні відсутня така практика, але відмітимо, що у квітні 2013 р. при МЗС було створено Раду експортерів та інвесторів України, до складу якої увійшли понад 80 провідних українських підприємств та компаній, які представляли увесь спектр експортоорієнтованих галузей економіки України (насамперед, металообробну, машинобудівну, хімічну, агропромислову, а також сферу послуг).

Економічна дипломатія для макро і мікро рівня є інструментом маркетингу, який спрямований на забезпечення міцних зв'язків між закордонними партнерами, філіями,

підприємствами, оптовими покупцями і т.д. За функцією комунікаційна політика підприємства на мікрорівні формує економічну дипломатію. Перевагою застосування інструментів економічної дипломатії компаніями в конкурентно напруженому міжнародному економічному середовищі є одержання конкурентних позицій українських компаній на міжнародних ринках та ефективність реалізації їх конкурентного потенціалу. До таких інструментів відносимо Торговельно-економічні місії, неофіційна, або, неурядова дипломатія (бізнес-асоціації, двосторонні форуми, представництва українських компаній за кордоном, Рада підприємців України при Кабінеті Міністрів України, координаційні комітети).

На прийняття управлінських рішень в економічній дипломатії малих і середніх фірм впливають фактори маркетингового середовища, серед них фактор *економічного середовища* є одним з найважливіших ареалів реалізації інструментів економічної дипломатії. До основних чинників розвитку інструментів міжнародної економічної дипломатії необхідно виділити, насамперед, *політичні*, що грають ключову роль в визначенні перспектив міжнародного співробітництва економічних суб'єктів і пріоритетів їх ділового спілкування з представниками інших політичних систем. Іншою групою визначальних обставин розвитку економічної дипломатії виступають *правові фактори*, які, характеризують можливості і визначають межі правового розв'язання комерційних питань і можливих торговельних суперечок і конфліктів. Суперечливими є фактори соціально-культурного середовища міжнародного бізнесу, які інтенсивно впливають на внутрішню мотивацію і поведінку всіх учасників міжнародного економічного співробітництва. Ще однією важливою умовою організації успішного міжнародного співробітництва виступає *технологічне середовище* міжнародного бізнесу, яке визначає можливості ефективної співпраці та стиль міжнародних відносин між партнерами співробітництва. Інструменти і методи сучасної економічної дипломатії досить різноманітні – від традиційних ділових переговорів до прямого лобювання національних інтересів на глобальному ринку і проведення відповідної інформаційної політики, яка просуває потрібне рішення.

Сучасні умови розвитку міжнародного бізнесу штовхають компанії на розвиток і удосконалення системи корпоративних інструментів економічної дипломатії. Дієвими засобами економічної дипломатії на мікрорівні є Торгово-економічні місії, бізнес-асоціації, двосторонні форуми, представництва українських компаній за кордоном, Рада підприємців України при Кабінеті Міністрів України, координаційні комітети тощо. Необхідність розвитку інструментарію економічної дипломатії для вітчизняних підприємств є актуальним питанням в сфері міжнародних економічних відносин, адже через недостатність досвіду і домінування непрямого експорту серед форм ЗЕД вітчизняні компанії не завжди є конкурентоспроможними на світовій арені.

Література

1. Городня Н.Д. Економічна дипломатія адміністрації Барака Обама: Східно Азійський напрям // Актуальні проблеми міжнародних відносин: збірник наукових праць / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнародних відносин; [ред. кол.: Губерський Л.В. (гол. ред. та ін.). – Київ, 2013 –. Вип. 112, ч. 1, с.188-197.
2. В.Самофалов. Економізація зовнішньої політики США: досвід для України. «Дзеркало тижня», 3.10.2009
3. Офіційний сайт Світової організації торгівлі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wto.org/>.

Небрат В.В.

*доктор економічних наук, с.н.с., завідувач відділу економічної історії,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»,
м. Київ, Україна*

ІСТОРИЧНА ТРАЄКТОРІЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Складність та суперечливість процесу розвитку національного господарства, зокрема його підприємницького сектора, обумовлює необхідність дослідження історичної траєкторії становлення та інституційних передумов деформації у вітчизняному господарському середовищі підприємництва як рушія економічного розвитку на інноваційній основі. Актуальність наукового аналізу еволюції підприємництва посилюється необхідністю обґрунтування шляхів оптимізації державної регуляторної політики в сфері підприємницької діяльності з метою розвитку національного господарства, забезпечення його конкурентоспроможності, протидії компрадорському та перерозподільному спрямуванню бізнесу, а також задля посилення корпоративної соціальної відповідальності та соціалізації національної економіки.

Підприємництво як основа ринкової економіки забезпечує насиченість ринку товарами та послугами, сприяє розвитку конкуренції, змінює соціальну структуру суспільства та активно впливає на його інституційну динаміку, слугує одним із головних чинників економічного зростання та цивілізаційного прогресу загалом. Найважливішими об'єктивними умовами розвитку підприємництва є специфікація та захист прав власності; економічна свобода господарюючих суб'єктів; послідовність і стабільність економічної та соціальної політики держави; наявність розвинутої інфраструктури підтримки

підприємництва; сформованість економічної культури та позитивний соціальний фон підприємницької діяльності.

Означені умови спроможна забезпечити лише держава, якій належить провідна роль у формуванні сприятливого господарського та інституційного середовища. Дана теза підтверджується всім історичним досвідом розвитку підприємництва у вітчизняній практиці, що актуалізує завдання дослідження історичних витоків, чинників та тенденцій розвитку підприємництва на різних етапах його історичної генези, а також виокремлення найбільш істотних механізмів державного впливу на процес формування підприємницького середовища та активізації підприємницьких ресурсів. Разом з тим, саме державне заступництво на етапі становлення промислового підприємництва та формування системи фаворитизму, перерозподілу через бюджет більшої частки доходів на користь великого капіталу, штучна урядова підтримка відверто спекулятивних проєктів фінансової олігархії на межі XIX–XX ст. обумовили специфіку становлення вітчизняного підприємництва як цілісного інституційного комплексу.

Загальносвітові тенденції визначили як головний атрибут підприємництва та його базову характеристику інноваційність. Дослідження історії підприємництва в Україні як процесу становлення інноваційної моделі господарської поведінки виявляє природу сучасних бар'єрів підприємницького процесу, оскільки кардинальні деформації інституту підприємництва на етапі ринкових перетворень вітчизняного господарства сформували відповідну траєкторію його розвитку. Підприємницька активність спрямовувалася на пошук і використання можливостей отримання доходів через встановлення та реалізацію монопольної влади, здобуття урядових преференцій тощо. Це, своєю чергою, сформувало модель економічної поведінки, орієнтованої на утриманство, так зване «захоплення» або «приватизацію» держави консолідованими групами економічних інтересів. Питання про історико-економічні та інституційні чинники трансформації суспільної ролі підприємництва як інноваційної та суспільно-корисної діяльності у діяльність по «освоєнню» та «каналізації» коштів державного бюджету має практичне спрямування, оскільки вказує на механізми формування моделі олігархічно-кланової економіки, що характеризує сучасний стан національного господарства.

В умовах зростання вимог суспільства до соціальної відповідальності бізнесу та держави актуалізується завдання дослідження історичних традицій соціально-орієнтованого підприємництва в Україні. Підприємництво як рушій економічної модернізації слугувало чинником соціально-економічного та культурно-освітнього розвитку. Діяльність підприємців та їхніх представницьких об'єднань в останній третині XIX – на початку XX ст. забезпечувала розвиток медицини, початкової та професійної освіти, музейної справи, тощо.

Доброчинність та меценатство українських промисловців-підприємців значною мірою компенсували провали соціальної політики держави.

Розроблення та ефективна реалізація сучасної державної регуляторної політики в сфері підприємницької діяльності можливі на основі виявлення історичних закономірностей і національних особливостей еволюції інституту підприємництва, що виявлялися, по-перше, в характері інституційної взаємодії держави та бізнесу; по-друге, спрямуванні значної частини інноваційного потенціалу підприємництва не на технічну модернізацію виробництва, а на винаходження моделей і схем експлуатації суспільного сектора економіки та перерозподілу державних фінансів; по-третє, становленні та деформації традиції соціально-відповідального підприємництва. Саме ці риси визначають перспективи розвитку вітчизняного підприємництва в контексті забезпечення сталого економічного розвитку, національної безпеки і добробуту громадян.

Нікітченко О.О.

викладач кафедри економіки та управління національним господарством,

Одеський національний економічний університет,

м. Одеса, Україна

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ФАКТОР ПОДОЛАННЯ ДЕПРЕСИВНОСТІ ТЕРИТОРІЙ РЕГІОНУ

Відставання соціально-економічного розвитку окремих територій – характерна риса функціонування економіки будь-якої країни. В той же час в Україні ця обставина посилена проявами багаторічної системної соціально-економічної кризи, стримує економічний розвиток країни та посилює територіальну нерівномірність. Послаблення останньої є важливим завданням як на рівні країни, так і регіону і повинно вирішуватись комплексно з формуванням територіальної структури виробництва згідно з наявними природними ресурсами територій, урахуванням територіального поділу праці.

Бюджетно-фінансова підтримка депресивних територій в Україні цільовими бюджетними ресурсами в умовах кризи та бюджетного дефіциту не забезпечує достатніх позитивних результатів. Характерною ознакою депресивних територій є досить низька інвестиційна привабливість. Існуюча ситуація з поглибленням нерівномірності соціально-економічного розвитку вимагає зміни підходів до вдосконалення механізму державної підтримки депресивних територій через вирішення проблем з ідентифікацією проблемних

територій, формуванні стимулюючих заходів активізації господарства, побудові ефективної економіки з більш досконалою моделлю управління.

Чинний механізм надання державної підтримки проблемним територіям відповідно до Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» (від 8 вересня 2005 року) передбачає виділення бюджетних коштів на реалізацію програм подолання депресивності територій, що визнані такими, а також залучення міжнародної технічної допомоги та інших джерел фінансування у відповідності із законодавством України. При цьому «депресивна територія» визначається як регіон чи його частина (район, місто обласного значення або кілька районів, міст обласного значення), рівень розвитку якого (якої) за показниками, визначеними Законом є найнижчими серед територій відповідного типу. У статті 9 цього Закону вписані також критерії, згідно з якими територія власне і визначається депресивною [1].

Практика визнання території депресивною здійснюється на основі комплексної оцінки її економічного, фінансового та соціального стану – інтегрального критерію, який можливо розрахувати за допомогою формалізованої методики інтегрування чотирьох критеріїв соціально-економічного розвитку. Суттєвим недоліком отримання інтегрального показника за даним методом є необхідність обов'язкового попереднього обрахунку усіх територій держави (тих, що за вибраним критерієм розгляду відповідатимуть вимогам до розмірів та конфігурації територій, які можуть отримати статус депресивної; наприклад, усіх адміністративних районів, малих та середніх міст тощо) для подальшого визначення діапазону коливань номінальних значень інтегрального показника для отримання того чи іншого виду державної допомоги.

В умовах розвитку процесів децентралізації управління економікою існуючий підхід суттєво звужує можливості конкретної території регіону, що є депресивною, отримати державну підтримку (внаслідок непрозорості даного підходу для конкретного регіону, що отримує дані для розрахунку інтегрального коефіцієнту депресивності з центру, а також того, що показники її розвитку не є найнижчими по країні); тобто розглядає ступінь депресивності в межах всієї країни, а не регіону, що обмежує такі території відповідно допомоги кількісно, так і розміром допомоги (як правило, цей стан відповідає кризовим територіям). Через незначну кількість фінансово самодостатніх територій проблема допомоги депресивним територіям значно загострюється, а існуючий механізм державної підтримки депресивних територій гальмує територіальний розвиток і не дозволяє дієво впливати на регіональну структуру господарства регіону.

Декларований в Україні курс на розвиток підприємництва та дерегуляцію економіки, передбачає, що для подолання диспропорцій територіального розвитку регіону необхідне не тільки відповідне правове забезпечення бізнесу, створення інфраструктури для його

функціонування, але й спрощення процедур його започаткування та закриття, значного зменшення податкового навантаження та можливості широкого кредитування. Таким чином, в реаліях сучасної економічної ситуації, обмеженості бюджетного фінансування територій через реалізацію регіональних програм, залучення іноземних інвестицій, лише розвиток підприємництва виступає сталим фактором забезпечення подолання депресивності територій регіонів.

Регіональний розвиток територій потребує вдосконалення підходів до ідентифікації проблемних територій регіону з урахуванням соціально-економічної трансформації країни, визначення рушійних факторів територіального розвитку та їх врахування у формуванні концепції і моделі регіонального розвитку, її руху до європейських стандартів територіального розвитку.

Література

1. Закон України "Про стимулювання розвитку регіонів" від 8 вересня 2005 р. №2850-IV // ВВР України. – 2005. -№ 51.- ст.548.

Петрова Йоана Пламенова

асс. кафедры менеджмента,

Хозяйственная академия им. Д. А. Ценова,

г. Свиштов, Болгария

КОМАНДЫ И СОВМЕСТНЫЙ БИЗНЕС

Современная динамично развивающаяся среда сопровождается рядом особенностей: потенциальные риски, непрерывно изменяющиеся потребительские предпочтения и требования рынка. Именно эти особенности обосновывают тот факт, что индивидуальные усилия уступают место коллективным в преодолении возможных кризисных ситуаций. Успешное функционирование совместного бизнеса¹ основывается на ценностях таких как коллегиальность, гибкость, доверие, ответственность и сотрудничество. По этой причине формирование команд превращается в деятельность, приобретающую первостепенное значение. Она может интерпретироваться как целостный процесс, охватывающий несколько этапов, при прохождении которых группы изменяются и усовершенствуют осуществляемую ими деятельность. Каким образом будут протекать отдельные этапы, определяется поведением руководителя и участников этого типа сообщества. Формирование команды

---

¹ В данной научной разработке под совместным бизнесом необходимо понимать франчайзинг, совместные предприятия (jointventure) и кластеры.

представляет собой сложную и ответственную задачу, так как от ее реализации зависят достижение высокого уровня эффективности, сотрудничества, коммуникации и создание благоприятного социального климата. Концептуальная рамка формирования команд постоянно претерпевает перетрансформации. Вопреки этой тенденции могут быть указаны следующие принципиальные этапы:

➤ **определения целей команды** – необходимо, чтобы цели были ясными, конкретными и точными. Особую значимость приобретает определение сроков их исполнения. Важно отметить, что отвечая всем перечисленным требованиям, цели должны быть в достаточной степени вызывающими, что позволит поддерживать интерес участников данного типа сообщества. Существуют ситуации, в которых низкий уровень мотивации команды является следствием установления низкой планки результатов, которые должны быть достигнуты. Реализация поставленных целей имеет прямую связь со степенью удовлетворенности отдельных участников. Каждый из них должен быть в курсе того, каковым будет его вклад в реализацию конкретной цели и какого профессионального и личностного развития он достигнет;

➤ **оценки качеств** – на этом этапе рассматриваются и оцениваются реальные возможности участников, их качества и навыки выполнения конкретных видов деятельности в связи с целями. Анализируется необходимость отстранения определенных участников и включения других, обладающих необходимыми компетенциями и квалификацией;

➤ **распределение заданий и ответственности** – может идентифицироваться как процесс разделения значимости обязанностей между отдельными субъектами. Причина необходимости подобного распределения обусловлена тем, что в данной команде часть членов нагружена выполнением многочисленных обязанностей, что приводит к высокой степени их занятости в отличие от других участников команды, не имеющих таковой. Это, в свою очередь, может спровоцировать неблагоприятную социальную атмосферу, противоречия и конфликты. В связи с этим можно сказать, что распределение заданий и ответственности служит способом, балансирующим межличностные отношения в командах;

➤ **преодоление конфликтов** – этот этап имеет особое значение, так как острые столкновения и различия в отношении идей, взглядов и точек зрения отражаются в негативном аспекте на деятельности команды и препятствуют достижению высокого уровня эффективности. В таких случаях для их преодоления могут быть использованы такие методы, как поощрение связи, компромиссы, восстановление баланса в межличностных отношениях, установление сотрудничества и т.д. При их применении особенно важно принимать во внимание экономические, социальные, политические и культурные различия между отдельными субъектами;

➤ *достижение командной эффективности* – последняя представляет собой степень, в которой команда реализует свои цели. По своей сути это те результаты, которые являются измеримыми. Командная эффективность не является константной величиной. Она изменяется в зависимости от перемен в этом типе сообщества и окружающей его среде. Мотивация, креативность, творчество, новаторство и сплоченность участников команды представляют собой основу для достижения высокого уровня эффективности. После реализации подобной цели необходимо, чтобы субъекты сконцентрировали свое внимание на следующих аспектах: приложении усилий к сохранению статус-кво, рассмотрение новых идей и предложений, поддержание уровня квалификации команды на основе применения современных форм обучения, контроль над возможными отклонениями, стремление к созданию коммуникативной связи и сотрудничества с другими командами.

На основе вышеизложенных рассуждений можно сделать вывод, что формирование команд в совместном бизнесе представляет собой сложный процесс, который может рассматриваться в плановом, организационном, психологическом и творческом аспектах. Причина выдвижения такой идеи связана с фактом, что успешная реализация этого процесса в значительной степени определяется сочетанием таких качеств, которыми обладает руководитель, как прозорливость, дальновидность, проницательность, и способности отдельных членов применить свои умения и компетенции.

Приндюк К.С.

аспірант,

Грановська Л.М.

доктор економічних наук, професор,

Херсонський державний аграрний університет,

м. Херсон, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РИНКУ

В умовах ринкових трансформацій важливим напрямом функціонування сільськогосподарських підприємств на національному ринку стає конкурентоспроможність, фінансова стійкість і ефективність виробництва. Пошуки раціональної моделі виживання та перспективи розвитку підприємства в умовах мінливості кон'юнктури купівельного попиту та освоєння вигідної товарної долі ринку сільськогосподарської продукції обумовлюють зростання ролі диверсифікації виробництва як фактора протистояння ринковим коливанням.

Перспективне формування стратегії й тактики діяльності сільськогосподарських підприємств визначає тип диверсифікації, особливості спеціалізації, концентрації та інтенсифікації виробництва. Специфіка диверсифікації полягає в тому, що вірогідність одночасного погіршення кон'юнктури на декількох продовольчих ринках менша, ніж на кожному з них окремо. Процес диверсифікації характеризується з різних точок зору: з технічної - як об'єднання в межах підприємства технологічно однорідних або близьких виробництв; з економічної - як форма розвитку виробництва, за допомогою якого підприємства добиваються стабілізації своїх прибутків шляхом маневрування виробництвом рослинницької і тваринницької продукції.

Вагомий внесок у дослідження проблем диверсифікації виробництва зробили такі відомі зарубіжні і вітчизняні науковці, як Андрійчук В. [1], Голубов І. [2], Котлер Ф., А. Томпсон А., Петрова Н. [3] та ін. Однак, незважаючи на значну кількість публікацій, питання визначення напрямів і методичних основ стратегії диверсифікації виробництва підприємств, галузей і сільських територій вивчені ще недостатньо. Особливого значення в нинішніх умовах набирає використання економіко-математичного моделювання пропорційності та оптимального поєднання основних видів сільськогосподарської продукції та галузей, що забезпечують максимальну віддачу від використання ресурсів, сприяють підвищенню ефективності аграрного виробництва.

Дослідження виробництва основних видів сільськогосподарської продукції як сировинної основи продовольчого ринку передбачає кількісну оцінку впливу найбільш суттєвих факторів на рівень і динаміку відтворювального процесу і формування компонентів агропродовольчого ринку та інтенсивності його функціонування. Для вирішення даного завдання нами пропонується використання моделі множинної регресії.

Якщо побудувати модель оптимізації виробництва основних видів сільськогосподарської продукції регіону (області або району), то це дасть можливість визначати основні параметри розвитку виробництва для поточного й перспективного планування і може бути використане для аналізу сформованої структури виробництва, що дозволяє виявити більш доцільні шляхи використання ресурсів і можливості збільшення обсягів виробництва продукції, опираючись на фактичні дані попередніх років. Така постановка дослідження дозволяє за допомогою економіко-математичної моделі оптимального поєднання галузей більш правильно вирішити й завдання оптимального співвідношення виробничих ресурсів для підприємств різних виробничих типів. Варто враховувати ще одну особливість розробки економіко-математичної моделі оптимізації структури виробництва сільськогосподарських підприємств.

Які види діяльності повинні бути включені в первинний перелік при розробці моделей, щоб можна було визначити дійсно найбільш раціональне, оптимальне їхнє поєднання, вирішити важко. Тому при постановці завдання дослідження необхідно орієнтуватися на державні та регіональні програми розвитку агропромислового комплексу. Головною метою, схваленою Кабінетом Міністрів України, «Стратегії розвитку аграрного сектора економіки на період до 2020 р.» є створення умов для стабільного забезпечення населення якісною, безпечною, доступною вітчизняною сільськогосподарською продукцією та промисловості - сільськогосподарською сировиною.

Управління диверсифікацією аграрного сектора економіки полягає у створенні інструментів впливу на процеси спеціалізації, побудові такої структури виробництва, що найбільш повно відповідає регіональним природно- економічним умовам. Одним із дієвих інструментів управління процесами диверсифікації аграрного виробництва є побудова економіко-математичної моделі регресійного аналізу формування валової продукції сільського господарства. Прогнозування на основі економіко-математичного моделювання сприяє досягненню високої конкурентоспроможності та інтенсивності аграрного виробництва.

Література

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: підручник. - 2-е вид., доп. і перероб. / В. Г. Андрійчук. - К. : КНЕУ, 2002. - С. 580 - 584.
2. Голубов И. Методология диверсификации производства в сельском хозяйстве / И. Голубов // Агробизнес: экономика - оборудование - технологии. - 2011. - № 5. - С. 30-38.
3. Петрова Н. О. Стратегія диверсифікації сільськогосподарського виробництва як шлях до формування конкурентоспроможності підприємств АПК / Н. О. Петрова // Вісник СНАУ. - 2009. - Вип. 4. - С. 129 - 134.

Садченко Е.В.

*доктор экономических наук, профессор кафедры менеджмента и математического
моделирования экономических процессов,*

Никола С.О.

*Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова,
г. Одесса, Украина*

РЕИНЖИНИРИНГ ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ СТИМУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ ЭКОЛОГООРИЕНТИРОВАННОГО БИЗНЕСА

В существующей теории и практике природопользования механизмы рационализации использования, охраны, воспроизводства и восстановления природных ресурсов включают: организационные инструменты (лицензирование, паспортизация, мониторинг, сертификация, консалтинг, страхование, экспертиза, стандартизация и нормирование и др.), экономические инструменты (налоги, сборы, ценообразование, финансирование и т.д.) и организационно-экономические (маркетинг, логистика, аудит, лизинг, концессия, менеджмент, аренда и т.д.). Авторами предлагается рассматривать существующие инструменты с позиции стимулов развития экологоориентированного бизнеса. Иными словами каждый из инструментов должен включать в себя стимулирующие элементы, способствующие эффективной реализации на практике. В последние годы в качестве самостоятельного научного направления в Украине начинает развиваться экологический инжиниринг (реинжиниринг) бизнеса, суть которого заключается в восстановлении окружающей среды с помощью экологоориентированного бизнеса. Реинжиниринг экологоориентированного бизнеса - комплексная категория, включающая управленческие, эколого-экономические и информационно-технологические блоки, с учетом которых определяются вектора стратегии реинжиниринга окружающей природной среды, направленные на формирование системы экономического стимулирования природопользования в условиях экологизации предпринимательской деятельности для достижения максимального экономико-экологического эффекта. В центре внимания при решении экологических задач на предприятии оказываются две проблемы: рациональное использование природных ресурсов и охрана окружающей среды это, с одной стороны, и выпуск экологически чистой продукции, с другой стороны. В этом случае происходит разделение бизнеса на экологические виды деятельности, непосредственно связанные с природопользованием и охраной среды (экоинновационные технологии и техника), то есть производство направлено на изготовление экотоваров и на то, чтобы производство было «чистым». Поэтому

экологический реинжиниринг и будет направлен на выпуск экотоваров и на экологически чистое производство. Важнейшим вопросом для экологизации бизнеса, перехода к устойчивому типу развития является вопрос о механизмах реализации экологоориентированного развития. Приоритетное направление имеет формирование эффективного экологического реинжиниринга бизнеса, бизнес-процессов и вопросы стимулирования этого вида деятельности.

Сущность экономико-экологического стимулирования заключается в создании у природопользователей непосредственной материальной заинтересованности в осуществлении мер по оптимальному использованию природных ресурсов и осуществление деятельности природоохранного характера на основе осуществления экологического реинжиниринга бизнеса. Рассмотрение вопросов инжиниринга и реинжиниринга окружающей среды, включая экологоориентированный или экологоответственный бизнес, позволит сформировать новую систему экономического стимулирования природопользования, так как реинжиниринг природопользования и является экономическим стимулированием устойчивого развития бизнеса.

По мнению авторов реинжиниринг должен выступать в качестве инструмента стимулирования развития экологоориентированного бизнеса как процесс реформирования (реструктуризации), охватывающий все аспекты деятельности: экологические, технические, экономические, социальные, информационные, управленческие, политические и др. Основными целями реинжиниринга является стимулирование комплексного развития предприятия в совокупности с совершенствованием его организационной структуры. Одним из главных направлений для достижения целей реинжиниринга является применение научных методов экологоинновационного менеджмента, маркетинга, направленных на поиск и внедрение нанотехнологий. В последние годы стимулированию придается все большее значение, при этом усиливается понимание того, что только административными и экономическими санкциями повысить эффективность охраны природы в современных условиях и на современном уровне невозможно, поэтому новизна подхода к экологизации бизнеса и предпринимательства заключается в рассмотрении реинжиниринга как процесса стимулирования внедрения эколого-инновационных технологий в природопользование.

Эффективность проведения экологического реинжиниринга в бизнесе выражается в прямых выгодах, которые связаны с возможностью расширить рынок сбыта продукции, но для этого необходимо повысить конкурентоспособность отечественных товаров с целью их продвижения как на внутреннем, так и на мировом рынке. Дело в том, что в настоящее время мировой рынок развивается в направлении усиления внимания к экологическим свойствам товаров (услуг) и производства. С этим необходимо считаться и украинским

товаропроизводителям, если они хотят на равных конкурировать с зарубежными фирмами.

Экологический реинжиниринг – процесс переосмысления и реконструкции бизнеса, который преобразовывает все существующие структуры и воплощает новые способы выполнения работ по экологичному, по экологоориентированному бизнесу и по предпринимательству в ресурсо-экологичной сфере. Экологический реинжиниринг направлен на достижения конкретных улучшений экономико-экологических показателей деятельности предприятия (стоимость, цена, качество, услуги и темпы).

Свинчук А.А.

аспірантка кафедри менеджменту

ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім.В.Гетьмана»,

м. Київ, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ СОЦІАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Одним із важливих питань у становленні і розвитку соціальних підприємств (СП) є вибір організаційно-правової форми. Звичайно, що вибір тієї чи іншої організаційно-правової форми буде залежати в першу чергу від того, яку бізнес-модель своєї діяльності обере соціальний підприємець, а також від джерел його фінансування, хто буде його основними стейкхолдерами, яким чином він планує розподіляти прибуток тощо.

На сьогоднішній день частина соціальних підприємств створюється або у формі недержавних неприбуткових організацій (наприклад, в Бельгії такі організації становлять близько 71% з опитаних соціальних підприємств[1,с.15]), або у формі комерційних організацій. До неприбуткових організаційно-правових форм слід віднести: благодійні організації, благодійні фонди, спілки, асоціації, громадські та релігійні організації, житло-будівельні кооперативи, кредитні спілки тощо. Відповідно до комерційних організаційно-правових форм належать: ТОВ, ПАТ, ПрАТ, спільне підприємство, кооперативи, товариство з додатковою відповідальністю, ФОП тощо.

Також варто зазначити, що соціальне підприємство може створюватися у наприклад, неприбутковій організаційно-правовій формі з метою отримання гранту в якості початкового капіталу для своєї діяльності, однак потім змінити звою організаційно-правову форму на організаційно-правову форму комерційного типу чи навпаки.

Незважаючи на велике різноманіття традиційних організаційно-правових форм, які можуть обрати соціальні підприємства, на сьогоднішній день в ряді європейських країн і не тільки створюються спеціальні організаційно-правові форми для такого типу підприємств:

компанія з соціальною ціллю («social purpose company»), Бельгія; ТОВ з соціальною місією (gGmbH), Німеччина; організація громадського блага (community interest companies (CIC)), Великобританія; низькодохідні компанії з обмеженою відповідальністю (Low-Profit Limited Liability Companies (L3Cs)), корпорації блага (Benefit corporations), США. Основними причинами створення таких нових форм є: бажання популяризувати соціальне підприємництво, створення такої організаційно-правової форми, яка б дозволяла подвійну мету діяльності підприємства, контроль за діяльністю таких підприємств, особливо в питаннях розподілу прибутку, а також задоволення інтересів стейкхолдерів, надання податкових пільг, державних дотацій; систематизація даних щодо кількості, напрямків діяльності таких підприємств.

Спеціальні організаційно-правові форми у різних країнах мають свої відмінності, а саме щодо вимог до категорії найманих працівників, вимог до мінімальної кількості таких працівників, щодо сфери діяльності таких підприємств (наприклад, в Іспанії - це охорона здоров'я, соціальні послуги і освіта[2]); можливості розподілу прибутку серед власників та акціонерів; вимог до звітності про результати бізнес-діяльності та про результати досягнення соціальної мети, їх соціального впливу, обмеження до складу власників соціального підприємствам (чи може держава бути власником); щодо статусу волонтерів у СП тощо. Незважаючи на ряд обмежень, більшість з наведених організаційно-правових форм можна вважати досить успішними про що свідчать наступні дані: у Великобританії станом на серпень 2014 року зареєстровано майже 10 тис. CIC[3]; станом на березень 2015 року було зареєстровано 1142 L3C у 10 штатах США[4].

Окрім цього спеціальна організаційно-правова форма може бути певним брендом для соціальних підприємств, а це призводить не лише до інформування загалу про те, що таке соціальне підприємство, однак й потенційних інвесторів, які будуть розуміти, що вони вкладають гроші не лише у бізнес-організацію чи благодійну організацію, а в організацію, яка буде досягати подвійного ефекту (бізнес-ефекту і соціального ефекту).

Щодо України, то на сьогоднішній день не йде мова ні про затвердження поняття «соціального підприємництва» на загальнодержавному рівні, ні, тим паче, про створення спеціальних організаційно-правових форм для СП, хоча останнє не є обов'язковим, оскільки вітчизняні СП можуть і ведуть діяльність у формі ТОВ, ПОГ (підприємство об'єднання громадян), кооперативів, громадська організація+ФОП, що у значній мірі дає їм змогу реалізувати основні характерні риси соціальних підприємств.

Література

1. Huysentruyt M. Mapping Social Enterprises in Belgium [Електронний ресурс]/ Huysentruyt M., Weymiens S., Kint A. – 2013 – p.58 – Режим доступу: http://www.oksigenlab.eu/sites/default/files/selusi_belgium_-full_report.pdf
2. Comparative table of existing legislation in Europe [Електронний ресурс] / CECOP – 2006 - Режим доступу: <http://europeandcis.undp.org/files/uploads/legislation%20social%20coop%20social%20enterprise%20final%20EN.pdf>
3. CIC Association CIC [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.cicassociation.org.uk/about/what-is-a-cic>.
4. interSector Partners [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.intersectorl3c.com/l3c_tally.html.

Sirashki Hristo

PhD, assoc. prof., Dept. of Management,

D. A. Tsenov Academy of Economics,

Svishtov, Bulgaria

MANAGERIAL STRUCTURE – A CONDITION FOR THE DEVELOPMENT OF PROJECT ACTIVITY IN ENTREPRENEURSHIP

Over the last years, entrepreneurship and project management have gained special recognition in the world of business. They have encompassed all fields of economy and have gained popularity. Project management is a managerial system oriented towards the future, which is why entrepreneurship activity uses it to fulfil its aim – achieving sustainability and competitive supremacy, securing profit and future prosperity.

Regarding the essence of entrepreneurship, to a large extent, most researchers are unanimous that the entrepreneur “carries the action initiative; he/she is the creator or inventor of innovations; he/she organizes new activities; he/she is the constructive transformer of the economic system” [1].

In order to fulfil the aims of project management, entrepreneurship requires the formation of a more suitable managerial structure. A frequently encountered problem is that every functional unit of the company has its own appraisal of the completion of a certain project. In a number of cases, no agreement among the units is reached, communication attempts are brought to naught, which is not favorable to entrepreneurial activity. Having found themselves in such a situation, project managers most often try to solve the problems on their own, which respectively worsens the quality of production, extends deadlines, etc. These, and a number of other issues, are of particular

importance for the cooperation among the elements in the company, as they facilitate efficient project management until it achieves success.

According to some researchers [2], we should not underestimate the significance of control as a process of influencing people's behavior to increase the probability for achieving the company's aims.

Several organizational structures are described in management theory. Presenting all possible structures existing in contemporary scientific literature is not the aim of this paper. If a company is defined as entrepreneurial, then its success and the success of the managed projects are heavily dependent on the choice of organizational structure.

When we have functional structure, the project tasks are assigned to the respective functional managers. There is a danger that their appraisals regarding project priorities might differ from one another. With such structure [3], there is a lack of strong central management which should be responsible for every project. All decisions need to be coordinated with the management and all functional groups. One of the problems of entrepreneurial activity and the formation of such type of structure is related to the intersection of project management activities and functional activities.

In a matrix structure, as we all know, two dimensions of an activity intersect. Project participants are double subjects – to the project manager and the respective functional manager. On the one hand, the project team comprises specialists whose capacity, experience and qualification are particularly important for achieving the final result; besides, those specialists belong to particular units in the company, which does not mean hiring more personnel. On the other hand, though, this structure supposes a simmering conflict between functional and project managers, as long as both sides compete for attracting the same specialists. The advantages offered by a matrix organization are mainly related to the combination of the advantages of functional and project-oriented structures as the control over projects and the allocation of resources is effective. As a disadvantage, besides the conflict among functional managers, we can point out the double reporting of project participants. The solution of this conflict in those organizations is related to two of its varieties – function-oriented and project-oriented [4].

A matrix structure comprises: weak matrix structure, balanced matrix structure, strong matrix structure, and project structure [5].

Based on what we have pointed out so far, we can conclude that the success of project activity in an entrepreneurial company, to a large extent, depends on the right choice of organizational structure. Furthermore, to a large extent, everything depends on the project portfolio, the size of projects included in the portfolio and the size of the company. The main rule that has to be taken into consideration is that structure follows functions.

References

1. Коев, У. Предприемачеството, теория и приложение в България, Варна, ИК „ТЕДИНА”, 1996, р.17.
2. Lambovska, M. Автореферат на дисертация “Контрол на екипи (измерване и оценяване представянето на екипите)”. УНСС, София, 2014, р. 4, http://konkursi.unwe.bg/documents/292auto_Lambovska.pdf
3. Anderson, C.C., M.K.Fleming, Management Control in an Engineering Matrix Organization: A Project Engineer`s Perspective, Industrial Management, Vol 32, N2,1990.
4. Kamenov, K., и др. Човек и организация, В.Търново, Абагар, 2001.,pp.93- 224
5. Penchev, R., Управление на проекти, С.,НБУ-ЦДО, 2001, р. 60.

Ткач К.І.

аспірант,

Хмельницький національний університет,

м. Хмельницький, Україна

СОЦІАЛЬНА (АБО НЕФІНАНСОВА) ЗВІТНІСТЬ ЯК ОДИН ІЗ ЕТАПІВ ОЦІНКИ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

На нашу думку, соціальна або не фінансова звітність є одним із найважливіших способів оцінки корпоративної соціальної відповідальності(КСВ), оскільки оцінювання КСВ починається саме з неї.

Соціальна або нефінансова звітність – це звіти компаній, що включають інформацію не тільки про результати фінансово-економічної діяльності, але і соціальні та екологічні показники. Вона є публічною і розглядається як інструмент інформування різних груп впливу компанії (акціонерів, співробітників, партнерів, клієнтів, місцевої громади, широкої громадськості, уряду, міжнародної спільноти і суспільства) про те, як і якими темпами компанія реалізує закладені в своїх стратегічних планах розвитку цілі щодо економічної сталості, соціального добробуту та екологічної стабільності [2].

У світовій практиці існує три форми формування нефінансової звітності [1]:

1. довільна форма, яка у практичній діяльності найпоширеніша форма звіту, яка призначена для зовнішніх користувачів і не вимагає проведення соціального аудиту;
2. комплексні звіти: — комплексний звіт за методом потрійного підсумку (Triple Bottom-Line). Сутність даного методу полягає у висвітленні діяльності компанії з

трьох точок зору: економічних результатів діяльності — фінансово-економічні і виробничі показники (прибуток, обсяг виробленої продукції тощо); екологічних результатів діяльності — вплив основної діяльності на довкілля і здоров'я людей (наприклад, дані про шкідливі викиди в атмосферу і застосування природоохоронних технологій); соціальних результатів діяльності — широкий спектр інформації, яка стосується діяльності компанії щодо своїх працівників, клієнтів, місцевих громад, інших цільових аудиторій та суспільства в цілому: комплексний звіт методом за Лондонської групи порівняльного аналізу (London Benchmarking Group); комплексний звіт за методом групи корпоративного громадянства (Corporate Social Citizenship) чи за якимось іншим подібним методом;

3. стандартизовані звіти. Такі форми мають певні переваги над попередніми, які полягають у можливостях порівняння з звітами інших компаній, що дає можливість визначення соціального рейтингу компанії та визнання її у міжнародній діловій спільноті. Найбільш розповсюдженими міжнародними стандартами звітності є: стандарти Саншайн; GRI; AA1000; SA8000.

Частіше за все в якості орієнтирів для складання соціальних звітів використовуються такі міжнародні стандарти [3]:

– Стандарт ISO 14000. В 1992 році Британський інститут стандартизації розробив стандарт в галузі систем екологічного менеджменту, який у 1996 році став основою для впровадження Міжнародною організацією із стандартизації (International Organization for Standardization) серії стандартів екологічного менеджменту. Ця серія стандартів допомагає компаніям ефективно вирішувати екологічні питання, проводити моніторинг та впроваджувати процедури виміру прямого чи непрямого впливу на оточуюче середовище;

– Стандарт SA 8000 був розроблений в 1997 році Агентством з акредитації Ради з економічних пріоритетів (Council on Economic Priorities Accreditation Agency). Цей стандарт встановлює нормативи поведінки роботодавця відносно до своїх працівників;

– Стандарт AA 1000 (AccountAbility) був розроблений в 1999 році Інститутом соціальної та етичної звітності (Institute of Social and Ethical AccountAbility). Дотримання цього стандарту передбачає взаємодію всіх заінтересованих сторін – інвесторів, кредиторів, співробітників, постачальників, споживачів, експертів, громадських організацій та державних структур з компанією, яка в свою чергу враховує їх думки при аналізі своєї діяльності.

– Стандарт GRI (Global Reporting Initiative) – Некомерційна організація «Глобальна ініціатива зі звітності» в 2000 році підготувала першу версію «Рекомендацій зі звітності в галузі сталого розвитку» ("Sustainability Reporting Guidelines") на базі стандарту, який був

розроблений Коаліцією за екологічно відповідальний бізнес (1997). Стандарт GRI весь час удосконалюється. Зараз діє третя його версія G3. В основу Рекомендацій покладена концепція сталого розвитку. Рекомендації містять набір критеріїв, на яких будується звітність з економічної, екологічної та соціальної результативності компанії. Вибір компанії найбільш підходящого стандарту звітності залежить від її потреб.

На основі соціальної звітності проводиться оцінка КСВ за якісними і кількісними показниками, визначається рівень відповідності КСВ світовим та вітчизняним стандартам.

Література

1. Вільна енциклопедія «Вікіпедія» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>
2. Євтушенко В.А. Оцінка корпоративної соціальної відповідальності: методи, об'єкти, показники./ В.А. Євтушенко[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/>
3. Сталий розвиток та корпоративна соціальна відповідальність // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://moodle.ipr.kpi.ua>

Fialkovska Anastasiia

PhD student,

Odessa National economic university,

Odessa, Ukraine

PRACTICE OF CRISIS MANAGEMENT OF ENTERPRISES IN EUROPEAN UNION: LESSONS FOR UKRAINE

The main objective of crisis management is to control the crisis and risk situations, their prevention and overcoming the negative social and economic consequences in the event of their occurrence. Therefore, one of the most important problems of the theory of crisis management in European Union (EU) is a detailed study of the nature of the crisis and risk to determine their species and to develop an appropriate strategy of crisis management.

The study of European issues in economics let us to notice that there is a large number of definitions of the crisis. Despite the different interpretations of the essence of the crisis among foreign researchers, most of them are unanimous in saying that the crisis must be understood under the unstable situation, having a negative impact. However, it should be noted that there is a different view of the crisis, according to which the critical and unstable situation is connected not only with the negative social and economic consequences, but also with the update, development.

Crisis management strategy of foreign companies is a combination of stage of the life cycle and the intensity of competition. Competitive advantages of the organization depends on its available key success factors (cost of production, offer differentiated according to product groups, and others.) [1, p. 33].

Significant place in the crisis management in EU personnel assigned to the analysis of human resources, because these are the most important factor in assessing the strategy and prospects of the organization. The purpose of the analysis is to examine the strengths and weaknesses of staff, the high level of turnover of labor, lack of education of leadership, too low (high) level of wages, the lack of (surplus) labor, inefficient management.

European practice of crisis management distinguishes rapid analysis of the organization (peer review) and the diagnosis of the crisis of the organization. Conduct rapid analysis of the organization is aimed at rapid identification of the causes of the crisis and the adoption of operational decisions. The most important condition of the peer review is to ensure the reliability of the information.

Rapid analysis includes the study of the summary financial records for the past three years, the organization's business plan, agreements and contracts, customer data and suppliers, the latest management reports and other materials. Dates for rapid analysis depend on the complexity and scale of economic activity.

Abroad institute of insolvency is one of the important directions in crisis management. One major problem of the crisis processes is the insolvency of enterprises. During 40 years in EU efforts has been making to unify the rules of proceedings in insolvency, at the same time affecting the jurisdiction of several EU member states. Recently insolvency proceeding in EU is regulated by Council Regulation (EC) № 1346/2000 of 29 of May 2000 on insolvency proceedings.

The purpose of the Regulations is not to harmonize the entire legal framework of insolvency, and in the introduction to this field of the principle of universality, with some exceptions [2].

It must be said that the EU practice to regulate anti-crisis measures has proved the need for a qualitative transformation of the control subjects of the market. Exceptional value in a crisis situation, takes the need for radical changes in management, training of managers, able to act effectively in any market environment and are able to prevent the emergence of negative phenomena in the business, to ensure the financial stability of companies and organizations. This way is actively used by foreign countries in solving of crisis problems.

At the same time it should be noted that EU experience has been gained under other conditions. This is the equilibrium of the market, other the mentality of several generations who have lived in the market conditions etc. That is why the application immediately, and "one to one"

of the experience will not give a positive effect, but can also give negative results. Thus there is necessity for its adaptation to Ukrainian conditions.

References

1. Porter, Michael E. *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance* / Michael E. Porter. – New York: Free Press, 1998. – 592 p. – ISBN 0684841460
2. Council Regulation (EC) No 1346/2000 of 29 May 2000 on insolvency proceedings [electronic resource]. – Access mode: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/judicial_cooperation_in_civil_matters/133110_en.htm

Черпак А.Є.

*кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри менеджменту,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ, Україна*

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК ОДИН З НАПРЯМКІВ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Нові потреби сучасної економіки спонукали появу та інституціалізацію нового типу корпорацій з принципово іншою бізнес-моделлю: соціально-орієнтованих. У законодавстві США такі корпорації здобули назву «benefit corporations», у Великобританії - «community intrest companies». У США законами 27 штатів вже передбачено створення такого типу корпорацій і діє близько тисячі таких компаній, ще у 14 штатах таке законодавство готується. По суті – це соціальні підприємства, які переслідують у своїй діяльності досягнення соціальних цілей, але організовані як підприємства бізнесу, модель ведення якого має забезпечувати отримання прибутку. Цей прибуток може як реінвестовуватися у діяльність компанії, так і розподілятися між акціонерами, власниками та/чи ключовими стейкхолдерами компанії.

Дискусійним на нашу думку, можна вважати питання: чи є цей новий тип корпорацій ринково- чи соціально-орієнтованим. На нашу думку, соціальні підприємства – це ринково-орієнтовані організації, які використовують «ринкові сили для впливу на формування позитивних соціальних та екологічних змін» [1] у середовищі господарювання: локальному та/чи глобальному. Водночас, теорія корпоративного управління «громадянської» корпорації (corporate citizenship concept), концепція створення обопільної цінності (shred value concept) фактично, будь-яку корпорацію намагаються наблизити до реалізації соціальної мети, трансформувати місію її існування від максимізації прибутку до створення добробуту для

суспільства. Таким чином, за збереження існуючих тенденцій варто прогнозувати формування та подальший розвиток гібридних форм підприємництва, зокрема, у корпоративній сфері: між традиційними та, так званими, В-корпораціями (benefit corporations).

Для американської моделі корпоративного управління (яку багато в чому наслідує вітчизняна модель корпоративного управління і яка традиційно сфокусована на наданні переваги задоволенню інтересів акціонерів), впровадження нового типу корпорацій є революційним. Але якщо поглянути на В-корпорації з позиції теорії «громадянської корпорації», яку успішно впровадили у свою діяльність багато американських компаній, то побачимо, що соціально-орієнтована модель В-корпорації – це фактично та модель ведення бізнесу, яка і дозволяє корпорації стати реально і глибоко «громадянською»: створення добробуту для суспільства як місія такої корпорації не можлива без врахування інтересів широкого кола стейкхолдерів і, зокрема, інтересів не фінансових стейкхолдерів. На рис. 1 представлено зміни у механізмах створення вартості, які відбуваються у таких соціально-орієнтованих корпораціях підприємницького типу.

Рис.1. Зміни у механізмах створення вартості у соціально-орієнтованих корпораціях

Досліджуючи і аналізуючи зміни у процесах управління, створення вартості, побудови взаємовідносин з ключовими групами стейкхолдерів, які відбуваються у соціально-орієнтованих корпораціях, можемо дійти висновку про зміну традиційної бізнес-моделі корпорації, адже змінюються: підходи до організації і реалізації процесів створення вартості (перехід від гонитви корпорації за здешевленням цих процесів за будь-яку ціну до

відповідальної організації цих процесів у відповідності зі стандартами корпоративної соціальної відповідальності (ISO 26000, GRI та ін.), екологічного менеджменту ISO 14000 та ін.); суть та складові вартості, яка створюється (перехід до створення обопільної вартості, яка складається із взаємопов'язаних соціальних та бізнес-результатів); коло суб'єктів в інтересах якого створюється новий вид вартості корпорація (перехід від створення вартості для акціонерів та стейкхолдерів до створення добробуту для суспільства).

Література

1. Benefit corporations: Social enterprise finds a better vehicle // BusinessThink. Ideas in Action [Інтернет-ресурс]. – September 17, 2014. – Режим доступу: <https://www.businessthink.unsw.edu.au>.

Наукове видання

**ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ
ГОСПОДАРСТВОМ: СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**МАТЕРІАЛИ
II МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

28-29 травня 2015 р.